

Miskolci Keresztény Szemle

A KÉSZ ökumenikus kulturális folyóirata
58. (XV/2.) szám
2019

SZERZŐK

Bányainé Rónai Tímea
Dr. Berkes László
Dr. Czapkó Mihály
Dobos Marianne
Prof. Hevesi Attila
Hideg Ágnes
Jedlovszky Rezső
Prof. Kabdebó Lóránt
Dr. Navracsics Tibor
Dr. Pecsuk Ottó PhD
Pehm G. Antal
D. Szabó Dániel
D. Szebik Imre
Dr. Székely János
Dr. Ternyák Csaba

Tartalomjegyzék

BABITS MIHÁLY: Szíttál-e lassú mérgeket? (3)

• ÜNNEPEK – ALKALMAK •

BÁNYAINÉ RÓNAI TÍMEA: Hálaadás a Deszkatemplom újjáépítésének
20. évfordulója alkalmából (4)

SZABÓ DÁNIEL: Dél-amerikai, argentinai utunk áldásai, tanulságai (7)
Pro Cultura Christiana-díjban részesült Szeghalmi Elemér (10)

• EGYHÁZAK, TEOLÓGIÁK, HITVALLÁSOK •

A Biblia: áldás és kaland (11)

PEHM G. ANTAL TORG: Hogyan lép Isten kapcsolatba az emberrel? (15)

TERNYÁK CSABA: Mi tesz Isten az emberért? (26)

BERKES LÁSZLÓ: Mire hívta meg az Isten az embert? (35)

• EGYHÁZAK ÉS TÁRSADALOM •

SZÉKELY JÁNOS: Az utolsó órában vagyunk (45)

A Magyar Református Presbiteri Szövetség (49)

NAVRACSICS TIBOR: Az emberi élet új kultúrájáért (51)

CZAPKÓ MIHÁLY: A migráció jelensége egy erkölcszociológus szemével (56)

• EGYHÁZ ÉS TÖRTÉNELEM •

SZEBIK IMRE: Emlékek miskolci szolgálatom két évtizedes múltjából (62)

HEVESI ATTILA: Visszaemlékezés Petőfi Sándor Miskolcon megünnepelt
150. születésnapjára (66)

• EGYHÁZAK ÉS KULTÚRA •

KABDEBÓ LÓRÁNT: Ingyen kegyelem? (69)

HIDEG ÁGNES: Miskolc kalandos sorsú Szent Borbála szobra (81)

DOBOS MARIANNE: Mint Noé idejében...??? (84)

• SZERKESZTŐSÉGI ÜZENETEK •

BABITS MIHÁLY

Szítottál-e lassú mérgeket?

1919. július

Szítottál-e lassú mérgeket, illatok átkait?
jaj, rosszabb, aki kába Szók mérgéből tudva szítt
melyektől elzsibbad az ész, és megőrül a Tett -
ó, kárhozat, kiben a szó először született
az ábrándokbahurkoló, álomharanghuzó,
biborszinű, tömjénszagú, trombitahangu szó.
Haza... Szabadság... hallod ezt? ó ember! messze fuss,
mert ellenséged aki szól, zsarnok és háborus:
mert minden édenek neve vad poklokat büvöl
s Kasszandra átkát gunyosan visszarul veri föl.
Hazánk, harsan, s már durva harc dúlja a drága tájt,
s új tusa borzadt oka lesz, haki békét kiált.
Eszmét neveznek - és a föld bitókkal fölfakad;
jövőt - és viszik halni már a gyöngye fiukat
népjavát - s a nép új nyomort lát, újabb szenvedést;
emberközösség: pompa-szó! de kerüld mint a kést;
szabadság: ez még csábosabb; de vigyázz, ki ne mondd,
mert súlyosabb bilincsbe fogsz botolni majd, bolond!
Ó, varázs van a szavakon, hogy a Teljesedés
fordítva értse mind, s legyen elátkozott vetés,
hol a konkolyt arassa az, ki a buzát veti,
s szive melegjén ölyvtójást költsön a gerle ki.
Ember azért, ha jót akarsz, tanácsom megfogadd
és köpd ki fogaid közül a véres szavakat,
sőt hogyha érzed, hogy a szó, ez álnok gyűtővény,
ártatlan is, csírázni kezd lelkednek mezején,
égesd föl inkább a mezőt, és legyen kételyed
tikkadt és izzó, mint a láng száraz mező felett.

*(A költő száz éve írt – némi aktualitással rendelkező versét –
a rendszerváltozásig „kifejejtették” a gyűjteményes kiadásokból)*

BÁNYAINÉ RÓNAI TÍMEA

Hálaadás a Deszkatemplom újjáépítésének 20. évfordulója alkalmából

2019. április 28-án 10 órakor tartottuk ünnepi istentiszteletünket a Deszkatemplom újjáépítésének 20. évfordulója alkalmából. Almási Ferenc vezető lelkipásztor a templom karzatába vésett igével köszöntötte a gyülekezetet: „Ti magatok is mint élő kövek épüljetek lelki házzá” (1 Péter 2:5a)

A lectiót a korábban gyülekezetünkben szolgáló Fehér Norbert

nagytisztelétű úr olvasta fel a Zsoltárok könyve 84:1-13 szakaszból, majd ezt követően az igét dr. Benke György, korábban szintén gyülekezetünkben szolgáló lelkipásztor hirdette Mikeás 4:1–2 alapján. Röviden összegezte a keresztyénség jelenlegi helyzetét mai világunkban: a keresztyének napjainkban is üldözést szenvednek, gondoljunk csak a közelmúlt eseményeire, a srí lankai merényletre. Európában és sajnos Magyarországon is jellemzők az üressé váló templomok, a hívek számához képest túl nagyok az épületek. Azonban most is tapasztalható lelki megújulás Ázsiában és Afrikában. Sokan keresik a megváltást, mert érzik az úrt az életükben. A világnak szüksége van az újjászületésre, több kell annál, hogy csak névlegesen legyünk keresztyének. A válasz egyszerű arra,

mit kell tennünk. A Bibliában Péter is megmondja: „Uram kihez mehetnénk? Örök életnek beszéde van te nálad.” (Jn 6:68). Az embernek nem arra kell törekednie, hogy anyagi örökséget adjon tovább, hanem lelki örökséget, mert ez a legfontosabb.

Ez az ünnepi istentisztelet egyben a Jókai Református

Általános Iskola istentisztelete is volt, hiszen a hónap utolsó vasárnapjai gyülekezetünkben a családi istentiszteletek alkalmai. Ezúttal a 4. évfolyamos tanulók szolgáltak közöttünk néhány verssel és énekkel.

A gyerekek szereplését követően Almási Ferenc nagytiszteletű úr röviden összegezte gyülekezetünk fejlődését az elmúlt húsz évre visszatekintve. Köszöntötte a vendégeinket:

dr. Kádár Péterné nagytiszteletű asszonyt, dr. Benke György és Fehér Norbert nagytiszteletű urat, dr. Kriza Ákos és Kiss János alpolgármester urakat, illetve Budainé Kovács Mária képviselő asszonyt. Köszönetét fejezte ki az elmúlt évben kapott, illetve az önkormányzati képviselőink által az idei évre ígért, a gyülekezeti házunk felújítására szánt anyagi támogatásért. Külön köszöntötte még kassai testvérgyülekezetünk kórusának tagjait, akik szintén elfogadták meghívásunkat az ünnepi alkalomra.

Ezt követően Kádár Péterné nagytiszteletű asszony előadását hallgathattuk meg. A beszámoló igazán személyes, érzelmekkel teli volt. Beszélt a korábbi nagy tervekről, hiszen a templom leégése előtt éppen felépítésének 60. évfordulójára készültek. Szándékukban volt tűzriasztó rendszert kialakítani, a tetőt, falakat átkenni. A tüzesetet követően tudták, hogy a templomot újjá kell építeni, szerették volna legalább a toronytestet felépíteni a 60. évfordulóra és nagy álmuk az volt, hogy szólaljon meg aznap a harang. Ezt sikerült is megvalósítani. Örömmel osztotta meg azt az élményt, amikor a harangok hangja újra bejárta Miskolcot. Ez akkor a reményt, az élet hangját jelképezte. Beszámolt a felszentelési istentisztelet megszervezésének körülményeiről is: az ilyenkor szokásos protokoll nehézségeiről, az előkészületekről, az istentiszteletről, néhány apró kulisszatitokról. Az ünnepi készülődés hangulatát a lelkész házaspár számára beárnyékolta az a tudat, hogy ekkor még több mint 10 millió forint hiányzott a számlák kifizetéséhez. Másfél éve hiába várták ezt a pénzt, mert csak ígéret volt rá, de nem érkezett meg. Csodálatos módon a felszentelés előtti napon, szombaton azonban egy telefonhívás érkezett, melyre máig szó szerint emlékszük: „Ügyeteket tekintésétek elintéztünk.” Így már a lelkész házaspár is élvezhette az ünnepi istentisztelet minden pillanatát. Három istentisztelet volt aznap, annyira sokan jöttek, hogy nemcsak a templom telt meg, hanem a templomkert is, sőt sokan a Petőfi téren kivetítőkről követték az eseményeket.

A templom újjáépítése egy hatalmas nemzetközi összefogás eredménye volt, mivel 46.000 nyugatnémet márka, 16.800 USA dollár, 22 ezer svájci frank érkezett erre a célra. Ez az ügy túllépte a felekezeti határokat: az első adományt a minorita testvérek ajánlották fel, az építéshez szükséges borovi fenyő felét ajándékba adta a szepesváraljai római katolikus püspökség. Az események kapcsán olyan kapcsolatrendszer alakult ki, amely sok lelkésznek hosszú évek munkája alatt adatik csak meg. Ennek közvetlen hozadéka a Jókai Iskola átvétele volt.

Dr. Kádár Péterné hiteles és étellel teli bizonyoságtétele után a kassai testvérgyülekezet főgondnokaként Újlaki Ferenc köszöntötte a gyülekezetet. Elmondta, hogy sok templomban járt már Európa-szerte, ahol Isten szigorát érezte. A mi templomunkban viszont Isten szigora mellett érezni lehet Isten szeretetét is. Ezután a kassai testvérgyülekezetünk kórusának szolgálata hangzott fel.

A gyülekezet, a Jókai Iskola és a Miskolci Műemlék Deszkatemplomért Alapítvány templomtörténeti vetélkedőt rendezett az iskola felső tagozatos diákjainak, melyre az ünnepi istentiszteletet megelőző héten került sor. A vetélkedő célja az volt, hogy a gyerekek is jobban magukénak érezhessék a templomot. Az alapítvány által biztosított díjak átadására az ünnepi istentiszteleten került sor. Az alapítvány eredeti célja a templom újjáépítésében való közreműködés volt, de mivel ez a cél megvalósult, az alapítvány más célokat keresett. Többek között közreműködik az istentiszteleten is sokat emlegetett „lelki ház építésében”, ezért tartotta fontosnak, hogy biztosítsa a templomtörténeti vetélkedő díjait.

Az istentiszteletet a kassai kórus szolgálata, majd a Himnusz zárta. Gyülekezetünk minden jelenlévőnek egy kis könyvjelzővel kedveskedett, amelyet közösségünk egyik

tagja tervezett és készített az alkalomra. Úgy gondolom, hogy az elmúlt húsz év eseményei nagyon fontosak a gyülekezetünknek, hiszen nagy dolgokat éltünk át a leégés és az újjáépítés kapcsán. Nem szabad azonban, hogy ez határozza meg egy gyülekezet életét, hiszen a templom

épületén messze túl kell, hogy mutasson maga a „lelki ház”. Sok munka áll mögöttünk, de előttünk is: amellet, hogy szeretnénk felújítani, korszerűsíteni a gyülekezeti házunkat, törekszünk a gyülekezet lelki építésére is. Készülünk második nyári táborunkra, házaspári csendesnapra, óvodai-iskolai lelki épülést szolgáló alkalmakra, hogy csak néhányat említsek az előttünk álló események közül, amelyeken jelenleg is dolgozunk.

Dél-amerikai, argentinai utunk áldásai, tanulságai

Isten iránti hálával számolok be a magyarországi cigánymisszióban szolgáló koreai munkatársaimmal közösen tett utazásról. Argentínában munkálkodó koreai gyülekezetek és egy koreai család meghívására mondtunk igent. Nagyon sok koreai és különféle spanyol evangéliumi alkalmon vehettünk részt és szolgálhattunk. Közben ismerkedtünk az ennek a földrésznek és Argentínának számtalan faji és nyelvi háttérében élő, de meghatározóan európai jellegű közösségével és közöttük Isten Lelkének munkájával.

Nagy ajándék, hogy a különbségek ellenére Isten népének az Úrban alapvetően közös vonásai vannak, mindenütt a világon. Isten Lelke elvégezte, hogy ne csupán a magunk örökségében kapott teológiai látásunk, kegyességi gyakorlatunk legyen a végső meghatározó mérték, hanem készek legyünk Isten evangéliumi kapunyitására is, bámulva „a szelet, mely fúj, ahová akar”.

Isten a *Magyar Evangéliumi Szövetség (Aliansz)* évszázados munkáján keresztül is bontogatta már bennünk ezt a nyitott, mindent megvizsgáló, de minden jót felismerő és megtartó készséget, mely tud örülni, tanulni és egymást különbnek tartani is. Nagy ajándék az *OM* világszervezettel, a Wycliffe Bibliafordítók Egyesületével, a sok neoprotestáns egyházzal, valamint az evangélikus és református egyház missziói bizottságaival való kapcsolatunk, mely erősít és frissen tart lelkileg. Nem is beszélve az évi rendszeres, különböző országokba összehívott, európai Aliansz-találkozókról. Ezeknek a tapasztalatoknak utunkon különösen áldott hasznát vettük.

Elfogadva a meghívást el kellett repülnünk Argentínába. Ez pedig nem azt jelenti, mint Angliába vagy Moszkvába elrepülni. Meg kell szokni a más méreteket is, Argentína egy negyvenötmilliós népességű ország, fővárosának négymillió lakosa van. Területének jelentős része erdő, pampa, őserdő és hatalmas vizek. A lakosság láthatóan európai megjelenésű a fővárosban, a vidéki területen élnek a nagyobb indián közösségek. A vidéki nagyvárosokban pedig nagyon sokan vannak, akik Közel- és Távols-Keletről vándoroltak be, és nagyobb tömegben zsidók is letelepedtek.

Harmincfokos, párás meleggel, hatalmas, szakadó esővel kezdődött a nyári időszak. A hőmérséklet pedig semmit sem változott egy-egy kiadós eső után.

Argentína–Brazília–Paraguay hármashatárán tartózkodtunk, és Brazíliába is át akartak vinni vendéglátóink. Magyar útleveleinkkel nagy meglepetésünkre be is utazhattunk volna, de az amerikai testvéreinket az ő útleveleikkel – vízum nélkül – nem engedték be.

Ennek a világnak az új történelmi fejezete, a spanyol megszállás a 16. században kezdődött, majd 1810-től 1816-ig folyt a küzdelem, ekkor lettek függetlenek. A 19–20. században erős brit befolyás kezdett érvényesülni, majd 1880–1914 között jelentős európai beözönlés történt.

Az 1950-es, '60-as években nagy szociális és politikai feszültségek és küzdelmek után végül mégis megerősödött a demokratikus törekvés. Ez a politikatörténelmi korszak mára más és más értékelést kap az elérhető forrásokban. A felszabadítási teológia is ebben az időben formálódott, melynek katolikus papok is mártíráldozatául estek. Kubai hatásra a katolikus egyházi teológiai látás is eljutott oda, hogy hatalomátvétel nélkül nincs remény a szociális problémák megoldására. Ez a látás a protestáns tömegeket sem hagyta érintetlenül, de a polgárháborús káosz és vérengzés láttán úgy ítélték, hogy a fegyverek helyett inkább a prófétai szó erejével kell a kormányokat kényszeríteni.

Az indiánok felé az első határozott missziói kéznnyújtás a ferences rend részéről 1539-ben történt, majd a jezsuita misszió hatalmas szervezeti eredménye lett az a háromhatezer lélek egy indián városállamban, mely 1586 és 1767 között katonás rendben működött. Sajnos hatalmi, külpolitikai kérdésekben a rend meghasonlott önmagával, s a „városállam” felbomlott, lakói ismét a dzsungelben telepedtek le, majd 1767-ben magát a jezsuita rendet is száműzték az országból. A tragédia történetét a múlt század végén készített, *Misszió* című, megdöbbentő film dolgozta fel.

Az első katolikus püspökség 1570-ben jött létre, s bár 1835-ben az alkotmány garantálta a vallásszabadságot, a katolikus egyház kiemelt állami támogatottsága mind a mai napig megmaradt. Argentína tehát, ahogy egész Dél-Amerika, történetileg meghatározottan római katolikus világ. A térítési folyamat, mely végül is spanyol és portugál részről a „kard és kereszt” jegyében zajlott, egy egész földrész kétségtelenül bevont a keresztyén kultúra és hitvilág keretei közé, amit más gyarmatosító hatalmak ilyen radikálisan nem tudtak, de talán nem is akartak elérni. Ennek az eredménynek nagyon szomorú árnyoldalai, tragédiái is voltak. Része lett az indián őslakosság jelentős pusztulása és az indián–spanyol keveredés révén egy egészen új típus megjelenése. (Ez a család nélkül érkező hódítók évszázados erőszakoskodásainak az eredménye is.)

A hódítás nyomában tehát megjelent az egyház, részben a papi testület, részben misszionáriusok csoportjaiként. Egy idő után jelentős távolság képződött a két közösség között. A misszionárius világ közelebb került a lakossághoz, érzékenyebb volt. Így is nagy kérdés, hogy milyen evangéliumot, milyen Jézus-képet vihettek magukkal, hiszen ez a folyamat néhány évtizeddel a reformáció előtt kezdődött. Spanyolországot ekkor még nem érintette a lelki megújulás. Jellemző, hogy kezdetben még az is „teológiai kérdés” volt, hogy vajon emberi vagy állati faj-e a bennszülött közösség. Az, hogy a Biblia nem említette őket, az állatit, az, hogy nevetni is tudtak, vagyis humor-

érzékük is van, az emberit erősítette. A protestáns szakirodalom szépen fogalmazva, fájdalmasan állapítja meg, hogy bár a Biblia történeti vonala részben ismertté lett az őslakosok között, nem az igazi, bibliai Jézus-képpel találkozhattak ebben a hódító időben. Nem az irgalmas, a felebarát iránt is elkötelező Jézussal. A bajból még nagyobb baj lett: a kipusztult indián rabszolgamunkások helyébe megindult a tízmilliós nagyságrendű afrikai rabszolgák behurcolása.

Jóval később, a függetlenné válás után (1820-as, '30-as évek), sőt a brit hódítások nyomán is kezdett egyre erőteljesebben teret nyerni a protestáns evangéliumi szolgálat. De Isten a katolikus egyházban is munkálkodott, és az indián ügynek katolikus papok is mártírjai lettek. Ebben a folyamatban a kereskedelem, az ipar, a háborús folyamatok, a kulturális törekvések, a kialakított iskolarendszer átlépve a határokat egyre több lehetőséget adtak a protestáns történelmi és az evangéliumi, neoprotestáns egyházaknak a missziói munkára. A 19. század nagy protestáns missziói százada nem felejtette el Dél-Amerikát sem. A szakirodalom öt nagy hullámban jelzi az evangéliumi keresztyénség beszívárgását a katolikus világba. Az evangelikál és pünkösdí erők különösen a 20. század második felében lettek meghatározóvá. Végül karizmatikus lelki folyamatok szokatlan és nagy eredményeket szülő ébredési hullámverései stadionokat töltöttek meg hallgatókkal és megtérőkkel. Az egész földrészen igen jelentős ébredési folyamat zajlik, melyben mindkét fél – a katolikus és protestáns – egyaránt részt vesz.

Az evangélium reformációs üzenete nem dogmatikai kapukon kíván belépni, hanem nyitott, kereső szívek millióit szólította és szólítja meg. (Argentínában a hivatalos felmérések szerint legalább hatmillió protestáns testvérünk él és munkálkodik.) Ennek a folyamatnak a jegyében vagy ennek gyümölcsét megfogalmazva írnak a hiteles irodalmi anyagokban is az úgynevezett „gospel people”-ről – azaz az *evangéliumi* népről – beszámolóikban.

Vendéglátónk és a vendéglátó gyülekezetek, tehát koreai testvéreink rendkívül szervezeten, már a harmadik kinti nemzedék hitbéli elkötelezettségét, kulturális, soknyelvű felkészültségét is bevonva közvetítik a reformációban nyert igei üzenetet, és végzik közéleti szolgálatukat is a kapott kötöttséggel és szabadsággal együtt. A Karib-tenger térségében sok tájékoztató anyagban már több tízmilliós protestáns jelenlétről írnak a múlt század eleji ötvenezres létszámhoz képest.

Kérjük az Urat, hogy szívünkbe és imádságunkba még beleférjenek dél-amerikai testvéreink is!

(Az írás az evangélikus HÍD magazin 2019. márciusi számában jelent meg.)

Pro Cultura Christiana-díjban részesült Szeghalmi Elemér

A Magyar Katolikus Püspöki Konferencia Pro Cultura Christiana-díjat adományozott Szeghalmi Elemér irodalomtörténésznek. A kitüntetést a testület nevében a konferencia elnöke, Veres András püspök adta át április 24-én Budapesten. A díjjal a püspöki konferencia elismerését fejezi ki azért a szolgálatért, amelyet munkássága folyamán Szeghalmi Elemér a katolikus kultúra elmélyítésért és továbbadásáért végzett.

Szeghalmi Elemér 1929. május 7-én született Budapesten. A pesti bencés gimnáziumban érettségizett, majd ezt követően az Eötvös Lóránd Tudományegyetem magyar-történelem szakán szerzett diplomát és doktorátust.

Az idén 90. születésnapját ünneplő díjazott József Attila-díjas irodalomtörténész, újságíró, kritikus, szerkesztő, esszéista, a Független Magyar Írók Szövetségének korábbi főtitkára és a Keresztény Értelmiségiek Szövetségének alapító és hosszú ideig elnökségi tagja is volt. Keresztény elkötelezettsége és gondolkodás módja, valamint felkészültsége kijelölte számára az utat, amelyet nagy hivatástudattal járt végig. 1949 és 1987 között az Új Ember külső, majd ezt követően belső munkatársa, 1988–1989 között irodalmi szerkesztője. Az ötvenes évektől több évtizeden át a Vigília című folyóirat munkatársa. 1990-tól az Új Idő főszerkesztő-helyettese. 1991 óta a Független Magyar Írók Szövetségének főtitkára. 1994 és 1996 között a Nemzeti Kulturális Alap folyóirat-kollégiumának elnöke volt.

Számos könyv és tanulmány szerzője, társ-szerzője. Munkásságát nem hagyhatja figyelmen kívül a keresztény szellemiségű irodalomtörténet. Munkája elismeréseként 1991-ben megkapta a Rónay György-díjat, majd 1994-ben a Köztársasági Érdemkeresztet.

Fontosabb művei közé több tanulmánykötet és esszé tartozik. Többek között megjelent az Új Ember katolikus hetilap történetét bemutató könyve Keresztény küzdelmek és megpróbáltatások 1945–1956 címmel.

A díjazott közelgő születésnapja alkalmából ezekben a napokban jelenteti meg a Szent István Társulat Szeghalmi Elemér „Borjú bécsi – D-dúrban” című novelláskötetét.

Írói hivatása mellett 1951 és 1987 között a Magyar Állami Operaház énekkari tagja és szólamvezetője volt.

A díjazott hitvallása:

„Ó, ne zárt falakkal övezett terembe helyezz, Uram, ha egykor felköltöznék az égi hajlékba, hanem végtelen határú és csodákat fakasztó kertjeid egyikébe. Ha érdemesnek és méltónak találsz rá, ezt add meg nekem.”

Szeghalmi Elemér

A Biblia: áldás és kaland

Ökumenikus bibliafordítás előkészítésén dolgozik egy katolikus és protestáns szakemberekből álló bizottság – mondja Pecsuk Ottó lelkész, a Magyar Bibliatársulat főtítkára. Bibliavasárnap kapcsán beszéltünk a venezuelai keresztyéneknek juttatott spanyol nyelvű Bibliákról is, amelyeket – a humanitárius segélyszállítmányokkal ellentétben – beengednek a káoszba fulladó országba.

Miért fontos a bibliavasárnap?

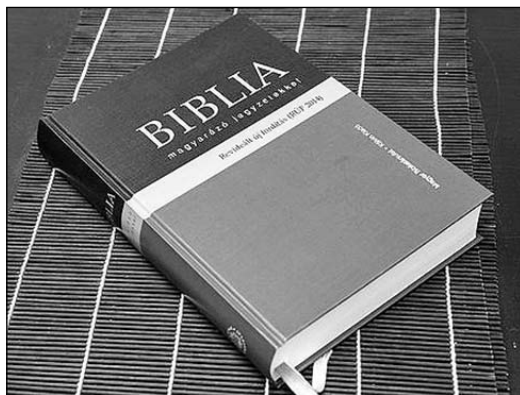
115 éves hagyományunk. Apropóját a Brit és Külföldi Bibliatársulat létrejöttének száz éves évfordulója adta Magyarországon, tehát 1904 óta ünnepeljük. Üzenete, hogy a református egyház az Ige egyháza. Március első vasárnapja egyben lehetőség, hogy céladakozással, perselyadományokkal a Magyar Bibliatársulat bibliamissziós munkáját támogassák. Évenkénti egyszeri adakozásunk megteremti egész éves munkánk alapját. Ráadásul áttételesen ebből minden gyülekezet részesül, hiszen a Biblia ma szinte mindenkinek hozzáférhető, és az ára is elérhető.

Milyen munkája van a bibliatársulatnak a hétköznapokban?

A Biblia 2014-es revíziója után a szöveggondozási feladatokat kell ellátni. Olyan kiadványokat készítünk, amelyekben a Biblia szövegét mindig a legújabb fordítás szerint hozzuk. 2018-ban kiadtuk a magyarázatos Bibliát – ennek elkészítése is éveket vett igénybe. E feladatok egymásra épülnek. Gyerekkönyveket, ismeretterjesztő kiadványokat, szótárakat, atlaszokat és más kiadványokat is készítünk, és feladatunk, hogy a Bibliát eljuttassunk az emberekhez. Sőt, egyre inkább – nincs erre jobb szó – népszerűsíteniünk kell a Szentírást, mert gyakran találkozunk templomba járó emberekkel is, akik

Pecsuk Ottó

nem értik, miért kellene olvasniuk a Bibliát. Gyülekezetekbe megyünk, előadásokat tartunk, bibliaismereti versenyeket szervezünk a fiataloknak.

A legutóbbi Bibliavasárnap óta hivatalos applikációja van a Magyarországi Református Egyháznak: ennek segítségével a Bibliát is lehet olvasni. Mit szólnak?

Örömmel fogadtuk. Öten dolgozunk a Magyar Bibliatársulatnál, mindenhova és mindenkinek mi nem tudjuk eljuttatni a Szentírást, úgyhogy segít az applikáció. Sokan használnak okostelefont, kéznél lehet a Biblia. Egy ilyen alkalmazás fejlesztése komoly anyagi ráfordítást igényel, amit így nem nekünk kellett megtennünk. De karban is kell tartani, frissíteni és fejleszteni. Még messze nem tökéletes a program. Nekünk is sok észrevételünk volt, amelyeket jeleztünk a fejlesztőknek.

Hogy áll a magyar nyelvű, katolikus-protestáns közös bibliafordítás?

Több mint egy éve zajlik az előkészítés, még nem tartunk a Biblia fordításánál. Létrejött egy közös bizottság, ebben katolikus és protestáns bibliatudósok vesznek részt. A bizottság végigveszi azokat a kérdéseket, amelyeket egy ökumenikus bibliafordítás esetén – meglévő nemzetközi tapasztalatok alapján – át kell beszélnie egy előkészítő csoportnak. Készül az együttműködési munkadokumentum, ebben tisztázzuk a legfontosabb kérdéseket, megoldásokat, eljárásrendet. Ez a munka még néhány hónapot vesz igénybe. A következő logikus lépés, hogy egy próbafordítást készítsünk, valamelyik ó- és/vagy újszövetségi könyvről. Ha ez elkészült, konferenciát tartunk, és kielemezzük a fordítást. Mindezek alapján dönthetnek a folyamat megindítói, az egyházvezetők a folytatásról. Reméljük, hogy 2020-ban létrejöhet a konferencia. Eredetileg ennek a konferenciának a megszervezésére jött létre a bizottság, de úgy gondoljuk, csak úgy van értelme megszervezni, ha már kezünkben van egy értékelhető próbafordítás.

Folyosói pletyka vagy konkrét terv van-e arra vonatkozóan, hogy melyik bibliai könyvet fordítanak le először ökumenikus megközelítéssel?

Fordításnál általános nemzetközi gyakorlat, hogy az Újszövetséget Márk evangéliumánál kezdik, de szóba jöhet János evangéliuma is, mert mindkettő nyelvezete egyszerű – legalábbis egy bizonyos szinten annak tűnik. Az Ószövetségből adná magát, hogy a Zsoltárok könyvét fordítsuk, hiszen ez istentiszteleti célra használható. Ugyanakkor ellene szól, hogy költői könyvként nem könnyen fordítható. Így szóba kerülhet a Példabeszédek könyve vagy a Prédikátor könyve. Mindhárom esetben fontos, hogy etikailag, praktikus szempontból is értékes szövegek, ezért bármelyik akár önmagában is megállná a helyét és érdeklődésre tarthatna számot új fordításban olvasva is.

Mit adhat a fordítás, ha elkészül? Kik használnák az ökumenikus bibliafordítást?

Az ökumenikus légkör az elmúlt néhány évtizedben hűvösebbre fordult, így a keresztyének egysége szempontjából is nagy előrelépés lenne a közös fordítás elkészülte. Azonban igazi jelentőségét a családokban látom. Magyarországon sok a

vegyesházasság. E családoknak óriási, közös, egyesítő erő lenne a közös Biblia, lehetne családi Szentírásuk, még ha eltérő felekezeti hagyományokat is követnek. Az ökumenikus istentiszteletek Bibliája is lehetne.

Abban reménykedünk, és azon dolgozunk, hogy ne csupán „protokollfordítás” készüljön. A cél nem az, hogy a meglévő katolikus vagy protestáns fordításokat lecseréljük, hanem hogy jó, érthető szöveget készítsünk, amely ugyanakkor szépen fogalmazza meg Isten igéjét. Ezért reméljük, hogy „alanyi jogon” olvasóközönséget generál magának. A cél, hogy minél több ember, minél jobban megérthesse belőle Isten igéjét.

Szlovák és litván jelnyelvi fordítók a Magyar Bibliatársulatnál

Hogy állnak a magyar jelnyelvi bibliafordítással?

Több mint 3 éve dolgozunk rajta, nehéz munka. Márk evangéliumának teljes fordítását már publikáltuk. Kész van Máté evangéliumából a hegyi beszéd és az Apostolok cselekedeteinek első 8 fejezete. Ezeket még külföldi szakemberekkel ellenőriztetjük, hogy nemzetközileg is elismert fordításunk legyen. Amikor elkezdtük a magyar fordítást, a világban 7 helyen volt hasonló kezdeményezés, ma már több mint 40 jelnyelvi fordításon dolgoznak.

A siketek anyanyelve a jelnyelv. Mi adja a jelnyelvi bibliafordítás nehézségét?

Mint minden embernek, nekik is az a legjobb, ha az anyanyelvükön jut el hozzájuk a Biblia. A siketek nem tekintik magukat fogyatékkal élőknek: ők a világ egyik legnagyobb nyelvi kisebbsége. Számukra olyan egy hétköznapi beszélő és halló emberek közt, mint a hallónak olyan országba utazni, ahol nem beszélnek az anyanyelvét. A fordítás nehézsége, hogy ebben az esetben nemcsak le kell fordítani a szöveget, hanem egy másik kommunikációs formába kell áthelyezni. Tulajdonképpen videofilmek készülnek, amelyekben a jelnyelvi tolmácsok jelnyelven kommunikálnak. Kihívás olyan médiumra lefordítani a Bibliát, ahol egyetlen embernek kell az egész kommunikációs folyamatot végigvezetnie. A jelnyelvi tolmácsnak egyedül kell az összes szereplőt, a kontextust, a háttérrel, az összes időbeli és térbeli viszonyulást érzékelteni, ami a történetben van. Nem segít semmi, ami írásban vagy élőbeszédben igen. A közelmúltban egy műhelymunkán litván, szlovák és román kollégákkal dolgoztunk. Komplex a feladatunk, hallóként is nagy élmény volt részt venni a programon.

A református középiskolások kapnak idén Bibliát?

Egy névtelen adakozónak köszönhetően igen. Olyan céltámogatást kaptunk, hogy két évig biztosan, de – a diákok számától függően lehet, hogy – 3 éven át tudunk Bibliát adni minden református középiskolába belépő diáknak. A kezdeményezést az evangélikus középiskolákra is kibővítjük. A Bibliát tankönyvként is használják a diákok, a hittanórán túl az első évben irodalom és történelem órán is tanulnak a Bibliáról. Reméljük, ha véget ér a mostani program, akkor is meg tudjuk találni a forrást, hogy folytathassuk ezt a kezdeményezést. A Biblia áldás és kaland, amit szeretnénk, ha megismernének a középiskolások.

A miskolci Lévy-gimnázium diákjai ajándék angol nyelvű Bibliáikkal

Venezuelában politikai és gazdasági válság van, az emberek menekülnek. A Magyar Bibliatársulat 3000 dollárral – nagyságrendileg 800 ezer forinttal – segíti a helyi bibliamissziót. Miért?

Ottani kollégák elbeszéléséből tudom, hogy Venezuelában talán a világ egyik leg-súlyosabb humanitárius krízise zajlik. Hárommillió ember hagyta már el a hazáját. Olyan a helyzet, mint egy poszt-apokaliptikus filmben: megszűntek a törvények, totális káosz van az országban, az állam nem funkcionál, a közbiztonság nem létezik, az éhezés mindennapos jelenség. Ilyen körülmények között nagy kihívás működni egy bibliatársulatnak. A Bibliatársulatok Világszövetsége úgy döntött, hogy nem pénzadománnyal segíti a venezuelai bibliatársulatot, mert akármennyi pénzt küldenénk, az azonnal elértéktelenedne – tavaly 1,7 millió százalékos volt az infláció. Így külföldön nyomtatott spanyol nyelvű Bibliákat juttatnak el Venezuelába. Erre főképp a szomszédos Brazílián és Kolumbián keresztül mutatkozik lehetőség.

A hírek alapján a venezuelai kormánycsapatok nem engednek az országba élelmiszer-csomagokat. A Szentírások bejuttatását ugyanakkor nem akadályozzák. Ez egy döbbenetes kegyelmi pillanat. A Bibliából az emberek erőt tudnak meríteni, ezt reméljük. A helyzet persze hosszútávon fenntarthatatlan. Mi, a Magyar Bibliatársulat erőnkhez mérten, szerény 3000 dollárral segítjük a spanyol Bibliák beszerzését, ezzel szeretnénk kifejezni a keresztyén szolidaritásunkat a Biblia eljuttatásának missziójában. A tavalyi karácsonykor meghirdetett akcióhoz továbbra is várjuk adományozók segítségét.

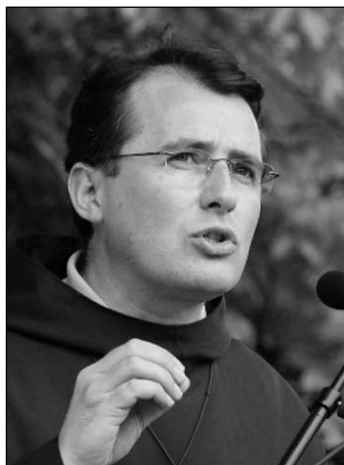
(Hegedüs Márk beszélgetését dr. Pecsuk Ottóval a reformatus.hu a református Bibliavasárnap alkalmából közölte.)

Hogyan lép Isten kapcsolatba az emberrel?

A kérdés, amelyre megpróbálunk ma válaszolni: hogyan szól az Isten az emberhez? Ahogy ezt a kérdést megközelítem, lehet, hogy első oldalát tekintve nem lesz túl szimpatikus. Egy kicsit metafizikusan próbálom megközelíteni, utána egy kicsit egzisztenciális oldalról. Semmiképp nem szeretném kifejezetten az egyháznak erre vonatkozó dogmáit ismertetni. Nem azért, mert nem fontos, hanem mert elmélkedve, gondolkodva, imádkozva úgy éreztem, hogy talán ez a két megközelítés a legfontosabb.

Hogyan szól az Isten az emberhez? Az ember természetének megfelelően. Úgy, ahogy az ember képes megismerni őt, ahogyan képes az ő kezdeményezését viszonzni. Ebben a megközelítésben az embernek az értelmes természetéből kell kiindulni. Ahogy a régiek mondták, az ember animal rationale. Ez azt jelenti, hogy érzékelő, vagy érzéki, értelmes lény. Az ember ilyen összetett, azaz van egy olyan testi valósága, ami a kozmoszsal összekapcsolja, mert ebből a természetből élünk. A természet, a kozmosz nem más, mint a mi emberi testünknek a meghosszabbítása, kintlevősége. Nem tudunk élni nélküle.

Ebből a szempontból Isten így is szól hozzánk, a mi testi, anyagi, materiális valóságunkon keresztül, ennek a természete szerint. Ugyanakkor pedig érzéki lények vagyunk, azaz érzékeljük a valóságot. Ugyanúgy, ahogyan más teremtmény is, csak nem szellemi módon, mint az ember. Ott van az érzékeinken keresztül hozzánk szóló Isten, s ugyanakkor a szellemünkön keresztül is szól hozzánk az Isten. A szellem alatt azt értjük, hogy van racionális megismerő-képességünk. Az értelemmel szokták a hagyományos filozófiák fordítani: a ráció azt jelenti, hogy érzékeljük a dolgokat, és az érzékelés szó a legtágabb értelmében érvényes, a legrafináltabb műszereken keresztül is érzékelünk, és az érzékeink eredményeként fogalmakat alkotunk. Ezek mindig elvont fogalmak. Ezek mindig absztrakciónak, elvonatkoztatásnak az eredményei. Ez az értelmi tevékenységünk, de a szellemünknek van egy másik tevékenysége is, ez az, amikor tudunk saját magunkról. Az a képességünk, hogy az ember önmaga létével tisztában van. És nincs rajta kívül más létező ebben a kozmoszban a jelek szerint, aki önmaga létével ilyen módon tisztában lenne és ebből adódóan saját maga számára problémát is jelentene, mert úgy tűnik, hogy egy másik létező se problematikus önmaga számára, mert nincs tisztában saját maga létével, nincs öntudata.

Pehm G. Antal

A létet mint olyant belátni képesek vagyunk, és saját magunkat minden más létezőtől elkülöníteni tudjuk. Ez az intellektus, a hagyományos fordításban és egy kicsit idegen a mi szóhasználatunktól, de klasszikusan ezt érznek szokták fordítani. A hétköznapi nyelvben általában a racionalitást értjük az ész alatt. A klasszikus megfogalmazás szerint nem az ész, hanem a belátás képessége, az öntudatom, a világ egészének a belátása az, amin nem kell gondolkodnom. Az értelem, a ráció gondolkodik, az érzékel, lépésről lépésre halad, az intellektus belát. Nem kell gondolkodni azon, hogy itt vagyunk, vagy nem. Meg se kell csípni magunkat, rendkívüli esetekben legfeljebb, de belátjuk, hogy itt vagyunk, és belátom, hogy én vagyok, én járatom most itt a számat.

Nem mérhető a lét belátásának ez a képessége semmiféle különleges agyi funkcióval. Az emberi élet egészében, amennyiben működik és egészséges, belát. Minden értelmi, racionális funkció valahol mérhető, konkrétan behatárolható bonyolult folyamatot jelent. Az ember tehát ilyen bonyolult és összetett. Ha most biblikus oldalról közelítünk, az ember először is test, ugyanakkor szellem, és a kettő között ott van a psziché, ami érzi a test folyamatait is, és érzi a szellemünkben lezajló folyamatokat is. Hogy tehát mi van, mi történik velünk, ezt elsősorban érezzük. Nem mindig tudatosítjuk, de valahogyan a pszichének az a szerepe, hogy visszajelezzze azt, ami történik szellemünkben, a testünkben, úgy egyáltalán, kapcsolatainkban.

Ha már ilyen metafizikusan kezdjük, az Isten az egész emberhez szól, sajátos módon. Az első, amin keresztül szól – és hadd idézzem a Római levelet – „Hiszen azt, ami láthatatlan benne: örök erejét, valamint istenségét tapasztalni lehet a világ teremtménye óta, mert az értelem felismeri.” Tehát az Isten szól az emberhez a teremtett világon keresztül.

Van egy szép középkori metafora a két könyvről. Isten két könyvet írt. Az egyik a természet könyve, az a könyv, amit az ember a természetes értelmi képességeivel képes lépésről lépésre megismerni és kikutatni, és ez feladata is – a tudás nem elenségünk a biblikus gondolkodásmódban, nem kell korlátozni a magunk tudását. Amikor a jó és rossz tudás fájáról van szó, az embernek egyetlen korlátja van, hogy nem ő az Isten. Ne keverje össze magát az Úrral, a Teremtővel, a Mindenhatóval, Mindentudóval, a Gondviselővel, a Fenntartóval, és ez az egyetlen parancs, a többi ebbe van belefoglalva. Az embernek tehát a tudásra törekednie kell, a természet könyvét kutatni nem szabad megszünni, ez biblikus parancs. A világ sokszínűsége, gazdagsága, rendje a Teremtőről tanúskodik, a természetes ész útján szól hozzánk. Ezek az érzékeken keresztül jövő tapasztalatok. Állandóan érzékelünk, és ennek nyomán fogalmat alkotunk. A tárgyi, dologi világ csak az érzékelés és a fogalomalkotás keretei között ismerhető meg számunkra. Mindig csak valamit érzékelünk, tudjuk nagyon jól, hogy még számtalan érzékelnivaló lenne, mindig csak töredékes az érzékelésünk, a fogalomalkotásunk pedig modellszerű. Ezen a téren is tisztában vagyunk a korlátainkkal. Honnan van ez a paradoxon, hogy miközben tudjuk, hogy relatívak az ismereteink, ez a relativitás azért lehet világos, mert van egy abszolút mérce, ami mindig a háttérben van. Amihez képest lelepleződik, hogy ez rész sze-

rinti tudás, és így mindig túllépünk minden ismereti horizontot, de hozzá vagyunk kötve az érzékeléshez.

A természettudományok nagyot tudnak fejlődni, de ilyen értelemben maga a filozófia is, ami ebből az érzékelhető valóságból indul ki, és ennek a végső gyökereit kutatja, az egészet próbálja szem előtt tartani. Emellett a Biblia, a kinyilatkoztatás, és a kinyilatkoztatást hordozó közösség, Istennek a népe arról tanúskodik, hogy Isten nem csak a természetén keresztül szól, nem csak a természet jeleit és szimbólumait tudjuk értelmezni, mint Istennek a szavát, középkori megfogalmazás szerint Istennek a teremtményekben írott könyvét, hanem Isten szól a történelemben is.

A természet tőlünk függetlenül van. A történelem másik dolog. A történelemben az ember a maga döntéseivel, személyes és közös döntéseivel benne van. Ennek már más a természete. A biblikus gondolkodás határozottan képviseli azt, hogy az Isten a történelemben szól, azaz ennek a térnek és ennek az időnek a keretei között, amiben a mi életünk zajlik, szólt hozzánk, és a legradikálisabban szólt úgy, hogy az Igét, az ő Fiát emberként küldte hozzánk. Erre vonatkozóan a Zsidó levélnek az első fejezetében olvassuk: „Sokszor és sokféleképp szólt hajdan az Isten az atyákhoz a próféták által, ezekben a végső napokban pedig Fia által szólt hozzánk.”

Az Ószövetség és az Újszövetség együtt jelenik meg, ahogyan Isten a történelemben párbeszédre lépett az emberrel, és ezért az ember számára ez nem pusztán történet, történelem lesz, hanem üdvtörténet. Isten, és az ő kiválasztottjának párbeszéde.

A természetén keresztül is sajátosan szól az Isten, és a történelmen keresztül is. Az egyik gondolkodó, egy német filozófus – Wilhelm Diltheynek hívják –, a XIX. század végén, XX. század elején így tudatosította, hogy a kétfajta megismerés, a természetre vonatkozó megismerés, és a történelemre, vagy ahogyan ő fogalmazott, a szellemtudományokra jellemző megismerés nem teljesen ugyanaz. Mindegyiknek megvan a maga sajátos megismerési módja. Azt mondja az egyikre, a természetet megmagyarázzuk, a németben az erklären szóval fejezi ki. A természetet, mindazt, ami a természettudomány területéhez tartozik, úgy hogy felfedezzük annak a törvényszerűségeit, az emberi szellem megvilágítja, megvilágosodunk, felfedezzük. Ez a megismerésünknek a heurisztikus jellege, a meglévőt felfedezzük. Ugyanakkor azt mondja, hogy a szellemtudományok esetében – és itt a lelkiélet is érintve van – egy másik szó, a fernstehen az, ami kifejezi ezt a történelemnek és az embernek megfelelő, az emberről szóló tudománynak megfelelő megismerést. Miért van különbség? Azért, mert ebben az esetben a megértés, a fernstehen azt jelenti, hogy bele kell érezni. Itt nem pusztán arról van szó, hogy értékelünk, fogalmat alkotunk, tehát a dologi világon kívül állunk, fölötte állunk, és ilyen módon a törvényszerűségeit megvilágítjuk és megismerjük, hanem valamiféle beleérzése, és valamiféle intuícióra is szükség van.

Diltheynek a munkássága arra utal, hogy túlzottan elracionálizálódott a megismerés, a valóság megismerése, és háttérbe szorult mindaz, ami ugyanolyan fontos az ember számára, sőt, még fontosabb, mert az emberi probléma az ember egészében érthető meg. Az ember problémája nem természettudományos kérdés pusztán, az

is. Az ember problémája az ember egészében fogalmazódik meg, hogy ki vagyok én, hogy mit lehet, hogy szabad vagyok-e, felelős vagyok-e, honnan jövök, hová megyek? Ezek az ember egészében fogalmazódnak meg.

Erre a kérdésre válaszol a XX. század elején Henri Bergson is, egy zsidó származású filozófus, aki azt mondta, hogy a zsidóságnak a beteljesedése, a judaizmus beteljesedése a római katolikus hitben van. Arra készült ő maga is, hogy a római katolikus egyházhoz csatlakozzon, amikor elkezdődött a zsidóüldözés, és nem akart elmene-külni ezelől, de a végrendelete szerint katolikus módon temették el és szíve szerint ezt is hitte. Ő az, aki az életfilozófiának a fő képviselője és ő az időfogalmon keresztül mondja azt, hogy az embernek a lényegét nem lehet megragadni matematikailag, racionálisan, s itt az átélt idő hasonlatát hozza. Más az, amikor tíz percet eltöltünk a fogorvos székében, és más az, amikor tíz percet eltöltünk kellemes, baráti csevej keretei között. Matematikailag a kettő között nincs különbség, természettudományos értelemben ugyanúgy mérhető, tíz perc az tíz perc. De az átélt idő szempontjából, az ember szempontjából óriási különbség van, tehát szerinte mindaz, ami racionálisan ragadja meg a valóságot és a világot, a valóságnak csak a felszínét éri el, az igazi realitás az életáramlás, bontakozás, növekedés, fejlődés, életlendület. Ez azt jelenti, hogy a történelem, ahol már az ember is érintve van, egy másfajta megismerést igényel, amit nem kell szembeállítani a természettudományokkal, csak tudatosítani kell, hogy ez is fontos. Amikor ő intuíciónál beszél, hogy a valóság megismerése intuitív módon is történik, akkor mi ezt a fogalmat, hogy intuíció, nem teljesen értjük, de reméljük, erre is visszatérünk.

Látjuk, hogy itt a történelemnek megismerése, vagy a történelem során az Istennek a hozzánk szóló szava egészen más úton is érint minket. A történelemben megszólaló Isten mindig kiválaszt. Az elején felolvastam a Római levélnek az első fejezetéből ezt a szakaszt, hogy az értelem a teremtmények révén felismeri az Istent. Ezen a szakaszon arról beszél Pál apostol, hogy miért nem ismeri fel az értelem révén. Elvileg felismerhetné, de pont azért, mert erkölcsileg ellenérdekelte tette magát, az objektív igazságra nem nyitott, mert muszáj valamilyen ideológiát csinálni, és így lesz belőle önmaga istene. Ott fel is sorolja, hogy mi ennek a következménye. Miután a természetnek ilyen módon a jelentése és a szimbolikája nem egyértelmű, hanem többértelművé vált, az ember sebzettsége miatt. Az Isten történeti, üdvtörténeti párbeszédbe kezd az emberrel.

Mi ennek a logikája, hogy csinálja ezt? Az értelem minden embernek adatott. A Teremtés könyve a legelején elmondja, hogy férfi és nő egyenrangúak, bár nem egyformák és csak így tudják kiegészíteni egymást. Anyaság és apaság egymásra irányul, de egyenrangú, az emberségnek férfi verziója és női verziója van, de egyenrangúak, és minden emberre érvényes az értelmi megismerésnek az a képessége, ami az emberségünkkel adott. Itt, a sebzettségünk után, az eredeti bűn után, valami más történik. Isten kiválaszt. Ezt már nehezebben értjük meg. A kiválasztásnak ezt a logikáját, mert mi a kiválasztást kivételezésként értelmezzük.

Káin és Ábel történetét melyik hitoktató tudta igazán könnyedén tanítani? József történetét már könnyebb. Ott is egy kiválasztottról van szó. Káin és Ábel esetében

nincs a Bibliában semmi olyasmi, hogy Káin esetleg egy kicsit gyengébb minőségű zöldségféléket, meg terményt, a föld termését ajánlotta volna fel. Hitoktatók általában így szoktak segíteni magukon, hogy azt mondják, az egyik minőségi volt, a másik nem, s ezt valahogy meg kell értetni. Semmi ilyesmiről nincs szó. Csak arról van szó, hogy korporatív személyiségek mind a ketten, Ábel is és Káin is, népeket testesítenek meg. Ábel a kiválasztott, de abban a történetben még nem világos Káin számára, hogy Ábel érte is kiválasztott. Ez a kiválasztottság azt jelenti, hogy Ábelnek magasabb rangú Isten-tisztelete van, és ezért kedvesebb az Úrnak. Az istenképe tisztább, de ez ott még nem derül ki. Káinhoz beszél az Isten. Káin a hátrányos helyzetű, a nem kiválasztott. Ő még nem tudja, hogy Ábel érte is kiválasztott. Káin lelkére beszél az Úr, hogy már megfogant benne a gondolat, a kísértés, és segít neki ezt legyőzni. Ne érezd magad hátrányosnak, hanem fogadd el, hogy most még nem látod át ezt a történetet. Ábel kiválasztottsága Káinéért is van. Ahogy az Ószövetségben újra és újra elmondja az Úr, hogy nem azért választotta ki Izraelt, mert a legnagyobb, a legtehetségesebb, vagy bármiben is a leg lenne, hanem azért, mert a legkisebb voltál, mert Istennek a kiválasztása így érvényesült, és majd csak a végére derül ki, hogy ez mindenkiért történt.

Világosabb József története, ahol Józsefnek még meg kell szenvednie az ő kiválasztottságával együtt járó megtisztulási folyamatot is. Mert amikor álmokat lát és nagy naivan elmondja testvéreinek, apjának, anyjának is, hogy milyen álmokat látott, hogy a kévék öelötte hajlottak meg, s még a Nap is, a Hold is előtte tették tiszteletüket, azaz az apa és az anya. Az apa a Nap, az anya a Hold. Akkor még Jákob is azt mondja, hogy na, ez azért már egy kicsit sok, kisfiam. Bármennyire is szeretlek és tarka ruhát csináltattam neked, mert annyira kedves vagy. Jákob kivételezett a fiával, de az Isten nem. Isten Józsefet kiválasztotta és ő kezdettől fogva nem érti, mi a kiválasztottság. Mikor fogja megérteni József? Amikor elszenvedte az ő kiválasztottságával együtt járó minden gyötrelmet, és a végére derül ki, hogy miért került Egyiptomba, azért ment ezen végig, hogy majd az egész törzs, Jákob és fiai megmeneküljenek.

Ilyen értelemben a kiválasztás logikája átjárja az egész üdvtörténetet. De ez soha nem kivételezés. Aki kiválasztott, mindenkiért, a többiekért van kiválasztva. Nem beszélve arról, hogy az Újszövetségben a Szentlélek kiáradása után minden keresztény úgy tekinti magát, mint aki kiválasztott Krisztusban, és ezért ő felelős a többiekért. A keresztények ebben a világban azok, fogalmazza meg mindjárt az ősegyház, ami a testben a lélek. Az egész emberiség mint egy test, a léleknek erejéből él, és ezeknek kiválasztottai a keresztények, akik felelősek másokért. Az üdvtörténetben az Isten szól, és párbeszédre hív először egy népet, az ószövetségi népet, s ahogy a másodtörvénykönyv megfogalmazza, áldást és átkot helyez eléjük. Válaszd az áldást! És amikor Izrael nem választja az áldást, nem a szövetség szellemében él, akkor ennek a negatív következményei is tanulsággá válnak. Az egész Ószövetség erről szól. Ha a szövetség szellemében él, az jel minden ember számára, az Isten gondviselésének és a vele való kapcsolatnak, az áldásnak a jelévé válik, és amikor ezt nem követi, akkor átok, akkor a rossznak, az Isten nélküliség kaotikus állapotának a tanulságát hozza mindenki szá-

mára. Az egész Ószövetség mint egy népnek a története, ahol a prófétákon keresztül, a próféták természetének, adottságának, kulturális körülményeinek, személyes adottságainak függvényében szól az Isten. A történelemben elhangzó szó egészen sajátos. Ez teljeseedik be majd az Újszövetségben, mert a kiválasztott, akinek előképe Ábel, József, Mózes, a pátriárkák és sorolhatnánk, ezek előképek, és beteljesülnek az egyetlen kiválasztottban, a Názáreti Jézus Krisztusban. Ő a kiválasztott, aki magára veszi az egész emberiségnek az átkát, és ilyen módon lett az egész emberiség számára a legnagyobb áldás. Jézus a kiválasztott és őbenne, a vele való személyes kapcsolatban vagyunk mi is kiválasztottak.

A kinyilatkoztatás az üdvösség jó hírével hozza a történelem menetébe ágyazott konkrét ember számára. Ha ráadásul összehasonlítjuk azzal a kulturális légkörrel, amibe belecsöppent a kereszténység – mert azért a zsidóság eléggé elhatárolódott a pogányságtól –, az a kulturális légkör, amiben egy pogány ember, egy görög, aki az igazságot mindig is kereste a maga módján, de mindig azt érezte, hogy valami ismeretlen nagy hatalomnak, a sorszerűségnek ki van szolgáltatva, ő maga is, de még az istenei is, ez az ember hallja az evangéliumot, ami szabad és személyes légkörbe helyezi őt az Istennel.

A keresztény hit lényegi üzenete: szabad és személyes légkörbe, Isten és ember közötti üdvtörténeti párbeszéd légkörébe vezet be. Az ember a maga döntése alapján a régi pogánysághoz képest a maga sorsának a kovácsa. Érdekes módon a modern ember ettől a felelősségtől próbál szabadulni. Itt nem örömhír az, hogy te vagy a sorsod kovácsa. A te döntéseid, és a rossz döntéseid meghatároznak (nem csak ezek) téged. Akard a jót és ennek áldását élvezni fogod. Ami annak idején örömhírnék számított egy korábbi kulturális közeghez képest, mintha ma nyomasztaná az embereket. Mintha a tudattalan lenne az igazi valóság, annak kell valahogy spontán módon átadni magunkat, és az az igazán emberi, ami spontán, ösztönös módon fakad belőlünk.

A kinyilatkoztatás azt mondja, az Isten szava, a természet is arra oktat minket, meg az üdvtörténeti szó is, hogy a testi valóságunk fontos. Amit régen negatívnak tartott minden filozófiai elgondolás, az itt pozitívvá változik a kinyilatkoztatás révén, az anyag, a test pozitív. Mégis, bizonyos fegyelemre szorul. A világ nem általános és szükségszerű törvényszerűségből fakad, nem az örök anyag önkibontakozása, ahogy ezt a platonisták, neoplatonisták, más görög filozófusok gondolták, hanem az Isten szava teremtette a világot, az anyagot is. Ezért az anyag pozitív. Ezért az ember teste pozitív. A világban fellelhető rossz sem valamilyen metafizikai princípium, egyenrangú az istenséggel. Azért hatékony, azért van jelen, mert az ember az Istennel szemben választotta ezt a rosszat és a szabadulás útját is megkapta mindettől.

Az egész történelmet áthatja Istennek ez az üdvtörténeti munkálkodása, a történelmen keresztül. Itt nem csak az egyetemes történetet, meg az üdvtörténetet mondhatjuk, hanem a saját magunk történetét is, a magunk élettörténetén keresztül is szól hozzánk az Isten. Istennek ez a történeti megszólalása kezdettől fogva és egyre fokozódóan személyek közötti történés. Akkor máris egy egészen új világban vagyunk,

mert a személyek közötti kapcsolatnak a logikája, ez a történelemnek és a szellem-tudományokra jellemző megismerésnek a logikájához képest is más, meg a dologi, tárgyi világnak a megismeréséhez képest is egészen más. Ha a személyek közötti kapcsolatban a dologi és a tárgyi vonatkozás érvényesül, abból baj lesz. Ezt a XX. század embere jobban érezte, mint valaha. A személyek közötti kapcsolat logikája pontosan innen tanulható meg. Ahogy az Isten a történelemben megszólalt, ahogyan lépésről lépésre a növekedés útján vezetett egy népet, ahogyan ennek a kiválasztottságnak a gyümölcsként megszületett az Újszövetség, és ahogyan pünkösdkor a személyesség, az embernek a személyes, egyedi és megismételhetetlen volta, és az Istennel való személyes kapcsolatának a lehetősége tapasztalattá válik. Ez a személyes párbeszédnek a légkörébe vezet be. Az egész Szentháromság-tan személyek közötti történése. A Szentháromság egy Istennek ez a misztériuma azt jelenti, hogy a személyek közötti történést azt jelenti, hogy az ember Istennek köszönhetően válik igazi, megismételhetetlen önmagává, és ez érték.

Az a megismételhetetlen személyiség, aki csak részben bontakozott még ki, akinek nem is tudjuk a lehetőségeit, de felmérhetetlen érték, s ugyanakkor a másokkal való közösség is, ami Isten Lelke által, Isten által valósul meg. Ez a mi logikánk szerint ellentétes, közösséghez tartozni, egységet alkotni, és ugyanakkor ebben az egységben nem feloldódni, nem feladni magamat, hanem önmagunkká válni. Ez minden emberi közösségben feszültséget jelent, de már ott van gyökerében az egységnek és a személyességnek, a különállásnak ez a hallatlan misztériuma. Az Isten a személyek közötti kapcsolat logikája szerint viszonyul hozzánk.

Azt mondtuk, hogy a személy nem ismerhető meg tárgyak és dolgok logikája szerint. A személyek közötti kapcsolat mindig megismerés a Biblia szerint. Olyannyira, hogy a megismerés szót alkalmazza a házastársak közötti legmélyebb egységre. Nem csak a szexuális egységre, hanem amikor a szellem, azaz a barátság formájában megnyilatkozó kapcsolat, ahogyan a psziché értelmében vett erotika, és a testi szexualitás értelmében vett egység megvalósul. Ezt úgy hívja a Biblia, hogy megismerés. Ádám megismerte Évát.

Azt olvastuk a Teremtés könyvében, hogy ott Isten megteremtett minden létezőt, és az ember adott nekik nevet. Mindennek az ember ad nevet. Nevet adni azt jelenti, hogy az ember megismeri, ebben a biblikus értelemben, a lényegét megismeri. A lényegét megismerni és nyelvi eszközökkel megragadni, megismerést jelent. Az ember az alatta lévő valóságot megismeri, ő ad neki nevet. Magának nem ő ad nevet. A másik embernek nem az ember ad nevet. Isten ad nekünk nevet. Hogy mi a mi lényegünk, a személyi titkunk, tőle jön. Hogy a másik embernek mi a személyi titka, ez Istentől jön. A Biblia egyszerűen így mondja, hogy nevet ad. Nem tudom, hogy hányszor fordul elő, amikor a szülők a gyerekeiknek nevet adnak, hogy valami lényeges dolog fogalmazódik meg abban a névben, vagy pusztán a hangzás alapján, a csengés alapján adnak nevet. Attól tartok, hogy pusztán a csengés tetszése az, ami lényeges, sőt ebben az értelemben a nevet később kapja az ember, amikor már lehet látni, hogy mi van benne.

Ez a személyesség, amivel Isten megnyilatkozik felénk és személyes választ vár, az mindig mellérendelt viszony. A dolgokkal, a tárgyakkal olyan viszonyban vagyunk, hogy alá vannak nekünk rendelve. Ott mi vagyunk az úr, mi adtunk neki nevet. Ott mi felette állunk a dolgoknak. A személyek közötti kapcsolatban, ha ugyanezek a tárgyasult, dologiasult alárendeltség működik, akkor az erősebb uralkodik a másikon. Az nem személyes kapcsolat. Az Isten Jézus Krisztusban szólt hozzánk, és bár nem vagyunk egymás mellé rendelvek, de közénk jött, mellénk rendeltté tette magát. Ha megnézzük Jézusnak az Újszövetségben hozott és leírt csodáit, ott mindenegyes esetben személyes történés keretében valósul meg a csoda. Először valami egészen személyes kapcsolat és annak a jele nyilvánul meg, akár gyógyul, akár szabadul, bármi történik az emberben, csak akkor történik, ha az a személyes kapcsolat Jézus Krisztus és közte megvalósul. Ennek a gyűjtőneve a hit.

Mi a személyes kapcsolatnak az útja? Mi ennek a logikája? A személyes kapcsolat mindig a hitnek az útja. Hinni kell a kapcsolatban. Ez mindig bizalmat feltételez. Személyes kapcsolatban soha nem lehet abszolút módon bizonyosságot szerezni arról, hogy a másikkal megbízhat valaki. A személyes kapcsolathoz, azaz a másik ember megismeréséhez a hiten, a bizalmon túl empátia is kell. A dolgok világában nem kell empátia, a tárgyasult ügyek világában nem kell empátia, nem kell beleéreznem magam a másikkba, azaz úgy tekinteni a másikat, úgy megpróbálni érezni, mintha egy másik én lenne, és nem egy dolog.

Mindig úgy tekintünk egymásra, próbálunk beleérezni, mintha a másik én lenne. Nem én, ő egy másik, önmaga. A személyek közötti megismerés önatadás nélkül nem működik. Adni önmagamat. Ennek feltétele, hogy valahogy a saját önértékemmel tisztában legyek. Ez sem megy nélküle, ezt ő tudja igazán megadni.

A személyek közötti kapcsolat nem működik nagylelkűség nélkül. Ha az ember kezd kicsinyeskedni és kereskedelmi viszonyba lenni a másikkal, az már nem személyes viszony. Ott mindig az a kezdeményező nagylelkűség az, ami át tud lendíteni minden eldologiasodott és dologiasodni, vagy eltárgyasulni készülő krízisen. Aztán a hűség. A személyek közötti megismerés hűség dolga, azaz az emberek, személyek közötti kapcsolatnak kell valamiféle tartósságának lenni. Van egy időfüggvénye, csak időben, türelemmel, azaz kitartva egymás mellett, hűségben lehet a másik személyt megismerni. Ez az emberek közötti kapcsolatban is, és az Istennel való kapcsolatban is fontos a Biblia szerint. Mindezt összefoglalja az, ami a dologi világban ugyan elhangzik, hogy szeretem, sőt az is elhangzik sajnós, hogy imádom, a szeretet személyek közötti történés mindig. Az egy egészen más világ. Amikor dolog módjára, tárgyak módjára kezeljük az embert, vagy akár saját magunkat, ott elidegenedés van, ott ez a bonyolult kapcsolatrendszer, ami mi magunk vagyunk, önmagunkban is és egymás között is, mint közösség, mint társadalom szétesik. A Biblia szerint, amikor az embernek ez a kapcsolatrendszere szétesik, elszakad test és lélek, elszakad Ádám és Éva, elszakad az ember a természettől, elszakad az egyén a közösségtől. Ezt úgy hívja, hogy halál.

A másik, hogy a személyek közötti kapcsolat, ami egészen sajátos, és ahogyan Isten kezdeményező módon szeret minket, az ő szeretetével szól hozzánk már a teremtéstől

fogva, ez a szeretet soha, végleg nem bizonyítható. A szeretet természeténél fogva végleg, igazán nem bizonyítható. A szeretet jelekből tartja fenn magát, jelekből táplálkozik. Egy Isten, aki bizonyítva lenne abszolút módon, az nem lenne Isten, az nem szerető Isten lenne. Arisztotelésznek a mozdulatlan mozgatóját lehet bizonyítani, s ezt az istent lehet szeretni, de ez nem szeret. Arisztotelész istene nem szeret. Jézus Krisztus Istene szeret, és ezért ha ez egy szeretetkapcsolat, személyek közötti szeretetkapcsolat, bármilyen furcsán is hangzik, akkor erre a jelre, az én szeretetemnek a jeleire rászorul, és én is az ő szeretetének a jeleire. Mert soha végleg nem bizonyítható, legalábbis itt, a mi viszonyaink között, emberi viszonyokban sem, állandóan rászorul a jelekre. Jelezni kell. Végleges és lezárt bizonyosság a földi viszonyok között a szeretetre vonatkozóan nincsen.

A teremtett világ és a történelem is ebben az értelemben az Isten szeretetének a jele, amit nekünk meg kell tanulni, valahogyan értelmezni. A bűntől sebzett ember be van zárva saját magába, és se a természetnek, se a történelemnek, se a saját életének a jeleit, az Istentől jövő kezdeményezéseit nem fogja érzékelni, sőt a saját testét sem fogja érzékelni. Hogy mi zajlik a saját maga anyaghalmazában, pszichéjében, attól is el lehet idegenedni. Annyira kívül tudunk lenni saját magunkon, annyira háttérben vagyunk önmagunk életének, hogy fel se tűnik, hogy vagyunk. A célok, feladatok annyira kívülre vonzanak minket, hogy ennek a háttérben ugyan valahol ott vagyok én is, és az embernek néha fel is tűnik, hogy ki is vagyok én, vagy hol vagyok én? Ebben a háttértapasztalatok, a transzcendentális tapasztalat teljesen kimegy a világból. Nem tudom, ki vagyok én, mert az ént nem tudom elcsípni. Minden tudatos megismerésnek, akarásnak, törekvésnek a háttérben ott van az akaró én, de csak az akart valósággal vagyok elfoglalva. Önmagamtól elidegenedett állapotban vagyok.

Mi az, ami ebből segít? Az, amire az Isten meghív. Az Isten hogyan hív? A szeretet dialógusára hív, Jézus Krisztuson keresztül. Tesz egy ajánlatot. Az egész Ószövetség lényege egy személyes ajánlat, ezért a legnagyobb bűn az ezzel szembeni közömböség és hálátlanság az Újszövetség logikája szerint. Az Isten Jézus Krisztusban megszólított, és a személyes párbeszéd lehetőségét adta meg. Megszólít a létem, megszólít a világ, minden, ami van, és megszólít a történelem, mindaz, ami történt. Csak hát racionális bizonyosságot szerezni erről a hívásról a dolog természetéből adódóan nem lehet. A szeretetdialógus, amit Isten kezdeményez, választ vár, ez a párbeszédnek a képességéről szól.

A keresztény értelemben vett imádság nem bizonyos imaformáknak elmormolása és bizonyos imádságoknak az elmondása, hanem alapvetően párbeszéd. Ehhez a párbeszéd képességére van szükség. A párbeszéd igénye ott van bennünk, a párbeszéd képessége mint hajlam és igény ott van bennünk, de ha nem bontakozik ki, akkor nem lesz belőle semmi.

Mit jelent ez a megszólítottágunk? Azt, hogy miután megszólítottak vagyunk, elhisszük, hogy megszólítottak vagyunk, mert láttuk, hogy a szeretet rászorul a hitre, a bizalomra, azt jelenti, ha elhittem, akkor én is kezdeményezek. Ha elhittem, hogy

ő megszólított, akkor én is megszólítom. Ennek a következménye lesz a tapasztalat. Előbb a hit, engedelmesség és utána a bizonyosság, a mélységes bizonyossága annak, hogy ezek a szavak Istentől sugalmazottak, a Lélektől sugalmazottak.

Az a párbeszédképesség, hogy amikor mások kezdeményeznek velem szemben, akkor arra nyitott vagyok. A párbeszédre való képesség azt is jelenti, hogy megtanulok odafigyelni, nem a magunk elképzeléseit vetíteni másokra, kifelé. Vannak elképzeléseink és ezek megakadályoznak, bezárnak saját magunkba. A vasgyáriak már unostalan hallották azt a hittantáboros történetet, amikor elvonultunk a gyerekekkel a Zemplénbe, minden nap kisorsoltuk, hogy ki kinek lesz az anygala, ki kire fog vigyázni, és különös módon jelét adja annak, hogy milyen fontos. Hogy oltalom alatt van, figyel rá az őrangyala. Az volt a jó őrangyal, akiről estére kiderült, hogy ő az őrangyal. Jött oda hozzám dél felé egy kissrác, hogy hát, Antal testvér, szerintem nekem nincs őrzőangyalom. Az lehetetlen, mondtam, mindenkinek van őrzőangyala. Lehet, hogy egy kicsit jobban kellene figyelned. Nem, nekem nincs, mondta, vagy ha van, nem csinál semmit. Tudod, ez úgy van, válaszoltam, hogy néha előfordul, hogy a vendégeket az utcai kapunál várjuk, és közben a kertek alatt megérkeztek már, és bent vannak a lakásban. Gondolkodott a kissrác: Antal testvér, annak a háznak van hátsó bejárata? Nem, nincs.

De estére fellebbent a fátyol, mert kiderült, hogy a kissrácnak a nővére volt az őrzőangyala. A nővértől természetes, hogy gondoskodik róla, annyi pluszt nem tudott produkálni, hogy a kissrác észrevegye, mert neki lett volna elképzelése, hogyan kellene az őrzőangyalnak sürgögni-forogni. Valószínűleg nálunk is van ilyen, hogy megvan az elképzelésünk, és ezért nehéz igazán észrevenni, amikor valaki odafigyel ránk, vagy nekünk kell odafigyelni másokra.

Hozzá tartozik a párbeszédhez, az Istennel való párbeszéd tanulásához és az egymással való párbeszéd tanulásához is a gondolkodás. Rájöttem, hogy ennek a fogalomnak, hogy gondolkodás, számtalan szinonimája van, indokolatlanul. Gondolkodásnak mondják a révedezést, gondolkodásnak mondják sokan az álmodozást, bambulást. Annak mondják azt, amikor valahogyan ezeket az érzéki benyomásokat, mint tudattartalmakat egymással társítják és valahogyan átélt dolgok után próbálnak a lehető leggyorsabban békére jutni. Valami olyan megoldást találni, amivel azt érzi, hogy mégsem olyan nagy a baj. De ez nem gondolkodás. A gondolkodás az, amikor keressük az igazságot, akár a saját magunk rovására is. Ezt is tanulni kell, része a párbeszédnek, és ki kell lépni saját magamból. Ezt kell talán leginkább tanulni. Kilépni abból a világból, ami az én elképzeléseimnek, kivetitésemnek a világa. Ehhez kell közösség, akik visszajeleznek nekem, akik a vakfoltjaimra utalnak.

Itt is van egy történet. Fekete Istvánnak a Kílátó című elbeszélését olvastuk. Kelemen Ferkó szántja a földjét és azon gondolkodik, hogy ez a jó fekete föld tíz mázsát kellene hogy teremjen és hetet terem. Mi a csuda történik itt? Miközben töri a fejét, arra megy Ilonka néni és megkérdezi, Ferkó, nem láttad a búcsúsokat? Andocsra mennek, szeretnék hozzájuk csatlakozni. Ferkó mérges volt, mert amúgy is keveset terem ez a föld és a néni is mit macerálja. Mondja neki, hallottam valami énekszót, ez azt je-

lenti, hogy már elmentek. De lelkifurdalása lesz Ferkónak és azt mondja, lehet, hogy még azért eléri őket. Ferkó, mondja Ilonka néni, gyerekkorodban olyan jó mászó voltál, mássz fel erre a fára, nézd meg, hogy elértek-e már a kanyarig, vagy elmentek, mert akkor már nem megyek utánuk. Ferkó ráveszi magát és felmászik a fára és látja, hogy még csak akkor kanyarodnak a búcsúsok az úton, és Ilonka néni el fogja érni őket. Ilonka néni nagyon boldog, mondja, hogy az andocsi Szűz Anya fizesse meg a jószágodat. Miféle valutával tud fizetni az andocsi Szűz Anya? Ferkó akkor már jobban érezte magát, körülnézett, és látta, hogy egy barna állatka szaladt a mezőn, aztán egy másik is, hörcsögök! Azok hordták el a gabonáját. Megtalálta a lyukakat, másnap kiás-ta és másfél mázsa gabona volt azokban a lyukakban. Kiszeelelte, megszártította, ahogy kell, meg is öröltette és vitte Ilonka néninek, lehet, hogy ez az andocsi Szűz Anya valutája? Ki tudott lépni saját magából, el tudta felejteni a maga kínját, fáradtságát, és lám-lám, egy új rálátása lett a saját maga problémájára is.

Mi az, ami még a szeretet dialógusához hozzátartozik? Amiért megtanít az Úr a vele való párbeszédre. Magamat felvállalni, úgy, ahogy vagyok, és a teljesebb igazságra törekedni. Isten úgy szól hozzánk, ahogy mi érteni képesek vagyunk, ha akarjuk őt érteni. Szól a természetnek a nyelvén, szól a történelmen keresztül, a kiválasztottak tapasztalatain, a prófétákon keresztül szól hozzánk, előttünk van, mint ősi, történelemből hozott tapasztalat, az áldásnak és átoknak az útja az Ószövetségben, a kiválasztottságunknak az útja. A párbeszéd, a szeretetnek ez a személyes párbeszéde. Az Úr tanítson meg minket erre.

*(A Keresztény Pedagógiai Műhely január 16-án,
a Millenniumi-teremben megtartott előadásának szerkesztett változata)*

Mi tesz Isten az emberért?

Mindenekelőtt gratulálni szeretnék ehhez a nagyszerű kezdeményezéshez, amely pedagógusaink számára segít jobban megismerni Istent és egyházunk tanítását. Ennek a katekézis-sorozatnak az a legfőbb célkitűzése és remélt haszna, hogy elmélyíti hitünket és elkötelezettségünket. Az a tematika, amelyet Lóczi Tamás atya kidolgozott, hozzásegít mindehhez. Hitünk nem spekuláció, nem elvont filozófiai okoskodás, nem önbecsapás, hanem találkozás egy személlyel, Jézus Krisztussal, aki megváltoztatja életünket.

A sorozat korábbi előadásain szó volt már Istenről, a keresztény istenképről, a keresztény emberképről, majd Isten és ember kapcsolatáról. A mai előadás címe: Mit tesz Isten az emberért? Mit tett az Isten az emberért? Ezt úgy is lehetne érteni, hogy általában tesz valamit az emberért, de melyik emberért? Az emberiségért? Sokan nem szívesen

hallják ezt, azt gondolják, itt én egy vagyok a többi között, nem én vagyok a főszereplő. Ha Isten általában tesz valamit az emberekért, mit érdekel az engem? Nekem kell meghalnom, engem ér szenvedés, amikor elveszítem azt, aki fontos nekem. Az egyik évfolyamtársam mondta egyszer, hogy gyakran szokták rémisztgetni az embereket régen egy feltételezett atomtámadással és annak félelmetes következményével, ami azzal járhat, hogy szinte az egész emberiség kihal. Amikor meg kell halni, akkor mindenki egyedül van. Amikor meghalunk, számunkra az egész emberiség meghal és akkor a legkisebb gondunk is nagyobb annál, mint hogy az emberiségre gondoljunk. Nem önzés tehát, ha úgy érezzük, hogy mindenekelőtt a saját életünket kell rendbe tennünk. Az a fontos számunkra, hogyan tudunk teljesebb, boldogabb életet élni. Így voltak ezzel azok a tanítványok is, akik elindultak Jézus Krisztus nyomában, akik megérezték, hogy ez a tanító, ez a Mester más, többet, olyat mond, ami nekem személyesen fontos. Ezért kedvem lenne újra fogalmazni az előadás címét: Mit tett az Isten értem? Egzisztenciális módon közelíteni a kérdéshez, megtapasztalni azt az örömet, amit Ady Endre megtapasztalt *Az Úr érkezésében*, amikor azt írja: „Mikor elhagytak, / Mikor a lelkem roskadozva vittem, / Csöndesen és váratlanul / Átölelt az Isten.” Ez az az élmény, amikor megéri az ember, hogy én fontos vagyok az Istennek.

Az emberi kapcsolatokat nem szokta segíteni, ha valaki felelmegeti, vagy akár csak emlékezteti házasársát, barátját arra, hogy mit tettem én érted. Van ennek valami szá-

Ternyák Csaba

monkérés jellege, aminek az a célja, hogy a másikban lelkifurdalást idézzon elő, hogy rossz érzése legyen. Amikor arról beszélünk, hogy Isten mit tett értünk, akkor egész másról van szó. Nem ő az, aki felelgeti, hogy mit tettem érted, mint aki emiatt valamiféle hálát várna. Ma mi vagyunk azok, akik próbáljuk számba venni, hogy mit tett az Isten értünk. Egyébként is, a mi hálánk őt nem teszi boldogabbá, teljesebbé. Az ő boldogságához mi semmit nem tudunk hozzátenni. Egyedül nekünk lesz jobb az által, ha a hála lelkületét ápoljuk magunkban, ha képesek vagyunk köszönetet mondani neki. Mi leszünk jobbak, békésebbek, stressz-mentesebbek általa. A hála bennünket gazdagít.

A teológiai fogalmak a teológusok számára rengeteg információt hordoznak, hiszen tanulmányaik során elmélyítették ezek jelentéstartalmát, míg a kevésbé járatosak számára talán még zavarók is, mert bár értik az üdvösség, a megváltás, a megtestesülés és ehhez hasonló kifejezéseket, hiszen ezek magyar szavak, mégsem ismerik ezek pontos tartalmát. Amikor mi papok ilyen kifejezéseket használunk a szószéken, félő, ha valaki úgy jön be a templomba, hogy ő Istenről még nagyon keveset hallott, azt mondja majd, értem én ezeket a szavakat, de fogalmam sincs, miről beszélnek. Ez majdnem olyan, mint amikor nem szakemberként atomfizikusokat hallgatunk, akik ismerősen csengő idegen szavakat használnak, de hogy ezek egész pontosan mit jelentenek, nem tudjuk. Az az érzésünk, mintha tolvajnyelven beszélnének. Sokszor mi is ebbe a csapdába esünk, amikor Istenről beszélünk, mert a teológiánk nyelve eltávolodott a közemberek beszédmódjától.

Amikor rá akarunk csodálkozni arra, hogy mit tett Isten az emberért, akkor – bár tudom, hogy egy korábbi előadásban szó volt már az Isten-fogalomról – érdemes mégis újra körbejárni, ki az Isten. Istenről ugyanis mindenkinek van valami fogalma, elgondolása, de nem biztos, hogy mindnyájan ugyanarra az Istenre gondolunk.

Vannak filozófusok, akik számára Isten csupán egy elvont fogalom, mindennek az ős oka, végső magyarázat a világegyetem létrejöttére. Olyan valóság, amelynek így sokan egyáltalán nem tulajdonítanak cselekvőképességet, és sokkal inkább hasonlítható egy törvényhez, vagy fizikai állandóhoz. Ennek a filozófusok istenének szinte semmi köze nincs ahhoz az élő Istenhez, akiről a Bibliában olvasunk, akihez imádkozunk, aki miatt templomba járunk, akivel személyes kapcsolatba lépünk a hitünk révén. Ez a filozófusok istene nem tett semmit az emberért, hiszen ez az isten olyan, mint egy munkahipotézis. Ez az isten csak addig létezik, amíg nem tudják helyettesíteni egy új törvénnyel, vagy felfedezéssel. A mi Istenünk viszont nem olyan Isten, aki a tudomány előre haladásával egy-egy lépést mindig visszalép, és aztán egyszer majd teljesen átadja a helyét a tudománynak. Ilyen istenekről a hozzám hasonló korúak olvashattak annak idején az ateizmust népszerűsítő iratokban. Babits viszont csodálatosan írja a *Zsoltár gyermekhangra* című versében: „Az Úristen őriz engem, mert az ő zászlóját zengem. Ő az Áldás, Ő a Béke, nem a harcok istensége. Ő nem az a véres Isten: az a véres Isten nincsen.” Az a véres isten nincsen, és az a tudományok előre haladásával eliminálható isten sincsen, a mi Istenünk viszont valóban létezik.

A *fake news* korában, amiben élünk, tele vagyunk álhírekkel. Szinte mindenkiről, aki valakinek az útjában áll, lehet negatívumokat, álhíreket olvasni. Ha az internetet nézzük, újságot olvasunk, hol Magyarországról, hol a papokról, hol a pápáról felröppentenek álhíreket. A legtöbb hamis hír nem Magyarországról, nem is a papokról és a pápáról szól, hanem magáról Istenről. Sokak számára a világban tapasztalható minden rossznak a forrása Isten. Ez azonban káromkodás! Valójában éppen Istennek és az ő hatalmának a tagadása, az ellene való lázadás minden rossznak a forrása. A Sátán a hazugság atyja terjeszti Istenről a hamis híreket, és ezekkel tele van a világ. Mintha mindent Isten nyakába lehetne varrni. Vannak, akik azt állítják, hogy a holokauszt szörnyűségei után már nem lehet Istenben hinni, azt sugallva ezzel, mintha Isten lenne a végső felelős a holokauszt szörnyűségeiért, az emberek által elkövetett gonoszságokért. Milyen sok embert volt képes egyetlen gazember becsapni és belevinni abba szörnyű bűncselekmény sorozatba, amit a holokausztnak nevezünk! Röhrig Géza – ő az Oscar-díjas filmünk főszereplője – egyszer azt nyilatkozta, hogy Isten a gázkamrákban is ott volt, hiszen azok az emberek ott is imádkoztak hozzá. Reménykedtek benne és a végső reményükben nem csalatkoztak. Mi hisszük ezt, mert hiszünk az örök életben és biztosak vagyunk benne, hogy Isten megjutalmazta őket szenvedéseikért.

Olvastam egyszer valahol, hogy a háború után egy rabbi a Közép-Európából való kivándorlásra biztatta a zsidókat. Ő maga is felült egy Varsóból Párizsba tartó vonatra, ahol számtalan, ápolatlan, menekült társával találkozott. Az egyiket behívta a kabinjába és elkezdett imádkozni. Mivel a másik nem csatlakozott hozzá, megkérdezte: „hát te nem imádkozol?” Azt válaszolta: „Auschwitz után én már nem tudok imádkozni”, később azonban meggondolta magát, és elkezdte mormolni a következő ima szövegét. A rabbi kérdő tekintetét látva ezt mondta: „gondolkoztam, olyan kevesen maradtunk neki, hát megsajnáltam”. Ez a tragikusan humoros történet elgondolkodtat bennünket.

Hát akkor ilyen az Isten, akit meg lehet sajnálni? És akihez mi azért imádkozhatunk, mert megsajnáljuk, és így mintegy a kedvébe járunk, hadd örüljön az Isten, hogy valami jót teszünk neki? Képes az Isten, akár az Isten tenni valamit az emberért? Hiszen, ha cselekedni, gondolkodni, tervezni tud, akkor már olyan tulajdonsággal ruháztuk fel, ami egy személynek a tulajdonsága. Akkor már nem csupán ősök, mint a filozófusok számára, hanem annál sokkal több, valóságos személy. Valóban, a mi Istenünk élő Isten, nem pedig egy idea. Nem tudjuk, hogy mit tett a gázkamrákban elpusztult emberekért, hiszen amit tett, azt nem a tudásunkkal, hanem a hitünkkel tudjuk megragadni. Akik hittek benne, azok számára egészen biztosan ott is vigasztalás volt és a halálon túli remény záloga.

„Ravasz az Úristen, de nem rosszindulatú. A Természet fenséges mivolta révén rejti el titkait, nem pedig fondorlatból...” Azért ravasz, mert elrejtja a titkait. De a természet fenséges mivolta miatt teszi ezt, nem pedig fondorlatból. Ezt a provokatív megfogalmazást egy regényben olvastam, ami Albert Einsteinról szól. A könyvben többször is visszatér ez a fordulat: „ravasz az Isten, de nem rosszindulatú”. Eszünkbe

jutnak a Római levél sorai. Szent Pál a pogányokról írja: „Ami megtudható Istenről, az nyilvánvaló előttük; Isten ugyanis nyilvánvalóvá tette számukra. Mert ami benne láthatatlan, örök ereje és isteni mivolta, arra a világ teremtése óta műveiből következtethetünk” (Róm 1,19–20). Arra, hogy Isten létezik, az ember műveiből, vagyis a természetből következtethet. Szent Ágostonál olvassuk: „Kérdezd a föld szépségét, kérdezd a tenger szépségét, kérdezd a mindenütt jelenlévő levegő szépségét, kérdezd az ég szépségét..., kérdezd mindezeket. Mind azt válaszolják: Íme, lássad, szépek vagyunk. Szépségük vallomás. E változó szépségeket ki alkotta, ha nem a változhatatlanul Szép.” Vagyis maga az Isten.

Isten nem titkolózik előttünk, valóban megismerhető a természet fenséges titkait boncolgatva, amelynek rejtelvei és titkai kétségtelenül róla szólnak. A tudósok pedig minél mélyebbre ásunk e titkok megfejtésében, annál több új titokra bukkanunk, amelyet fel kell tárni, meg kell érteni és magyarázni. Azt tapasztaljuk, hogy a tudomány minél mélyebbre ás, annál inkább darabokra szakad, annál több új tudomány jön létre, és annál kevésbé vannak olyan univerzális emberek, akik átlátnák akár csak egy tudományág egészét. Tudományágon én most a pozitív tudományokra gondolok, amelyeket az iskolákban fizika, kémia, matematika címszó alatt tanítanak. Ezekben belül olyan további elágazások vannak, amelyek már annyira specifikussá váltak, hogy lehetetlen egy tudósunk minden területet átfogni. Kis túlzással azt mondhatjuk, hogy minél többet tudunk a világegyetemről, annál több titokra bukkanunk. Szinte úgy vagyunk az univerzummal is, mint az ember szívével. A zsoltáros szerint: „mély titok az ember, örvénylő titok a szíve” (63. Zsolt). Isten azonban nem szerencsejátékos, nem rejtőzködik előlünk a világ titkaiban, nem játszik bújócskát velünk. A tudomány ugyan segít következtetni rá, a hit segítségével azonban közvetlenül is kapcsolatba léphetünk vele. Feltárta és megmutatta magát, amikor elküldte nekünk Fiát, Jézus Krisztust. Bár a kutató ember tovább keresi őt a természet, a világ és az ember titkaiban, mint ahogy a különféle vallások is keresik őt.

Ha most visszatérünk eredeti kérdésünkre, akkor végül is mit mondhatunk? Mit tett az Isten érttem, az emberért? El tudjuk mondani egyszerű szavakkal, röviden? Igen: az Isten emberré lett, megszületett, meghalt, majd új távlatot nyitott az embernek azzal, hogy feltámadt. Az, hogy emberként megszületett, a teológiai nyelven megtestesülésnek nevezzük. Azt, hogy meghalt és feltámadt és ezzel a megkeresztelt embernek halál utáni életet szerzett, valamint a benne hívőket Isten gyermekévé tette, a megváltás szóval szoktuk jelölni. Jézus Krisztusban mutatta meg magát, benne az Isten konkrét módon lett emberré. Róma alapítása után 753 évvel történt ez Galilea Názáret nevű településén. Dolgozott, tanított, csodákat tett. A történetírók röviden beszámolnak életéről, az evangéliumok pedig részletesen bemutatják, hogy milyen hatással volt környezetére. Benne lett Isten konkrét, megfogható módon lépett a világba és nem elvont, filozófiai valóságként. Számunkra az Istenhez vezető út Jézus Krisztuson keresztül nyílt meg. Mi nem beszélhetünk úgy Istenről, hogy ne beszéljünk Jézus Krisztusról. Isten ember lett, a halhatatlan halandó, a végtelen vé-

ges lett, a büntelen magára vette bűneinket. Isten Jézus Krisztusban teljesen feltárta önmagát. Semmit nem rejtett el magából. Mindent megmutatott, elmondott, amit egyáltalán képesek vagyunk megérteni és felfogni belőle. Isten nem fondorlatos, nem rosszindulatú, nem rejtőzködik. Bár olykor a kétszer-kettő józanságával látjuk őt, máskor meg nehezen vagyunk képesek megragadni. A válasz tehát a feltett kérdésre: Jézus Krisztus. Őt adta az Isten, benne tett meg mindent, amit az emberért tett, amit értünk, amit értem tett.

Jézus Krisztus nélkül egyszerűen teisták lennénk. Nem lenne különbség, hogy Istenről, vagy Allahról beszélünk. A különbség Jézus Krisztus miatt van. Isten elkezdte keresni az embert, mint ahogy az ember is keresi az Istent, és az a sok vallás, ami van a világon – gondoljunk az ősi, animista vagy a keleti vallásokra –, azok mind az ember lépései, próbálkozásai, az ember Isten-keresése. Az ember saját erejéből csak egy bizonyos szintre képes eljutni, ahogy Szent Pál is emlékeztet bennünket erre, amikor arról beszél, hogy műveiből következtetni tudunk rá. Isten legteljesebb megismerésére Jézus Krisztuson keresztül jutunk el. Ezért nincs kereszténység Krisztus nélkül. Benne arra csodálkozhatunk rá, hogy nemcsak az ember keresi az Istent, hanem az Isten is keresi az embert. Fiában, Jézus Krisztusban felvette velünk a kapcsolatot, meghívott minket arra, hogy országának polgárai, sőt fogadott gyermekei legyünk.

Mit tett Jézus Krisztus? Tanított, beszélt az Atyáról, elmondta, hogy milyen az Isten. Talán Gyökössy Endre neve sokak számára ismerős. Ő egy nagyszerű református lelkipásztor volt, akinek volt egy csodálatos beszédorozata János evangéliumáról. Amikor kispap voltam, az egészet legépeltem, annyira tetszett nekem ez az akkoriban kéziratban terjedt könyv. Azóta megjelent a Szent Gellért Kiadónál. Bandi bácsi – így emlegették csak – amikor arról elmélkedik, hogy „úgy szerette Isten a világot, hogy megszületett Fiát adta oda, hogy mindaz, aki benne hisz el ne vesszen, hanem örök élete legyen”, egy csodálatos képpel próbálja ennek a titoknak a nagyságát közel hozni az emberi képzelethez. Arról beszél, hogy amikor egy méhésznagyon nagyon szereti a méhecskéit, és ezt szeretné elmondani nekik, szinte szeretne maga is méhecskévé válni, hogy mintegy „kaptáron belül”, a méhek nyelvén adja ezt tudtukra. Az Isten Jézus Krisztusban ezt tette. A mi emberi „kaptárunkban”, a mi nyelvünkön, olyan szavakkal, amelyeket értünk, és különösen olyan tettekkel, amelyeket képesek vagyunk felfogni és értelmezni. A szóból nem mindig értünk, de a szeretet nyelvét mindannyian értjük. Hogyan mutatta meg kaptáron belül az Isten, hogy mennyire szeret bennünket?

Amikor Jézus tanítóját az Istenről beszélt, arról az Istenről beszélt, akit ő Atyjának nevezett. Olyan Isten, aki közel van az emberhez, aki irgalmas, megértő, szerető atya, aki visszafogadja a bűnöst és keblére öleli. Ő a tékozló fiú jószágos atyja, aki a kapuban várja, hogy a fia visszatérjen. Aki a másik fiához is szeretettel szól, amikor az panaszkodik, hogy ez, aki eltékozolta a vagyonodat, és most visszajött, neki levágod a hizlalt borjút? Azt mondja neki, fiam, te mindig velem voltál, mindenem a tied, de illet, hogy ezt a testvéredet, aki most megjött, szeretettel fogadjuk. Milyen szeretettel

szól hozzá is. Ilyen Jézus Krisztus Istene, aki a mi Istenünk is. Jézus ilyen módon tárta fel Isten benső életét. Kinyilatkoztatta, hogy ő és az Atya egy, és elküldte a Szentlelket, aki elvezet bennünket a teljes igazságra, arra, hogy az Isten egy és oszthatatlan, benső életének mégis különleges dinamikája van, Atya, Fiú, Szentlélek, a Szentháromság misztériuma. Ez az Isten benső életének dinamikája.

Végül is, hogy mit tett Isten az emberért, ehhez talán a szentmise IV. kánonjához is fordulhatunk segítségért, mert valami csodálatos módon összefoglalja a szentmisenek a lényegét. Az egyház liturgiája elének tárja hitünk legmélyebb, legszebb tartalmát. A IV. kánonban, az Úrfelmutatás után a pap négy igazságról imádkozik. A teremtésről, a bűnbeesésről, a megtestesülésről és a megváltásról. Mindegyikben bemutat olyan igazságokat, olyan szépségeket, amelyekben arra csodálkozhatunk rá, hogy mit tett az Isten értünk, értem.

– *Teremtés:*

*„A magad képmására teremtetted az embert
és gondjára bíztad az egész világot,
hogy csak neked, a Teremtőnek szolgálva
uralkodjék minden teremtményen.*

– *Bűnbeesés:*

*Amikor pedig engedetlenségével barátságodat elveszítette,
nem hagyta őt a halál hatalmában.
Mindenkinek irgalmasan segítségére siettél,
hogy aki téged keres, rád találjon.
Újra meg újra szövetséget is ajánlottál az embereknek
és tanítottad őket a próféták által, hogy várják az üdvösséget.*

Amikor az ember a legnagyobb bajban volt, az Isten akkor sem hagyott magunkra bennünket, amikor mi személy szerint bűnben voltunk, az Isten akkor sem hagyott magunkra, hanem hívott: gyere, állj fel, kezd újra! Gombold újra a mellényedet. Deák Ferencnek volt az a mondása, hogy mit lehet tenni akkor, ha az ember félregombolta a dolmányát? Hát kigombolja és újra gombolja. Mi történik, amikor szentgyónáshoz járulunk? Újra gomboljuk a dolmányunkat. Valamit félregomboltunk, valami nem jól van, lehetőségünk van az újrakezdésre.

– *Megtestesülés:*

*Úgy szeretted a világot, Szentséges Atyánk,
hogy amikor elérkezett az idők teljessége,
Üdvözítőt küldtél nekünk: egyszülött Fiadat.
Megtestesült a Szentlélek erejéből,
született Szűz Máriától és közöttünk élt:
mindenben hasonlóvá lett hozzánk, a bünt kivéve.*

– Megváltás:

*Örömhírt hozott: üdvösséget a szegényeknek,
szabadulást a foglyoknak, vigasztalást a szomorkodóknak.
Hogy pedig üdvözítő akaratodat teljesítse,
halálra adta önmagát,
majd feltámadásával legyőzte a halált,
és újjáteremtette az életet.
És hogy ezután már ne önmagunknak éljünk,
hanem annak, aki értünk meghalt és feltámadt,
elküldte téled, Atyánk, a híveknek
első ajándékuk a Szentlelket,
hogy befejezze Krisztus művét a világban,
és mindent megszenteljen.*

A IV. kánonban benne van minden, hogy mit tett az Isten az emberért, mit tett az Isten értem.

Már a bűnbeesés után Isten szövetséget ajánlott az embernek. Szövetséget kötött Noéval, Ábrahámmal, Mózással. Az igazi szövetséget, az új szövetséget Jézus Krisztusban kötötte meg. Belegondoltunk már, mit jelent az, hogy Isten szövetségre lépett velünk, hogy mi az Isten szövetségesei vagyunk? Nagy dolog ez! A kis országok, sőt a nagyhatalmak is mind, szövetséget keresnek, hogy még erősebbek legyenek. Van-e nagyobb szövetségese, mint maga az Isten? Most a III. kánon egy sorára utalok, amit vasárnapokon gyakran szoktuk imádkozni: „népet gyűjtesz magad köré szüntelen”. Az Isten népet gyűjt magának. Az ő népe az új választott nép, a megkeresztelt sokasága, ahol nem számít az, hogy valaki zsidó, vagy görög, rabszolga vagy szabad, férfi vagy nő, mert minden megkeresztelt ember ehhez a néphez tartozik, amellyel ő Krisztusban szövetséget kötött. Isten új népe az új szövetség népe, maga az egyház, amelyért az Isten halálra adta magát. Meghalt értünk az Isten. Itt eszünkbe jut Ábrahám és Izsák története, amelyben Isten végül maga gondoskodott az áldozatról és nem kérte Izsák feláldozását. Ez előképe annak a történetnek, amelyben egy másik Atya – a mennyei – valóban feláldozta egyszülött Fiát: az Isten Fia meghalt értünk. Ez megmutatja azt, hogy a bűn mennyire komoly dolog. A bűn büntetésért kiált. Isten jósága és irgalma nem naiv ügyetlenség. Nem azt jelenti, hogy az Isten ne venné komolyan a bűnt. Ő halálosan komolyan veszi a bűnt. A tartozást ki kell fizetni. A számlát ki kell egyenlíteni. Nincs ingyen ebéd! Valakinek fizetni kell. A Miatyánkban azt imádkozzuk: Bocsásd meg a mi vétkeinket, miképpen mi is megbocsátunk az ellenünk vétkezőknek. Az eredeti szövegben a bűnök megbocsátása valójában a tartozások elengedését jelenti, vagyis azt imádkozzuk: engedd el a tartozásunkat, ahogy mi is elengedjük azoknak, akik nekünk tartoznak. Az Isten fizetett az egész világ bűneiért, vagyis elengedte a tartozásunkat. A számlát ő maga egyenlítette ki, amikor meghalt értünk a kereszten.

Az emberiség hatalmas tartozását Isten Krisztusban kifizette. A bűneinktől megszabadított, sőt, még bűneink következményeitől is. Mert a bűn zsoldja a halál, s azért,

hogy magára vette a halált, le is győzte. Ezért írhatja Szent Pál a korinthusi levélben, a győzelem elnyelte a halált. Halál, hol a te győzelmed, halál, hol a te fullánkod.

Végül fontosnak tartom, hogy az előadás eredeti címét megint egy kissé átalakítsuk. Egyoldalúak lennénk ugyanis, ha Isten értünk való kiállítására csak úgy tekintenénk, mint a múlt eseményére. Mit tett értünk az Isten? Mit tett értem az Isten? Mindez a múltra vonatkozik. Pedig nemcsak a múltról van szó. A kérdés, amely mindnyájunkat egzisztenciálisan is megérint, így hangzik: Mit tesz Isten az emberért? A válasz pedig magában hordja az ígéretet és azt a reményt, hogy mit tesz majd az Isten értem. Ezért jövő időben kell gondolkodnunk. Isten ugyanis az ember örök jövőjét készíti elő. Az én, a te, az ő jövője fontos számára. Mindannyiunk személyes jövője fontos az Istennek. A jövőnk maga az Isten. A feltámadt Krisztus nem a múltból közelít hozzánk, hanem a jövőből.

A feltámadásában részesít bennünket, amikor megosztja velünk az örök életet és a halhatatlanságot. Ez Isten legnagyobb tette értünk. Saját örök életében és halhatatlanságában részesít bennünket. Ehhez azonban át kell alakulnunk a halál metamorfózisában és le kell vetnünk a romlandó anyagot, hogy magunkra ölthessük a feltámadt Krisztust. Benne jövőnk és életünk van, mégpedig nem néhány évre, vagy évtizedre, hanem örökre. Ma sok kutatás irányul arra, hogy az emberi életet meghosszabbítsák. Bármennyire is sikeresek legyenek a tudósok, egyszer akkor is meg kell halni. A mi hitünk nem egy hosszabb életre, hanem az örök életre irányul. A halál kapuján mindenkinek át kell menni. A kereszténység igazi újdonsága nem az istenhit, hiszen a Sátán is hisz Istenben. A mi különlegességünk, hogy hiszünk a feltámadt Krisztusban és hiszünk a feltámadásban. Ez az, ami karakterisztikussá tesz bennünket. Minket, keresztényeket megkülönböztet a feltámadt Krisztusba vetett hitünk minden más vallástól. Mi ugyanis hiszünk abban, hogy ha a halálunkban eggyé leszünk vele, akkor a feltámadásban is követni fogjuk őt.

Hogyan lehetséges a feltámadás, amely ellent mond minden emberi tapasztalatnak? XVI. Benedek pápa arra emlékeztet bennünket egyik írásában, hogy a húsvéti feltámadás a kozmogónia nyelvét használva olyan volt, mint egy fényrobbanás. Mint egy szeretet- és életrobbanás. A létnek és az életnek egészen új dimenzióját vezette be, amely megkezdte az anyagi világ átalakulását, ezért Jézus feltámadása az új világ nyitánya, az új kezdet. Amit megígér az apokalipszis, hogy új eget és új földet teremtek, Krisztussal ez az új teremtés megkezdődött.

Mit jelent a feltámadás az élővilágnak? Mit jelent nekünk, embereknek? Mivel annyira kívül esik horizontunkon és minden emberi megtapasztaláson, csak a hitben tudjuk megragadni. Ezért fogalmaz így XVI. Benedek pápa: *„Krisztus feltámadása – ha használhatjuk az evolúció elméletének a nyelvezetét – a legnagyobb mutáció, a legdöntőbb ugrás egy teljesen új dimenzió felé, amely az élet és annak fejlődése hosszú történelmében valaha is történt: ugrás egy teljesen új rendbe.”* – Ha az evolúció elmélete körüli vitákra gondolunk, talán meglepő, hogy maga a pápa folyamodik Darwin tanának a nyelvezetéhez, és azt Krisztus feltámadására alkalmazza. Azért teszi ezt, hogy a ma embere számára könnyebben érthetővé tegye azt az újdonságot, amit Krisztus feltámadásának

a távlata állít az emberiség, és külön-külön minden ember elé. Ez az esemény ugyanis a múltnak nem egy olyan csodája, amely, mint különleges, egyedi eset, végső soron közömbös is lehetne számunkra. *Minőségi ugrásról* van szó az élet történetében és ez senki számára sem lehet érdektelen. Az új, jövőbeli életnek a távlata egy új világ felé is kinyitja az embert, amely Krisztus feltámadása óta már egyre jobban behatol jelen világunkba, fokozatosan átalakítja és magához vonzza azt. Nem túlzás tehát, hogy Krisztus születésével új időszámítás kezdődött az emberiség életében, hiszen benne jelent meg az új ember!

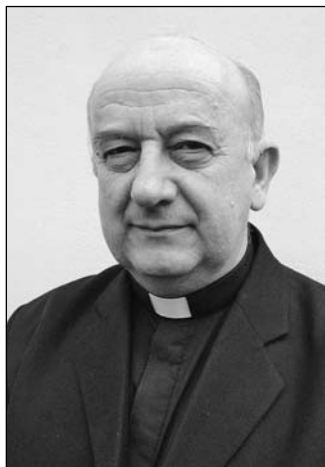
Ebben a távlatban érthetjük meg igazán, hogy keresztény hitünk nem csupán parancsolatok és szabályok összessége, vagy egy szép hagyomány ápolása, amely őseinknek olyan kedves volt, hanem maga az élet. A feltámadás hite pedig nem kegyes legendák és kitalált mesék tovább élése, amely reményt ad az embernek, de semmi köze a való világhoz. Éppen ellenkezőleg, ez a hit tesz képessé bennünket arra, hogy felülmúljuk önmagunkat, hogy *mi is részesei legyünk az „evolúció legjelentősebb mutációjának”*. Krisztus ugyanis azért jött el hozzánk, hogy kiszabadítson minket önzésünk és szűkkeblűségünk rabságából, és elvezessen minket Isten fiainak szabadságára. Az általa hozott új élet abban áll, hogy visszakapjuk eredeti ártatlanságunkat és felismerjük hivatásunkat, mert akik befogadták őt, azoknak hatalmat adott, hogy Isten gyermekei legyenek (vö. Jn 1,12). Ez az igazi nagy változás. Ezt szolgálja az üdvösség egész története: hogy megvalósuljon a szent csere. Azért lett ugyanis az Isten emberré, hogy mi Isten gyermekei lehessünk.

*(A Keresztény Pedagógiai Műhely február 20-án,
a Millenniumi-teremben megtartott előadásának szerkesztett változata)*

Mire hívta meg az Isten az embert?

A címben fölített kérdés első elolvasásra úgy tűnik, hogy egyszerű, konkrét, lényegre törő. Sőt, a kérdésre kapott válasz eldöntheti az Istennel kapcsolatos jövőmet is. Mi van azonban, ha első hallásra nem ínyemre való az a „valami”, amire hív az Isten. A kérdés megválaszolását magára vállaló ember ezért átérzi feleletének súlyát, azaz felelősségét: meg tudom-e mondani, mire hívja Isten az embert, illetve helyesen értelmezem-e én magam Isten ezzel kapcsolatos kinyilatkoztatását. A válasz ugyanis maga az evangélium, vagyis az a jó hír, aminek hallatán a hírt halló elindul Isten után, s benne megtalálja azt, amire számára a legfontosabb.

Mi az, ami számomra a legfontosabb? Úgy tűnik, hogy ezt személye válogatja. Minél mélyebbre hatolunk azonban a kérdésre adható válaszokban, minél tartalmasabb, őszintébb, időt állóbb, értelmesebb választ adunk, annál inkább konvergálnak ezek a válaszok egy összefoglaló kifejezésben, ami nem más, mint az *üdvösség*. A mindennapi életben ritkán használatos kifejezés ez, ám, ha azt értjük rajta, amit az ember feltartóztatathatatlannal keres, ami magába foglal minden jót, ami boldoggá tesz, ami ráadásul nem vész el, nem szűnik meg, hanem megmarad örökre, nos, ebben az esetben minden ember ezt keresi. A hívő, és az önmagát nem-hívőnek mondó ember egyaránt.

Berkes László

MEGHÍVÁS AZ ÜDVÖSSÉGRE

Ha egy szóval szeretnénk megválaszolni a címben fölített kérdést, bizonyára nem mondhatnánk mást, mint ezt: Isten az üdvösségre hívta meg az embert. Vagy talán helyesebb névelő nélkül: Isten üdvösségre hívta meg az embert. A címben fölített kérdésünket ezért kell, hogy kövesse egy másik kérdés: mit ért a kinyilatkoztatás üdvösségen? Szavai és életpéldája alapján mit tekint Jézus üdvösségnek?

A kinyilatkoztatás tanítását is figyelembe véve a hívő emberek az üdvösségen elsősorban egy beteljesedett, boldog végállapotot gondolnak, ami a halálunk után jön el. Nevezhetjük ezt mennyországnak, amely a kárhozattal, illetve poklall szemben az örök büntetéstől való biztos távolságot jelöli. Az üdvösségben az ember biztonságos helyen tudhatja magát, ahová akkor kerül, amikor megmenekül egy veszélyhelyzetből. Mivel ez Jézusnak köszönhető, ő az üdvösség szerzője, ő az Üdvözítő, vagy Szabadító. Az üdvösség azonban nem csupán azt jelenti, hogy az ember egy

biztonságos helyen tudhatja magát, hanem pozitív töltetet kap az által, ami ott rá vár. Az üdvösség a nagy találkozás „helye” és „ideje”. Találkozás Istennel és mindazokkal, akik az övéi, mégpedig nem egy „légüres” térben, hanem egy újjáteremtett világban. Ebben a találkozásban Istennel kapcsolatban már megszűnik a hit közvetítő szerepe, s helyére lép a boldogító Isten-látás, az evilági vándorlás és otthonkeresés után elérkezik a hazaérkezetttség állapota. A mennyországban az ember mindörökké élvezi a legfőbb jót, illetve minden javak összességét. Minthogy Isten maga a szent, amelyben nyoma sincs a bűnnek, így a közelében nem maradhat meg olyasvalami, ami bűnös. Ezért az üdvösségre történő meghívás mindig azonos a szentségre történő meghívással.

Amennyiben azonban az üdvösségen csak valami halál utáni állapotot, vagy helyzetet értünk, nem figyeltünk oda eléggé arra, amit a Szentírás mond. Zakeus történetét ismerjük (Lk 19,1–10). A vámosok feje, akit minden ember bűnösnek tartott, abban a kegyelemben részesült, hogy érdeklődött Jézus iránt. Alacsony termetű lévén, a tömegtől nem látta Jézust, ezért fölmászott egy fügefára, hogy láthassa. Jézus eléje ment a hozzá közelítő, bűnbánatra kész embernek, amikor leszólította őt a fáról: Zakeus! Ma a te házában kell megszállnom! Zakeus boldogan fogadta házába Jézust és a tanítványait, s bűnbánatát, és jóra fordulását is azonnal kifejezte: „Íme, Uram, vagyonom felét a szegényeknek adom, és ha valakit valamiben megcsaltam, négyannyit adok helyette.” Jézus ezt felelte neki: „Ma üdvösség köszöntött erre a házra.” Íme, Jézus kijelentése kiterjeszti az üdvösség terét és idejét. Az üdvösség nem valami csodálatos állapot, amelyre csak a halálunk után juthatunk. Zakeus már most élvezheti az üdvösséget, amikor Jézus belép a házába, s ő maga bűnbánatot tart. Fontos ezt figyelembe venni, mielőtt a szentírási kinyilatkoztatás alapján tovább vizsgáljuk a kérdést: mire is hívta meg Isten az embert.

MEGHÍVÁS, VAGY RENDELÉS?

Érdemes elgondolkodnunk azon is, hogy miért a „meghívni” igét használtuk a kérdésben. Mondható-e az, hogy Isten meghív? Illik-e Istenhez a meghívás módja, gesztusa? Nemde inkább így kellene fogalmaznunk: Mire rendelte, mire teremtette Isten az embert? Vagy csak egyszerűen így: „Istennek mi a terve az emberrel?” Nyilvánvalóan, ezek a kérdések is ugyanarra a gondolatra irányítják a figyelmünket, mint a címben használt kérdés, ám mégis jobban megfelel a kinyilatkoztatás szóhasználatának, ha az Istentől jövő „meghívás”-ról beszélünk. A meghívás alkalmazásában ugyanis szükségszerűen benne van a meghívottak részéről az elutasítás lehetősége.

Számos példát vehetünk elő a Szentírásból, ám álljon itt egy jézusi példabeszéd a maga teljes egészében.

Egy alkalommal az asztaltársak egyike fölsóhajtott: „Boldog, aki asztalhoz telepedhet Isten országában!” Erre ő (Jézus) így válaszolt: „Egy ember nagy lakomát rendezett. Sok vendéget hívott. Mikor eljött a lakoma ideje, ezzel az üzenettel küldte szolgáját a meghívottakhoz: jöjjetek, (minden) el van már készítve. De azok sorra mentegetőzni kezdtek. Az első azt üzenté: Földet vettem, el kell mennem, hogy megnézzem. Kérlek, ments

ki. Egy másik azt mondta: Őt iga ökröt vettem, ki kell próbálnom. Kérlek, ments ki. Ismét másik: Most nősültem, nem mehetek. A szolga hazatért s mindezt jelentette urának. Erre a házigazda haragjában meghagyta szolgájának: menj ki azonnal a város tereire és utcáira és hozd be ide a koldusokat, bénákat, vakokat és sántákat. A szolga jelentette: Uram, parancsod teljesült, de még mindig van hely. Az úr akkor ráparancsolt a szolgára: menj ki az országutra és a sөvények mentére, kényszeríts be mindenkit, hogy megteljék a házam. Mondom nektek: senki sem ízeleli meg lakomámat azok közül, akik hivatalosak voltak.” (Lk 14,15–24)

Nos, ebből az evangélium szakaszból nem valami sokat tudunk meg arról, hogy „mire” hívta meg a „meghívó ember” a meghívottakat. Nincs szó a menüről, a műsorról, arról, hogy mikor kezdődik pontosan és meddig tart az esemény stb... Jobban kiderül viszont a meghívó kitartása a meghívás terén, mennyire nem adja föl könnyen, hogy a meghívásnak eleget tegyenek. S kiderül az is, hogy a meghívottak nemet mondhatnak, s bizony nemet is mondanak a meghívónak. Különböző indokokkal elutasítják a meghívást. Elhangzik az a szigorú ítélet is, hogy a meghívást elsősorban negligálók bizony nem is ízelelik meg a lakomát.

Megtudjuk a példabeszédből, hogy a meghívás nemcsak egyszer hangzik el, s aztán nincs többször, hanem a meghívás szinte folyamatosan fennáll. Úgy tűnik, hogy a lakodalmas teremben bőven van „hely”. S az is látszik, hogy nem marad ki egyetlen réteg sem a meghívásból. Mindenki hivatalos. A kifejezés, hogy „menj ki a sөvények mentére, kényszeríts be mindenkit” – a görög szöveg alapján nem valami fizikai kényszerített jelent, hanem egy még kedvesebb meghívást, a meghívás nyomatékos ismételtetését. Az átlagemberek is szoktak alkalmazni ilyesmit egymás között a közömbös, magának való embertársaik irányában, hogy rávegyék őket a házukból való kimozdulásra. Mennyit kell gyözködni egyeseket, hogy eljőjenek ide, vagy oda, ahol oly nagyszerű eseményre lehet számítani, amit bizony kár lenne kihagyni!

Nyilvánvaló, hogy az a Jézus, aki „példabeszédekben” tanította a népet, ezekben a történetekben tárta hallgatói elé, hogy milyen is az Isten. Az Isten, ahogy látjuk, meghívó Isten, s kitűnik ebből a példabeszédből az is, hogy mennyire kitartó a meghívásban. Istenre sok jelzöt mondhatunk: ő az egyetlen (unus), a mindenható (omnipotens), az örökkévaló (aeternus), a rejtőzö (absconditus), a teremtö (creator) Isten, de ezt a sort folytathatjuk akár azzal is, hogy Isten a „meghívó Isten” (Deus invitor). Ő az a valaki, aki hívó szavával szólítja meg az embert, mégpedig minden embert.

A mi világunkban, ha az emberek meghívót küldenek ki, rendszerint csak egy bizonyos réteget szólítanak meg. Isten meghívásából azonban nem marad ki senki, még azok sem, akik a „sөvények árnyékába bújva” próbálnak elosonni, hogy meg ne lássák őket az emberek.

A TEREMTÉS

Mire hívta meg Isten az embert? Az iménti jézusi példabeszéd szerint „lakomára”, illetve Máténál, a párhuzamos helyen (Mt 22,1–14) egy „menyegzőre”, amit a király a fiának rendezett. A „lakoma” valami csodálatos dolgot jelent. Nemcsak régen, hanem

még ma is szívesen elmegy az ember egy olyan helyre, ahol nem őneki kell fáradoznia, elkészíteni az ételt. Ahol kiszolgálják, ahol finom, legjava falatokban lehet része, ahol pompás italok vannak, ahol jó az asztaltársaság, ahol minden van, ami illik egy „lakomához”. A király fiának menyegzője még tovább fokozza mindezt: nem akármilyen megtiszteltetésnek vehetjük, ha a király meghív minket fia menyegzőjére! Nos, itt még csak annyit tudunk, hogy valami pompás dologra kaptunk meghívást, ám, hogy pontosabban mit is jelent ez a „lakoma”, illetőleg „királyi menyegző”, a későbbiek során látjuk meg jobban.

Miért mondhatjuk inkább azt, hogy „meghívta”, mint azt, hogy „rendelte” Isten az embert? Bernard Häring, neves erkölcszociológus egyik könyvében (*Chiamati alla santità* – A szentségre kaptunk meghívást, Edizioni Paoline, 1982) arra hívja fel a figyelmet, hogy a zsidó-keresztény megközelítésben (a kinyilatkoztatásban) milyen nagy szerepe van a szabadságnak. Abból kell kiindulnunk, hogy Isten föltétlenül szabad, szuverén lény. Mindenekelőtt ő az, aki szabad, s nem mi, emberek. Ő teremtetlenül szabad, mi Istentől teremtetten vagyunk szabadok, s a kinyilatkoztatás azt tanítja nekünk, hogy a szabadságot Isten ajándékozta nekünk. Szemben más világmagyarázatokkal a kinyilatkoztatásból láthatjuk, hogy a világ nem valami végzet műve, nem valamely kényszer hatására jött létre, hanem Isten teremtése révén, mely föltétlenül és teljesen szabad tett. Isten, a maga szentháromságos életében mindörökké „ünnepli”(!) a szeretet ünnepét, s következésképpen egy teljesen tiszta és tökéletes szeretettel, vagyis radikális módon(!) gyakorolt szabadsággal azt kívánja, hogy az ember is vele együtt ünnepelje a szeretet és a szabadság ünnepét.

Az Atya nem véletlenül a Fiúban mondja ki a teremtő szót: „Legyen!” A teremtés hatalmas ünnepnapján Isten részéről elhangzik a saját képére és hasonlatosságára teremtett ember számára az első meghívás: „Ember, jöjj közelembe, jöjj az én kertembe, ünnepeld velem együtt a szeretet és a szabadság ünnepét. Pihenj, és imádj engem, mert ez az igazságos, méltó és ésszerű. S ha az ember valóban Isten közelében marad, akkor betölti hivatását, teljesíti azt a feladatot, amely a teremtett mivoltból fakad. Az ember ugyanis meghívást kap arra, hogy napról-napra növekedjen a szabadságban, azaz felnőjön ehhez a hatalmas ajándékhoz, a szabadsághoz, amelyet mind Isten iránt, mind az emberek között gyakorolhat. S ha az ember valóban így él, akkor a föld paradicsomi állapotot jelentő kertté változik, amelyet beragyog az Isten iránti szabadsága, s ezzel osztozik, részt vállal még abból a felelősségből is, amellyel Isten a világot teremt. (Nem hagyja „ránéheznedni” egyedül Istenre a teremtés „felelősségét”). Elfogadja a meghívást a szabadságra és az életre úgy, és csakis úgy, ahogyan azt Isten a maga végtelen bölcsességében és szeretetében eltervezte (vö. 108–114. o). *Az első, és soha vissza nem vont meghívás tehát maga a teremtés.*

Igazi meghívás csak egymáshoz „hasonló” és „szabad” lények között lehetséges. Közöttük a „meghívás”, mint olyan, éppen a szabadság demonstrálása. Ha ugyanis nem a teljes szabadság légkörében hív valaki valakit, akkor az „odarendel” és nem „meghív”. A paradicsomkertben a „ruhátlanság” állapota fejezi ki a szabadság tökéletes légkörét, ahol semmi „kötő”, illetve „kötöttség” nincs. Ez persze nem azt jelenti, hogy nincs

törvény. „A kert valamennyi fájáról ehetsz” – szól a parancs, „csak a kert közepén lévő fáról nem!” A törvény azonban nem az ember szabadságát korlátozta. Az az egy fa, amelyről nem ehettek, az éppen a szabadság biztosítója! Nincs szabadság ott, ahol nem lehet mást tenni, ahol nincs alternatíva, ahol nem lehet választani, akár rosszat is. (Csak zárójelben jegyezzük meg, hogy a tiltás elenyészően kis területre vonatkozott a szabadon megtehetővel szemben.)

Isten tehát azért, mert szeretett (s a szeretet gyakorlása a szabadság gyakorlása, tekintettel arra, hogy szeretni csak szabadnak és szabadon lehet), s éppen azért, mert különösen szerette (megadta) az ember szabadságát, akit a saját képére teremtett, kockázatot vállalt. Megengedte az embernek, hogy szabad akaratával szabadon ellentmondjon teremtőjének. S az ember – amint láthatjuk – rosszul játszott a szabadság kártyájával. S éppen ebben, éppen akkor veszti el a szabadságot, amikor úgy gondolja, hogy a leginkább gyakorolja. A kötöttség nem a bűn előtti állapotban volt, hanem utána. A szabad emberből szolga lett, a bűn megkötözött rabszolgája.

Így indult tehát az ember meghívása az üdvösségre. Isten ugyanis nem a bűnre hívta, illetve teremtette az embert, hanem a szentségre és az Istennel való szent közösségre. Az Isten „álma”, hogy a saját képére és hasonlatosságára teremtett emberek között „sétál” az Édenkertben, s ahol mind az ember az Istent, mind az Isten az embert szabadon megszólíthatja, s társaloghat vele (vö. Ter 3,8). Már a teremtéskor, vagyis az üdvösségre történő „első” meghíváskor az üdvösség részét alkotják az úgynevezett „Tíz parancs előtti parancsok”. Parancsoknak nevezzük ugyan ezeket, de valójában ezek is meghívások. „Legyetek termékenyek, szaporodjatok, töltsétek be a földet és vonjátok uralmatok alá. Uralkodjatok a tenger halai, az ég madarai és minden állat fölött, amely a földön mozog” (Ter 1,28). Hasonlítható ez ahhoz, amikor egy ötcillagos szállodai lakosztályt bemutatnak a vendégeknek, s ahhoz, hogy a vendég boldogan és megelégedetten használhassa, számtalan „utasítás”-t adnak át neki, hogy mit hogyan használjon, s mit milyen módon vegyen igénybe. O. H. Pesch Tízparancsról írt könyvében (I dieci comandamenti, Queriniana, 1983) részletesen taglalja, hogy Isten „parancsai” mennyire inkább felkérések, meghívások, felajánlások, s nem ellentmondást nem tűrő, kötelező érvényű követelések.

A meghívó Isten tehát kezdet óta meghívó Isten. S az Isten kezdet óta „üdvösségre” hívja az embert. Ez az „üdvösség”, amint már jeleztük, meghívás arra, hogy az ember szabadon ünnepelje Istennel együtt az ő szabadságát, fogadja el Isten ajándékait, s tegye meg mindazt, ami ebből logikusan következik: hódoljon Isten előtt (ahogyan erre a jó angyalok, mint értelmes tiszta szellemek értelmükkel rájöttek, s egyetlen akarati döntéssel Isten mellett is döntöttek).

Jézusnak a lakomára történő meghívásról mondott példabeszédéből megtudhattuk, hogy Isten „a kudarc”, a meghívásának semmibevétele után is kitart a meghívásban. A már elhangzott meghívás(ok) érvényben marad(nak). Azaz az ember számára mindig ott áll az isteni meghívás arra, hogy uralkodjon a földön, szaporodjon és hajtsa uralma alá a földet. A bűnbeesés után azonban hamarosan kiderül, hogy az Isten nem röstelli újból és újból hívni az embert.

„Ádám, hol vagy?” (amint egy ötven évvel ezelőtti sláger énekelte) – szól Isten meghívása. Vagy, ahogyan a Szentírásban olvashatjuk: „az Úristen hívta az embert és így szólt hozzá: „Hol vagy?” Isten hívta, és hívja az embert, vagyis Ádámot, hiszen az Ádám név éppen azt jelenti, hogy „Ember”, földből való. S ez a meghívás visszhangzik, illetve ismétlődik a földön a világ végéig... Számos példát lehetne citálni a Teremtés könyvéből, ahol Ádámtól kezdve folytatódik a meghívások sorozata: Káin, Noé, Ábrahám, Jákob stb. – míg elérkezünk ahhoz a nagy meghíváshoz, amelyet Isten már nem csak egy emberhez, vagy egy ember által vezetett nagy családhoz intéz, hanem egy egész néphez.

Ó SZÖVETSÉG

Az ún. őstörténet után a pátriárkák is megtapasztalták, hogy Isten „meghívja”, illetve „kihívja” őket abból a környezetből, ahol élnek, s a hívásnak engedelmességre, „legelőre”, üdvösségre, jólétre találnak. A Krisztus előtti időkben azonban a legnagyobb meghívás, a választott nép önazonosságát meghatározó hatalmas élmény akkor következik el, amikor Isten „kihívta”, kivezette őket Egyiptomból, a szolgaság házából. A zsidóság számára mind a mai napig konstitutív jellegű ez az „élmény”, amelyben megtapasztalta, hogy Isten hatalommal teljes kinyújtott karja oltalmában megszabadulhat a szolgaság házából, s egy „tejjel-mézrel folyó országra”, vagyis az üdvösségre lehet. Ez a szabadulás évszázadokra, sőt évezredekre meghatározta a választott nép gondolkodását, s erősítette bennük az Isten üdvözíteni szándékozó akaratára való ráhagyatkozást. A próféták korában is visszaemlékeztek Isten atyai tetteire, amelyben ők fiaknak bizonyulhattak.

Megható módon ír erről Ozeás: „Gyermek volt még Izrael, amikor megszerettem. Egyiptomból hívtam meg a fiamat. De minél jobban hívtam őket, annál inkább eltávolodtak tőlem... Pedig én tanítottam meg jární Efraimot, a karomon hordoztam, mégsem ismerték el, hogy a gondjukat viseltem. Puha köteléssel vonzottam őket, a szeretet kötelékével. Olyan voltam hozzájuk, mint aki arcához emeli a csecsemőt, lehajoltam hozzá, enni adtam neki” (Oz 11,1–4).

Több mint százszor szerepel ez a gondolat az Ószövetségben: „kiszabadulni Egyiptomból”. Olyan ez, mint egy második teremtés. Ádámot Isten a föld porából teremti, Izrael népét pedig a tenger vizéből. A Vörös (Sás) tenger, ami az egyiptomiak számára a halált jelentette, Izrael számára a menekülést és az életet. (Tudjuk, hogy mindez előképe a keresztségnek is, amelyben az örök élet várományosaivá leszünk.)

Miként a teremtéstörténetben, úgy itt is elhangzik az eligazítás arra vonatkozólag, hogy mit tehetnek a választott nép tagjai, és mit nem. Elhangzik a Tízparancs, amely már konkrétabb és részletesebb, mint az Édenkert közepén álló fára vonatkozó parancs. Az egész Tízparancsra alkalmazható az ígéret, amit a negyedik parancsnál olvasunk: „Tartsd meg parancsaimat, hogy sokáig élj azon a földön, amelyet az Úr, a te Istened ad neked”. Vagy egy másik helyen: „Tartsátok meg törvényeimet és parancsaimat, aki megtartja őket, élni fog. Én vagyok az Úr” (Lev 18,5).

Ez a meghívás nemcsak egyszerűen a parancsok teljesítésére vonatkozik, hanem egy teljes elköteleződésre, amit úgy hívunk, hogy *szövetségkötés*. Isten meghívja az embert arra, hogy lépjen vele szövetségre, s előre sejteti, hogy a szövetség rajta nem fog múlni. Ő a hűséges Isten. Ami a népet illeti, úgy tűnik, hogy megilletődötten és boldog örömmel fogadja ezt a „szerződést”. A nép tagjai megtartják Isten parancsait, Isten pedig megoltalmazza őket minden veszélyben. Az Egyiptomból való kivonulás és az új hazára találás több mint negyven évig tart, s telve van azokkal a megpróbáltatásokkal, viaskodásokkal, ami úgy tűnik, a történelem során mindig is fémjelzte az Isten és ember „közös” útját.

Ennek a vándorlásnak a csúcspontja a Sínai Szövetségkötés. Isten ünnepélyesen átnyújtja Mózesnek a két kőtáblát, ám ezzel egy időben a nép a táborban „isten” csináltat magának Áronnal. Ennek láttán Mózes a hegy lábánál összetöri a két kőtáblát. Úgy tűnik, vége. Ám Isten már elkezdte a szövetséget, s megtartja ígérését. Isten hűséges és irgalmas, új táblákat készít, amit aztán a nép egy díszes és illő ládában helyez el. Ez a láda a szövetség ládája, a szövetség jele. Jelzi azt, ami minden üdvösségnek alapfeltétele: Isten velünk van, velünk harcol, velünk tart, s mellettünk áll minden viszontagságunkban. A pusztai vándorlás során – bár viaskodás, elégedetlenkedés és saját hűtlenkedései közepette – a nép az üdvösségre vezető Isten jelenlétét tapasztalhatta meg.

S hogy a szövetség megtartásában milyen kötelezettség esik az emberre? Semmi különösebb, csak a parancsok megtartása. Itt, a pusztai vándorlás során nevelődik bele a népbe az vallásos tudat, hogy a parancsok, illetve a szövetség megtartása az életet, vagyis az üdvösséget jelenti számára. „Nézd, ma szemed elé tártam az életet és az üdvösséget, a halált és a kárhozatot. Ha engedelmeskedsz az Úr, a te Istened parancsainak, amelyeket ma adok neked, s szereted az urat, a te Istenedet, az ő útján jársz, megtartod parancsait, törvényeit és rendelkezéseit, életben maradsz és megsokasodsz, s az Úr a te Istened megáld azon a földön, ahova indulsz, hogy birtokba vedd. Ha azonban elfordul szíved, s nem engedelmeskedsz, ha elcsábulsz más isteneket imádni, s nekik szolgálni, akkor ma tudtotokra adom: Menthetetlenül elpusztultok, s azon a földön, amelyre a Jordánon átkelve elértél, hogy birtokba vedd, nem fogtok sokáig élni. Ma tanúul hívom ellenetek az eget és a földet: életet és halált, áldást és átkot tártam a szemetek elé, így hát válaszd az életet!” (Mtörv 30,15–19)

Megismétlődik tehát az, ami a teremtéskor is történt: Isten világosan tudtára adja az embernek, hogy mire hívja meg, s mi vár rá, ha nem tartja meg a szövetséget, ám a meghívás szabadságáról nem mond le. A meghívás továbbra is az életre és ezzel együtt a szabadságra szól.

ÚJ SZÖVETSÉG

„Sokszor és sokféle módon szólt Isten hajdan az atyákhoz a prófétákban, ezekben a végső napokban Fiában szólt hozzánk, akit a mindenség örökösévé tett, aki által az időket is teremtette” (Zsid 1,1–2). Ebben a mondatban a „szólt” kifejezést nyugodtan behelyettesíthetnénk azzal a szóval, hogy „meghívott”. A Zsidóknak írt levél

e sokszor idézett bevezető szavait akár így is értelmezhetnénk: sokszor és sokféle módon hívott meg minket az Isten az ő országába, s íme, most, a végső időkben Fia által hív meg minket.

Valóban, Jézus egész nyilvános működése idején – kissé túlozva – szavaiban mást sem tesz, mint meghív. – Akár „ipsissima verba Iesu”-nak mondhatnák ezeket a szavakat is, amelyek Jézus ajkáról gyakran elhangoznak: „Jöj!” vagy „Gyertek!”

Az apostoljelölteket így hívja: „Gyertek és én emberek halászaivá teszlek benneteket!” Később, a már kiválasztott apostolokhoz így szól: „Gyertek velem külön egy magányos helyre és pihenjétek ki magatokat egy kicsit!” Milyen bensőségesen barátságosak a feltámadt Jézus szavai a Genézreti tónál az apostolokhoz, amikor kora reggel a parton állva, egy fáradtságos éjszakai halászás után így szól hozzájuk: „Gyertek, egyetek!” Egy alkalommal így szólott a körülötte állókhöz: „Gyertek hozzám mindnyájan, akik elfáradtatok, s akik terhet hordoztok – én megkönnyítlek titeket.”

A jézusi meghívások közös nevezője talán mégis ebben a felszólításban fogalmazható meg: „*Jöjjetek utánam!*” Mátét így szólítja meg: „Kövess engem!” S az felállt, és követte (Mt 9,9). A gazdag ifjú esete egészen speciális: „ha tökéletes akarsz lenni, add el, amid van, az árát oszd szét a szegények között és így kincsed lesz a mennyben. Aztán gyere és kövess engem!!!” (Mt 19,21) Jézus nemcsak egy földi cél, vagy szolgálat érdekében hívja az embereket, s nem is csak egy földi élet utáni boldog örök életre hív minket. A gazdag ifjúhoz intézett szavaiban utal az eljövendő mennyei kincsre, s ugyanakkor meghívja őt arra, hogy egy földi életen át kövesse.

A jézusi meghívásoknál is érvényesül az eddigi tapasztalat: Jézus életre és szabadságra hív bennünket, ám mind a kettőt nála, vele tapasztalhatjuk meg. Jézus az út, az igazság és az élet. Aki rátalál, életre talál. S ugyanakkor bármennyire is tudatosítja bennünk, hogy ő a szólóító, s mi vagyunk a szőlővessző, s nélküle elveszünk, őt csak a legteljesebb szabadsággal követhetjük. Amikor az Eucharisziáról beszélt, s ahol sokan elhagyták őt, így fordul apostolaihoz: Ti is el akartok menni?

Szent Pál apostol, a nagy megtérő, aki korábbi életében ízig-vérig farizeus, törvénytartó ember volt, aki üldözte a Krisztus-hívőket, megtérése után csak magasztos szavakkal, himnikus hangnemben tud beszélni arról az életről, amelyre meghívta őt Isten. „Urunknak, Jézus Krisztusnak Istene, a dicsőség Atyja adja meg nektek a bölcsesség és a kinyilatkoztatás lelkét, hogy megismerjétek. Gyűjtsön lelketekben világosságot, hogy megértsétek, *milyen reményre hívott meg titeket*, milyen gazdag az a felséges örökség, amely övé a szentek között, és milyen mérhetetlenül nagy a hatalma rajtunk, hívőkön” (Ef 1,18–19). Vagy, ahogyan a tesszalónieknek írja: „Evangéliumunk által épp azért hívott meg benneteket (az Isten), hogy részetek legyen Urunk, Jézus Krisztus dicsőségében” (2Tessz 2,14). Az „ostoba” galatáknak pedig, akik azt gondolták, hogy a biztonság okáért mégiscsak jobb, ha körülmetéltetik magukat, ha biztosítani szeretnék üdvözülésüket, ezt írja: *a hivatásunk szabadságra szól* (Gal 5,13).

Jézus hívása nemcsak az apostolokra vonatkozik, hanem minden követőjére. Minden Krisztus-hívó kötelessége meghallani, megérezni Krisztus hívó szavát, amellyel

önmaga követésére hív bennünket. Hivatásunk, hogy kövessük őt, „imitáljuk”, utánozzuk őt minden téren. Ilyen értelemben létezik *keresztény élethívatus*.

A minta az apostolok. Ők a meghívásban és a küldetés teljesítésében példával járnak előttünk. Szent Péter apostol így biztatja hallgatóit: „A minden kegyelem Istene, aki Krisztusban örök dicsőségre hívott meg benneteket, rövid szenvedés után maga fog majd titeket tökéletessé tenni, megerősíteni, megszilárdítani és biztos alapra helyezni”. (1Pét 5,10)

Ezek a kijelentések már lassan el is vezetnek bennünket a konklúzióhoz, vagyis arra: mit is válaszolhatunk arra a kérdésre, ami a címben szerepel: mire hívta meg Isten az embert. Azt már látjuk, hogy Isten nem csak valami holtunk után megvalósuló, valami szükségyszerűen távoli életre hív meg bennünket, hanem egy már most is megvalósítható és megtapasztalható életre, amelynek lényege: *vele lenni – bűn nélkül*. A mennyei Atya Jézus Krisztusban számos meghívást közvetít számunkra már erre a földi életre is! Ahogyan nem veszítik érvényüket a korábbi „meghívások” („parancsok”), úgy, a halálunk előtti időszakra, vagyis erre a földi életre vonatkozólag üdvösséghez, üdvösséget megvalósító ígéretek olvashatunk ki Jézus szavaiból, amelyeknek összefoglalása: Kövessük őt! *Járjuk Jézussal együtt az élet útját!* A Jézus-követésből, vagy a Jézussal együtt járásunkból következik számos olyan tulajdonság, ami örömtelivé, boldoggá teszi földi életünket.

A mennyország békéje már ebben a világban megtapasztalható: „Békességet hagyok rátok. Az én békémet adom nektek. Nem úgy adom nektek, ahogy a világ adja” (Jn 14,27). Az örömet sem csak, mint valami halál után elérhető érzelmet ígéri: „Ezeket azért mondom nektek, hogy az én örömöm legyen bennetek is, és teljes legyen az örömtök” (Jn 15,11). Ugyanígy egy hatalmas meghívás a Nyolc boldogság, vagy az egész Hegyi beszéd, bár meghökkentő, de mégis bátorító meghívás arra, hogy kövessük Jézus példáját, járjuk vele együtt az élet útját.

Ez a Jézussal együtt járás különösen is plasztikusan tör elő az emmauszi tanítványok és a feltámadt Jézus együtt járásában. Azok a tanítványok, akik orrukat lógatva szomorúan bandukoltak Jeruzsálemből hazafelé az után, hogy felismerték Jézust a kenyértörésben boldogan nyilatkoztatták ki egymásnak: „ugye lángolt a szívünk, amikor beszélt hozzánk az úton, és kifejtette az Írásokat!” (Lk 24,32) Isten nem csak egy halál utáni boldogságra és öröme, hanem egy e világban is már megtapasztalható boldogságra hív bennünket.

A lakomára szóló meghívásról szóló példabeszéd tehát itt, ebben a világban, és e történelmi időben valósul meg. Szent Pál erre a földi életben elkezdődő üdvösségre történő meghívásra utal, amikor korintusi híveit így biztatja: „*Gondoljatok csak meghívásokra, testvérek!*”... Isten azokat választotta ki, azokat hívta meg, akik a világ szemében balgák, gyöngék, alacsonyrendűek, a lenézettek, a semminek látszókat... (vö. 1Kor 1,26). Szent Pál szavaiban mintha a jézusi példabeszéd valósulna meg: „a házigazda haragjában meghagyta szolgájának: menj ki azonnal a város tereire és utcáira és hozd be ide a koldusokat, bénákat, vakokat és sántákat”.

A MENNYEI ATYA HÁZA

Ezek után föltehetjük a kérdést: hol érhető el akkor az üdvösség. Van-e az isteni meghívásban mégis valami eszkatológiai távlat, valami végső megvalósulás, beteljesülés? Jézus búcsúbeszédében nemcsak arról van szó, hogy az apostolok majd viszontlátják őt, hanem újból és újból elmondja: én most az Atyához megyek. A végső cél számunkra is az Atya háza, ahová Jézus előre megy, hogy helyet készítsen nekünk. Úgy tűnik, hogy a legnagyobb meghívás ebbe a házba szól.

Ennek, mintegy „előjátéka” az a bizonyos délután, amikor András és János Jézus nyomába szegődtek. Jézus hátrafordult, és megkérdezte tőlük: Mit kerestek? „Mester, hol lakol?” – tették fel a kérdést a tanítványok zavarukban. „Gyertek, nézzétek meg!” – hívta őket Jézus. János apostolról és evangélistáról tudjuk, hogy semmit sem ír le hiába. Nála egy leírt szónak – elsődleges értelmén túl – legalább még egy jelentése van. „Gyertek, nézzétek meg!” Jézus legnagyobb meghívása ez! Jézus meghívja a tanítványokat földi házába, Zakeussal pedig meghívhatja magát az ő házába, s ezzel már el is kezdődik az üdvösség evilági szakasza. A búcsúbeszédben azonban már kiegészíti ezt azzal, hogy meghív mindnyájunkat a mennyei házába, amely nemcsak az övé, hanem az ő Atyjának háza is. Erről a házról mondja az utolsó vacsorán: „Atyám házában sok hely van, ha nem így volna megmondtam volna nektek”. Jézus azért megy el előttünk a halálon át a feltámadásba, hogy helyet készítsen nekünk. (vö. Jn 14,2) Ez az *üdvösség beteljesülése*. A szentség megvalósulása, a mennyország, az örök élet, az örök boldogság.

Milyen is lesz a mennyország? Megtudhatjuk-e ezt előre? Részletesen? Hogyan is ismerhetnénk előre Istent, mikor még az embert, s ezt a világot sem ismerjük a maga részleteiben. Ezért a „legtöbbet” erről az életről mégiscsak ez a semmi pontosat nem mondó kijelentés tár elénk: „Szem nem látta, fül nem hallotta, emberi szív föl nem fogta, amit Isten azoknak készített, akik szeretik őt” (1Kor 2,9). Jézus életét, halálát és feltámadását ismerve azonban az érdeklődő ember számára ez a mondat tökéletesen elég.

*(A Keresztény Pedagógiai Műhely március 20-án,
a Millenniumi-teremben megtartott előadásának szerkesztett változata)*

SZÉKELY JÁNOS

Az utolsó órában vagyunk

Most még van lehetőség arra, hogy változtassunk a helyzeten. Ha nem tesszük meg, akkor ketté fog szakadni ez az ország, amely közös hazánk – figyelmeztet Székely János szombathelyi megyéspüspök, az MKPK Caritas in Veritate Bizottsága elnöke.

Nemrég egy konferencián a cigányság helyzetével összefüggésben egy újabb Trianonról beszélt. Ennyire nagyra látja a veszélyt?

Az első világháború előtti időszakban a magyar társadalom és az állami vezetés sokszor érzéketlenül és talán nagyképpen is viszonyult a nemzetségekhez – gondolok itt a szlovákok, a románok és a szerbek egyesületeire, oktatási intézményeire, szervezeteire. Mintha nem érzékeltük volna azt a veszélyt, ami később Trianonban valósággá vált. Természetesen ezzel nem azt szeretném állítani, hogy a trianoni békediktátum igazságos volt.

Úgy tűnik, most is egy hasonló helyzettel állunk szemben. Északkelet-Magyarországon és az ország déli részén teljes egészében romák lakta régiók vannak kialakulóban. Ezek a településeken óriási a nyomor, a kilátástalanság, a munkanélküliség, és többnyire az oktatás is gyenge minőségű. Mintha a magyar társadalom magára hagyta volna ezeket az embereket. Fennáll a veszélye annak, hogy kialakul egy roma ország, vagy ennek a vágya, mondván, ha ez az ország ennyire keveset tesz értünk, akkor jobb lesz külön.

A helyzet jellemzésére szeretnék néhány adatot is megemlíteni. A roma lakosság több mint fele (52%) túlzásfolt, majdnem fele (46%) pedig komfort nélküli lakásokban lakik (ezek az arányok a többségi társadalomhoz tartozók esetében 13% és 3%). Aki nem járt még kis falvaink szélén vagy a szegregátumokban, az el sem tudja képzelni, milyen körülmények között élnek ezek az emberek. A karácsony előtti napokban felkerestem Szombathely néhány nagyon szegény családját. Az egyik négygyerekes család egy egyetlen szobából és egy kis előtérből álló „lakásban” lakott. A falak penészesek voltak, nem volt bent sem WC, sem fürdőszoba, csak egy csap. Négy kicsi gyermek ilyen körülmények között nő fel a mai Magyarországon.

A korai iskolaelhagyás a roma fiatalok esetében 60 százalékos, ugyanez a szám a többségi társadalomnál 9 százalék. A 15 és 24 év közötti romák 41 százaléka nem tanul,

Székely János

és nem is dolgozik. A nem romák esetében ez a mutató 9,8 százalék. Annak ellenére, hogy az utóbbi tíz évben csökkent Magyarországon a munkanélküliség és a szegénység – ezek persze örömteli tények –, nem szabad elfelejtenünk, hogy van egy olyan társadalmi réteg, amelynek óriási hátrányt kell leküzdenie. Harrach Péter mondta, hogy a magyar társadalom előtt két nagy sorskérdés áll: a demográfiai krízis és a romák helyzete. A magyar államnak és a társadalomnak nagyon nagy energiákat kellene fordítania ezeknek az embereknek a felemelésére.

Mit lehetne tenni értük?

Hatékony programokra volna szükség. Jó példa erre a Magyar Máltai Szeretetszolgálat tarnabodi kezdeményezése. Tarnabod néhány évvel ezelőtt még nagyon szegény zsákfalu volt. Aztán egy fiatalember életvitelszerűen beköltözött a faluba – ő lett minden kezdeményezés motorja. Felmérte a falu reális helyzetét: ki akar dolgozni, mitől adósodnak el az emberek, milyen veszélye van az uzsorások tevékenységének. Az első lépése az volt, hogy kért egy buszt a munkába járáshoz. Ezt követően több lakosnál is előfizetéses elektromos fogyasztásmérőt szereltek fel. Így mindenki annyi áramot fogyasztott, amennyit előre kifizetett. Ennek hatására az áramfogyasztás a 60 százalékra csökkent, és szinte teljesen megszűnt az eladósodottság. Néhány hónap alatt nagyot változott a falu légköre. A harmadik lépés egy – nem piaci alapon tevékenykedő – veszélyeshulladék-szétzerelő üzem létrehozása volt. Mivel arra nem volt esély, hogy versenyhelyzetben működtessenek egy ilyen céget, körbejárták a környéket, és baráti alapon kértek megrendeléseket a vállalatok vezetőitől. Ez azt is bizonyítja, hogy az a gazdasági logika, amit az Európai Unió szabályai ránk kényszerítenek, egyáltalán nem segíti a hátrányos helyzetű régiók munkahelyteremtési programjait. Sok ilyen, társadalmilag és államilag támogatott kezdeményezésre volna szükség.

A munka mellett az iskolát is említette. Ön miként látja a romák beiskolázásának, képzésének kérdését?

Magyarországnak számos olyan kistérsége van, ahol a roma gyerekek száma megnőtt. A szabad iskolaválasztás – nagyon helyesen – lehetőséget ad arra, hogy a szülő ott taníttassa a gyermekét, ahol azt a legjobbnak látja. Az állam feladata az lenne ezen a területen, hogy minőségi oktatást, vagyis a lehető legjobb iskolát biztosítsa ezekben a leszakadó kistérségekben is. A tanárok számára kiegészítő juttatásokat kellene adni, így vonzóvá válhatna a hátrányos helyzetű gyermekek tanítása. Az is fontos volna, hogy új (nem frontális) tanítási módszerek segítségével emeljék az oktatás színvonalát.

Napjainkban még azok a fiatalok is nehezen jutnak lakáshoz, akik nem nevezhetők szegénynek. Hogyan lehetne megfelelő lakáshoz juttatni a hátrányos helyzetű embereket?

Nagy szükség volna olcsó, alacsony rezsijű önkormányzati bérlakásokra. Így azok, akik nyomorban élnek, tehetnének egy kicsi, mégis jelentős lépést felfelé. Sajnos a legtöbb önkormányzat nem épít és nem ad ki ilyen lakásokat.

Visszatérve a tarnabodi példához: Vecsei Miklós, a Magyar Máltai Szeretetszolgálat alelnöke egyszer azt mondta, hogy bár természetesen az anyagiakra is nagy szükség van ezen a területen, de talán még ennél is fontosabb az elkötelezett emberek munkája.

Egyetértek, én is úgy gondolom, hogy nagyon sok cigány családnak mindenképpent egy segítő emberre volna szüksége. Aki például a hivatalos ügyeiket intézi. Az átlagos cigány ember sokszor nem is érti a hivatalos levelek nyelvezetét. Munkakeresésnél, szerződéskötésnél, vagy akár egy kórház felkeresésénél is szükségük lenne egy mentorra. Esztergomban volt egy hatgyerekes roma édesanyja, aki dolgozott, mégis állandóan adóságokkal küzdött. Egyszer valaki leült vele, hogy írják össze a kiadásait és a bevételeit. Kiderült, hogy ez az asszony a hétköznapiakban sokkal több kiadást tervezett, mint bevételt. Ezt az aránytalanságot csak úgy tudta megoldani, hogy egy új kölcsönből kifizette az előzőt. Ez az édesanya életében először ekkor szembesült azzal, hogy másképpen kellene megterveznie a család havi költségvetését.

A magam részéről mindig azt szoktam javasolni, ha van a környezetünkben hátrányos helyzetű család, akkor keressük fel őket, ismerkedjünk meg velük, alakítsunk ki velük jó kapcsolatot. Ha egy kicsit rálátunk az életükre, akkor már sokkal hatékonyabban tudunk nekik segíteni.

Az említett tanácskozáson a droghasználatról is szó volt. Miért érintettek ebben a romák különleges módon?

Ennek fő oka az lehet, hogy a roma családok nagy részét nem védi kultúrából, hagyományokból, értékekből, hitből, emberi kapcsolatokból szőtt erős védőháló. Ezért a modern társadalmat veszélyeztető negatív jelenségek is fokozottabban érintik őket. Ezzel rokon jelenség, hogy a tárgyak esetében is a leggyiccsesebbre esik a választásuk, mert nem volt lehetőségük tájékozódni a művészeti kérdésekben. A vallásnál is ezt látjuk: ha szép a zene, jó a hangulat, az már elég a számukra; nem fontos nekik, hogy az adott vallás milyen tartalmú, van-e mélyebb történelmi gyökere. A keresztnevekkel is ez a helyzet: nincsenek példaképeik vagy bibliai eszményeik, ezért választanak nevet a legutóbbi filmsorozatból. A gyenge kulturális háló miatt könnyebb befolyásolni őket.

Mi lehet itt a megoldás?

A hit szerepe nagyon fontos lehet. Esztergomban volt egy fiatalember, aki hatodikos általános iskolásként hagyta abba a tanulást. Szegénységben élt, de nagyon vágyott arra, hogy neki is jó holmija legyen, ezért ruhákat, cipőket lopott. Hamar rátalált a kábítószerre, fogyasztó és díler is lett. Rövidebb időszakokra börtönbe is került, a házassága szétesett, az egészsége is megroppant, úgy lefogyott, hogy szinte csont és bőr lett. Édesapja egy jószívű, mélyen vallásos ember volt. Egyszer a fiú arra ért haza, hogy az apja térdén állva imádkozott érte. Ez annyira megrendítette, hogy hajlandó volt elmenni az apjával a templomba. Később egy cursillós hétvégén is részt vett, bár mint később elmondta, nem is tudott a szövegekre figyelni. Akkor sem értett sok mindent, amikor a csoport bement a kápolnába. Ő is letérdelt, nézte az oltár fölött függő feszületet, és úgy hallotta, hogy Krisztus azt mondja neki: szeretlek téged és fel akarlak emelni. Úgy érezte, hogy Jézus lelép a keresztről, odamegy hozzá és megöleli. Ettől kezdve nem kábítószerre, és még csak rá sem gyűjtött. Ez négy éve történt. Azóta elvégezte a nyolc osztályt, jogosítványt szerzett, esti iskolába jár, lett új családja, és elkezdett dolgozni. A szabadulás lényege az ember szívében történik. Ha a szívünk megtelik, akkor nincs szükségünk pótszerre ahhoz, hogy boldogok legyünk.

A szakértők szerint manapság a dizájner drogok jelentik a legfőbb veszélyt. Mi ennek az oka?

Ezeket a szereket nem azért használják a fiatalok, hogy „fölpörögjenek”. Sok roma fiatalnak nincs jövőképe, nem látják, hogy a jelenlegi rossz helyzetükből hogyan tudnának kikerülni. A drog számukra pusztán arra kell, hogy legalább egy rövid időre megfeleldkezhessenek mindarról, amiben élnek. Nyugodtan nevezhetjük ezt nyomordrogna is. Kassa környékén, de hazánkban is sokfelé szörnyű pusztítást végeznek ezek a szerekek.

Mit tehet az Egyház, a hívó ember azért, hogy az imént említett új Trianont elkerüljük?

Az Egyház és a hívó emberek is nagyon lomhák, nehezen nyitnak a romák felé. Nagy a szakadék a romák és a nem romák között, mi mégis alig vagy túlságosan lassan teszünk ennek áthidalásáért. Pedig ezt a szakadékot a nem romák sokkal könnyebben átlépjék, mint a romák. A papok, a hitoktatók és a hívó emberek még könnyebb helyzetben vannak. A papokat szívesen, tisztelettel fogadják a cigány családok, nyitottak az imádságra, az áldásra. A kapu tehát nyitva van. Nem úgy kell a romák evangelizációjához hozzáállni, hogy bent ülünk a plébánián, és várjuk, hogy eljőjenek. A többségi társadalom évszázadok óta kötődik a templomhoz, de a romák hagyományaiban soha nem szerepelt a templomba járás. Meg kell teremtenünk az Egyház cigányok számára is vonzó arcát. Az utolsó órában vagyunk, most még van lehetőség arra, hogy változtassunk a helyzeten. Ha nem tesszük meg, akkor ketté fog szakadni ez az ország, amely közös hazánk.

(Az interjú nyomtatott változata az Új Ember 2019. március 31-i számában jelent meg, készítette Baranyai Béla/Magyar Kurír)

A Magyar Református Presbiteri Szövetség

KIK VAGYUNK ÉS KIK NEM VAGYUNK?

A Magyar Református Presbiteri Szövetség 1928-ban alakult és 1948-ig áldásosan tevékenykedett a református egyházunkon belül, azonban az úgynevezett „fordulat évétől” az ötvenes évek elejéig, a többi szövetséggel együtt – mint például a Soli Deo Gloria vagy a Bethánia CE – a Rákosi-diktatúra sorban megszüntette. A történelem Ura kegyelmesen engedte, újra indította, ajtót nyitott ezeknek a szövetségeknek, melyek tagjai már lassan két évtizede újra egy szívvel-lélekkel imádkoznak és munkálkodnak a megtérésért, magyar népünk ébredéséért.

A Presbiteri Szövetség 42 évi kényszerszünet utáni első közgyűlése 1990. szeptember 15-én volt, és a Fővárosi Bíróság 1990. november 20-án jegyezte be. Isten Szentlelke ez idő tájt más társaságokat, szövetségeket, alapítványokat, szolgáló közösségeket is teremtett jó tetszése szerint. Isten építi a lelki házat, igéje és Szentlelke által. „A sáfároktól elsősorban azt követelik, hogy mindegyikük hűségesnek bizonyuljon» (1Kor. 4,2). Ne féltsük Krisztus Egyházát, mert Gamáliel tanácsa szerint, ha emberektől való ez a dolog, akkor megsemmisül, ha pedig Istentől való, akkor úgysem tudják megsemmisíteni (Apcsel 5,38–39).

A Presbiteri Szövetség minden tevékenységével a presbiterek összefogására, a hitre jutottak hitének mélyítésére törekszik. Ezt szolgálják a presbiteri biblia-iskolák, a csendes-napok, valamint az országos és nemzetközi presbiteri konferenciák. A szövetség kiterjedt kapcsolatokat tart fenn mind más hazai szövetségekkel, mind a közvetlen határon túli és a világban szétszórva élő református közösségekkel, illetve azok presbitereivel.

Volt egy babiloni fogság, egy negyvenéves időszak, amikor az egyház életében és a gyermekek nevelésében kimaradt a vallás. Az egyház életében is sokszor csak formális volt. Presbiterünk nagyon sokszor nem voltak tudatában annak, mi is az a tiszttség, amit ők elvállaltak. A presbiteri tiszttség jórészt formális volt és nem történtek olyan próbálkozások, hogy ezt a formális tiszttséget ki is töltsék megfelelő küldetésstudattal. Néhányan arra gondoltak, hogy jó lenne egy olyan szövetség, amelynek célja a presbiterek összefogása, továbbképzése, hitben való elmélyítése, a biztatása arra a szolgálatra, feladatra, amelyre Isten odaállította őket a gyülekezetek közösségébe előjáróként.

Céljainkat az alábbiak szerint fogalmazzuk meg:

- A presbiterek hitre jutásának segítése, hitük elmélyítése.
- A presbiterek ismereteinek bővítése, hiszen a feladataik ellátása ismereteket kíván. Egy presbiter, aki azzal van megbízva, hogy a gyülekezet ügyes-bajos dolgait vezesse, és nem ért semmit a gazdálkodás mai, XXI. századi feltételeihez, nem ért a technikai dolgokhoz, az nem tud megfelelni a feladatának. A szolgálatra is

meg kell tanítani a presbitereket. Az ismereteket négy olyan területen szeretnénk bővíteni, amelyek fontosak a tisztség ellátásához, ezt hívjuk összefoglaló néven presbiterképzésnek.

- Bibliaiskola, hogy tájékozottak legyenek a Szentírásban, tudják, hogy mit mond a Szentírás különböző élethelyzetekre, különböző társadalmi fejleményekre.
- Egyházismeret. Sokszor előfordult a múltban, hogy megkérdeztek egy presbitert, ki az esperes az egyházmegyében, és kiderült, azt sem tudja, hogy hívják az egyházmegyét.
- Gyülekezetépítés. Ide nemcsak a kőművesmunka tartozik, hanem a lelki ház építésének ismerete is, hogyan kell családot, beteget látogatni, beszélgetni, hogyan lehet diakóniát végezni.
- Hitvallásismeret. Az egészséges hit feltétele, hogy tudatában legyünk annak, mit is vallunk, mit is hiszünk.
- Gyülekezeti kapcsolatépítés, presbiterársakkal és gyülekezetekkel, a teológusokkal, a leendő lelkészekkel. A többi gyülekezettel való kapcsolat azért fontos, mert a szocializmus időszakában atomizálták a társadalmat, hogy jobban legyen irányítható, ne legyenek helyi közösségek, ne legyenek kapcsolatok a gyülekezetek között, ne tudjanak egymásról, mert úgy sokkal jobban lehet őket kötőféken tartani, zablába kényszeríteni, irányítani. A teológus hallgatókkal azért kell kapcsolatot tartani, mert szeretnénk elmondani, mit is várnak tőlük, amikor kikerülnek egy gyülekezetbe és presbiterekkel ülnek szemben, és azt is, hogy ők mit várhatnak a presbiterektől.

Jelenleg országosan körülbelül 1500 tagunk van, de ez a taglétszám kiterjed az ország 27 egyházmegyéjére. Vannak fehér területek, ahol nem éri el a szövetségi tagok száma azt a minimumot (10 fő), hogy területi szervezetet lehessen létesíteni. Nyírség, Szabolcs-Szatmár, Bihar térségében kevés a tagunk, és a Dunántúlon, ami nem csoda, hiszen ott az ellenreformáció jóval erősebb volt és kevés a református. Nem azt jelenti ez, hogy ott nincsenek erős gyülekezetek, hanem a dunántúli összlétszámhoz képest kevés a református. Azokban az egyházmegyékben, ahol elegendő szövetségi tagunk van, területi szervezeteket szervezünk.

Kiadványaink:

- Presbiter című lapunk évente hat alkalommal 3700 példányban jelenik meg. 3600 előfizetője van, a maradék 100 példányt ajándékozási célokra tartjuk fenn.
- Református presbiteri füzetek. A korábbi „kék” sorozat után jelenleg a „sárga” sorozat kötetei kaphatók. Ezek az előadás gyűjteményeket és hasznos gyakorlati tanácsokat tartalmazó könyvek az ismeretbővítés fenti négy témájában hasznos segítséget nyújtanak mind egyéni olvasáshoz, mind presbiteri bibliaórákon való beszélgetéshez.

Honlapunk: www.presbiterkepzes.hu

(forrás: tirk.hu)

NAVRACSICS TIBOR

Az emberi élet új kultúrájáért

A téma, nagyságából adódóan nyomasztó, az ember felelőssége is nagy ilyenkor, mit mond a jövőre vonatkozóan, hogyan foglal állást a jövő kérdéseivel kapcsolatban, és nem tudom átlépni a korlátaimat, különös tekintettel arra, hogy melyek azok a dolgok, amelyekért rajongok. Ebből a szempontból nagyon szerencsés vagyok, hogy olyan dolgokkal foglalkozhatok, amelyekért rajongok, hiszen ez a politika – lehet, hogy ezzel egyedül vagyok ebben a teremben –, a kultúra, amiről azt hiszem, egyre kevesebben vagyunk, akik rajongunk érte, és Európa, ami megint csak olyan, legalábbis itt, Magyarországon, ami sokszor értetlenkedő, vagy sajnálkozó, vagy éppen megbotránkozó fejcsoválást vált ki, adott esetben a saját pártomban is, amikor egyértelműen kiállok Európa mellett.

Ezek olyan alappontok, olyan korlátok, amelyek megfogják határozni a mai bevezetőmet, és nézzék el nekem, hogy ha elfogult vagyok ebben az irányban, vagyis alapvetően a politikáról, kultúráról és Európáról fogok beszélni. Amikor megkaptam ezt a meghívót és elolvastam a címét, akkor utánanéztem természetesen az enciklikának is, merthogy ebben sem voltam teljesen ismerős már. Az élet kultúrájáról rögtön az jutott eszembe, hogy az európai integráció az élet kultúrája. Ma, amikor Európáról beszélünk, sokszor piacról beszélünk, jogokról beszélünk, egymással veszekedő tagállamokról beszélünk, vagy éppen Brüsszleről, csupa nagybetűvel, és meglehetősen korholó hangsúllyal. Vagy éppen arról a Strasbourgól beszélünk, amely a karácsonyi vásáron egy örült lövöldözőnek köszönhetően ismét tragédiát jelentett, de az ritkán kerül szóba, hogy az az Európai Unió, amit ma így vagy úgy, kisebb-nagyobb fogyatékoságokkal próbálunk működtetni és fenntartani, az valójában egy kereszténydemokrata találmány. Mégpedig egy olyan kereszténydemokrata találmány, amelyet kifejezetten az élet igenléseért találtak ki a második világháború után.

Alapító atyaként három kereszténydemokrata politikust szoktak megnevezni. *Robert Schumant*, aki Luxemburgban született elzászi német francia külügyminiszter. *Alcide De Gasperi*, aki egy Dél-Tirolban született, az első világháború idején az osztrák, a birodalmi parlament képviselőjeként dolgozó, majd olasz miniszterelnök volt. *Konrad Adenauer*, aki pedig Köln városának volt a főpolgármestere, amíg Hitlerék el nem hurcolták, hogy aztán visszakerüljön Kölnbe, a nyugat-német újrakezdésben vegyen részt, és egy kifejezetten frankofil, katolikus kereszténydemokrata politikus.

Azért tartom fontosnak ezeket mind megemlíteni, mert már jól körülírják, hogy miért

Navracsics Tibor

is volt életigenlő az európai integráció kezdete a kereszténydemokrata politikusok számára. Amiért elindult az európai integráció, bármilyen technikai kérdésről is volt szó, az amiatt a végső cél miatt volt, hogy Európában többé háború ne legyen. Ne fordulhasson az elő, hogy az egymásnak fenekedő nacionalizmusok háborút robbantsanak ki. Gondoljanak csak bele, 1945-ben ez azt jelentette, hogy harminc éven belül a második olyan háborút kellett a kontinensnek elviselnie, amely milliók életébe került. Talán vannak önök közül, akik emlékeznek rá, vannak, akik a szülei, nagyszülei visszaemlékezéseiből tudják. Én is már ahhoz a szerencsés generációhoz tartozom, hogy személyes emlékeimből már törölhettem, nem vettem részt benne, de a szüleim, nagyszüleim visszaemlékezéseiből tudok róla. Manapság erről túl keveset beszélünk. Sokszor beszélünk a demográfiai helyzetről, arról, hogy Európa nem képes reprodukálnia magát, de a két világháború miatt nem képes. Olyan népességvesztéset szenvedett el akkor Európa, amit azóta sem tudott kiheverni. A legbőkezebb családpolitikai intézkedések sem tudták Európának ezt a sebtét begyógyítani, amit a nacionalizmusok okoztak. Az a tévhit okozott, hogy egy nemzet nevében, a nemzet fensőbbisége nevében a másikkal szemben akár háborút is lehet indítani. Adenauer, De Gasperi és Schuman meg voltak róla győződve, hogy nincs az az érv, nincs az a szempont, ami megengedhetné egy másik legyilkolását. Ezért indult el az európai integráció.

Nekem van egy olyan félelmem, hogy mivel ma már túl keveset emlegetjük ezt, túl sokszor feledkezünk el róla, ezért nő annak az esélye, hogy megint kacérkodjunk ezekkel az eszmékkel, amelyek esetleg újra ilyen pusztítást robbanthatnak ki. Ez már a jövőre is átnyúlik, hiszen rajtunk áll vagy bukik, hogy milyen jövője lesz Európának. Könnyű azt mondani, hogy elromlott minden, nincs már remény, tévúton jár az emberiség, tévúton jár Európa. Az emberek, mi tudjuk, mi az igazság, csak hát nincs esélyünk annak érdekében tenni, hogy a helyes úton járjon, de ez nem felel meg a valóságnak. Csakis rajtunk áll, hogy milyen lesz Európa jövője. Erre megint csak a kereszténydemokrácia három alapeszméjére támaszkodnék. Az első a perszonalizmus, a második a szolidaritás, a harmadik pedig a szubszidiaritás. Sajnos mind a három idegen szó, de megpróbálom röviden elmondani, hogy mire gondolok ezek esetében és milyen veszélyek fenyegetnek minket ezekben a témakörökben.

A perszonalizmus személyiségelvűséget jelent, amely a keresztény társadalom alapja, amely nem parcellázza fel az embert, nem darabolja fel szerepekre a társadalmon belül, vagy foglalkozása, nemi identitása szerint, hanem a személyiség egészét nézi. Óriási veszély a jövőre vonatkozóan, hogy elveszni látszik a perszonalizmus. Egyre több helyen mi magunk is feladjuk a személyiség egészét. Ezzel, mint oktatásért felelős biztos naponta találkozom, amikor az európai oktatási rendszerek gondjairól beszélünk – és ezt látom a magyar oktatási rendszerben is –, ahol egy-egy szeletét próbáljuk megragadni a személyiségnek. Azt próbáljuk meg fejleszteni, hogyan lehet azt jobban tanítani, hogyan lehet őket jobban felkészíteni, hogyan lehet versenyképesebbé tenni a tudást, hogyan lehet technikailag pontosabbá tenni a képzést, hogy ha a munkaerőpiacra kilép egy fiatal, minél könnyebben találjon magának minőségi munkahelyet, holott egyre több jel utal arra, hogy a legversenyképesebb személyiség az egészséges személyiség. Aki nemcsak a tárgyi tudásban kiváló, sőt lehet, hogy nem is a tárgyi tudásban kell kiválnak lenni, hanem a

kapcsolatteremtésben, a közösségteremtésben, a konszenzus, közmegegyezés elérésében, a vitakultúrában. Azaz mindazokban a vonásokban, az úgynevezett puha készségekben, vagy társadalmi készségekben, amelyeket az iskolák próbálnak ugyan tanítani és a pedagógusok a tőlük telhető legtöbbet meg is teszik, hogy ezeket meg tudják tanítani a diákoknak, de rendre kudarcosak ezek a kísérletek, mert ezeket a készségeket nem az iskolában kellene megtanítani, hanem otthon, a családban. Ha a család nem képes ezeket a feladatokat ellátni, akkor az iskola ezt nem tudja pótolni. Lehet szidni az oktatási rendszereket, de ezt a szerepet nem tudja átvenni az iskola. Hogy hogyan kell érvelni, hogyan kell megvitatni egy kérdést családon belül, hogyan kell kifejezni a gondolatokat, érzelmeket kulturált módon, hogyan kell ellentmondani kulturált módon, hogyan kell kompromisszumra jutni, hogyan kell késsel-villával enni.

Nekem mindig ez jut eszembe. Körülbelül húsz évvel ezelőtt édesanyám, aki pedagógus volt, már nyugdíjasként magára vállalta azt a feladatot, hogy az egyik iskolában, ahol a menza máshol volt, mint az iskola, az út másik oldalán, átkísérje a gyerekeket ebédelni. Egyszer, egy beszélgetés során azt mondta nekem – akkor még nem figyeltem fel ennek a jelentőségére –, hogy szerintem valami nagy baj van a magyar családokban. Kérdeztem, miért? Azt figyeltem meg, mondta, hogy a gyerekek nem tudnak késsel-villával enni. Ez valóban így van. Ezt ugyan az iskolában is meg lehet tanítani, de ahol a természetes helyszíne van ennek a megtanításának, az a család. Ahol együtt ül a család az asztalnál, és az együttléte során tanítják meg a késsel-villával evést. Ha már külön esznek a családtagok, ha már nem figyelnek egymásra, vagy nem is esznek otthon, akkor már nem tanulják meg és számos ilyen apró készséggel ez a helyzet, ami a személyiség egészét adja, ami igazán versenyképesé teszi a személyt. Nem aszerint tesz különbséget, hogy nő, vagy férfi, apa, vagy anya, munkavállaló, vagy munkáltató, baloldali, vagy jobboldali, értelmiségi, vagy fizikai munkás, nem darabolja szét a személyiséget, hanem egészében nézi, és úgy értékeli. Azt látom sajnos, hogy ma Európában nagyon sok olyan tendencia van, ami erre a feldarabolásra irányul. Amely kisebbségi csoportokat gyűr személyiségekből a feldarabolás révén, és azokból jogokat formálva próbálja szétszedni a társadalom és a politika egészét. Éppen idejövet olvastam az egyik újságban a jövő évre vonatkozó prognózisok között, hogy a nemi önzonosság valószínűleg számos országban teljes polgárjogot fog nyerni. Tudják mi a nemi önzonosság? Ezalatt most azt értik, hogy valaki megválaszthatja, hogy társadalmi értelemben milyen neműnek gondolja magát. Tehát mondhatom azt, hogy én biológiailag férfi vagyok, de nőként érzem jól magam, és akkor kénytelenek elismerni a hatóságok, hogy én nő vagyok. Ebből már eddig is számos probléma keletkezett azokban az országokban, ahol erre lehetőséget nyújtottak, tragikomikus helyzet is adódott. Van például egy olyan férfibűnöző, akit ráadásul szexuális bűncselekmények miatt ítélték el, aki közölte, hogy ő társadalmilag nőnek érzi magát, ezért egy női börtönben helyezték el, női rabok közé, ahol folytatta az erőszakoskodást a többi rabbal. De nem akarok gúnyolódni ezen a folyamaton, csak arra akarom felhívni a figyelmet, hogy már ilyen mélységig jutott el a személyiség felparcellázása. Feldarabolni a személyiség egészét, már szinte mindenkivel kapcsolatban elvárás, hogy ne a személyiség egészét tartsuk számon, tiszteletben, hanem a különböző személyiségrészeket. Ez egy

olyan komoly veszély, amely magát a társadalmat rombolhatja le, éppen azért, mert azt a szolidaritást, az összetartozás-tudatot bomlasztja fel, amely a természetes közösségeket hozza létre, ezeket fenntartja, és ezek helyett próbál mesterséges közösségeket létrehozni. Ezek a közösségek valójában mesterséges közösségek.

Ez vezet el bennünket a másik veszélyhez, vagy éppenséggel erényhez, a szolidaritáshoz. Úgy gondolom, akkor van az európai kultúrának is, az európai társadalmaknak is, nekünk is jövőnk, ha a szolidaritás érzését, az összetartozás érzését és a szerves, organikus közösségek létét fenn tudjuk tartani és meg tudjuk erősíteni, és akkor veszítjük el, ha engedünk ezeknek a feldarabolási tendenciáknak és a működőközösségek nyerne teret. Ebből a szempontból óriási nyomás alatt van még ma is Európa. Az, ami itt Európában és Magyarországon, a migrációhullám, vagy a menekülthullám kapcsán óriási hullámokat kavart, talán most egy kicsit csendesedik, hiszen maga a nyomás is csendesedik. Nagyon komoly próbára tette a közösségeinket is, magát a keresztény kultúrát is. Azt láthatjuk, hogy az erre adott válaszok polarizáltságukból adódóan egy olyan stratégiai vitát indítottak most már el, amely az egész jövőnkét átformálhatja. Az egyik véglet azt mondja, hogy korlátozás nélkül ki kell nyitnunk a közösségeinket, be kell fogadni mindenkit, aki ide akar jönni, otthont kell nekik nyújtani, és velük együtt kell megpróbálni a jövőt megkeresni. A másik véglet pedig azt mondja, hogy senkit nem szabad beengedni, magunkat meg kell védeni, a határainkat meg kell védeni, és a migrációs hullámot meg kell állítani már a külső határoknál. A két végpont között rengeteg vélemény van, és ezek a vélemények, főleg a vita hőfokából adódóan nagyon különböző irányba vihetik Európát, sőt, ahogy most látom, éppen a konfliktus érzékenységeből adódóan akár szét is szakíthatja, ami egy igazi tragédia lenne. Európa nem először áll ilyen nyomás alatt. Nem először fordul elő az, hogy más kontinensről jövő népcsoportok, vagy más kultúrájú népcsoportok is itt akarnak élni, sőt vannak is más kultúrájú, őshonosnak tekinthető népek. Péctől délre körülbelül 200–250 kilométerre, Bosznia-Hercegovinában egy olyan muzulmán közösség van, amely ha nem is őshonos, hiszen bogumilok váltottak vallást, de öt-hatszáz éve a muzulmán vallást gyakorolják, és itt vannak közöttünk. Vagyis nem olyan egyszerű a dolog, mint ahogyan a politikai vitákban ma megjelenik. Biztos vagyok benne, hogy az időben meg fog jelenni ez még ezerszer, és különböző álláspontok is meg fognak jelenni és ez a vita ki fogja hordani a megoldását Európának, amely valahol a két végpont között egy jó kompromisszum lesz. De hogy a szolidaritás meg tudja-e őrizni ezeket a közösségeket, a mi közösségeinket, hogyan tudjuk befogadóvá tenni ezeket a társadalmakat, ugyanakkor erőssé és önazonossá is, ez a jövő egyik nagy kérdése. Éppen ezért nagyon szerencsésnek tartom, hogy sikerült elérnünk az én működésem alatt, hogy 2018 a kulturális örökség európai éve lett. Ez egy olyan év, amely kinyitott számunkra számos lehetőséget. A hagyományos kulturális örökségi helyszínek megünneplésétől kezdve egészen odáig, hogy az európai identitás összetevőiről is egy vitát lehet nyitni, meg lehet kezdeni azt a vitafolyamatot, amely elvárásaim szerint elvezethet minket egy olyan széleskörű koncepciójához is az európai identitásnak, amely nem szemben áll a nemzeti, vagy helyi identitásokkal, hanem azokra épül. Ellentétben azokkal az állításokkal, amelyek azt mondják, ha valaki európainak vallja magát, azzal megtagadja a magyarságát, azt vallom, csak az tud jó európai lenni, aki büszke magyar,

büszke közép-európai és éppen ebből adódóan büszke európai is. Ez ad erőt és ad egy olyan szolidaritási elemet is, amely kivédheti a jövő minden viszontagságát.

A harmadik alapelv a szubszidiaritás, azaz a kiségités elve, amely az Európai Unió egyik alapelve is a másik kettővel együtt. Ez azt is jelenti, hogy egy magasabb szintű egység csak akkor járjon el valamilyen ügyben, ha az alacsonyabb szintű egység nem tudja már ellátni az adott feladatokat. Vagyis lehetőség szerint minden helyi szinten történjék, és amit helyi szinten már nem tud ellátni, mert a feladat nagysága túlnő a határain, azt regionális, vagy nemzeti szinten lássák el, és az európai szint csak azzal foglalkozzon, amely meghaladja a nemzetállamok, vagy nemzetek erejét, kapacitását és segíteni kell.

Megint saját tapasztalataimra tudok támaszkodni. Részben a kulturális örökség európai événél úgy hirdettük meg a programokat, hogy lehetőség szerint az európai szint nem avatkozik be a helyi szint működésébe. Mi csak finanszírozzuk a programokat és segítünk ezek megszervezésében, de hasonlóképp az Erasmus-program, amelynek a gazdája vagyok, ugyanezen az elven működik, hiszen mind a diákmobilitás révén, mind pedig olyan programok révén, amelyek az európai identitást próbálják erősíteni, előtérbe helyezik a helyi kezdeményezést és öntevékenységet.

Ezekből áll hát össze a jövőre vonatkozó mozaik, amelyből valamilyen jövőre vonatkozó forgatókönyvet is kellene mondanom. Optimista vagyok, úgy gondolom, ahogy az európai kultúra és az európai társadalmak az elmúlt kétezer évben mindig kiválót tudtak alkotni – voltak ugyan hullámvölgyeink –, sohasem adták át az elsőséget a világ más régióinak, kultúráinak, és ez így lesz a jövőben is. Most, amikor sokan arról beszélnek, hogy talán Kelet felé kell fordulni, mert Keletről jön a fény, ex oriente lux, én úgy gondolom, hogy nem szabad engedni a csábításnak, főleg a rövid távú csábításoknak. Keletről jöhet pénz, jöhet energia, de szabadság soha nem jön Keletről, szabadság mindig Nyugatról jön.

Mindaz, ami az európai kultúra alapját jelenti, amitől mi európaiak vagyunk, sőt, amit a világnak adtunk kultúraként, kezdve az egyetemektől a labdarúgással befejezve, mind európai találmány. Ezek mind csak úgy tudtak megszületni, hogy szabad társadalmakban születtek meg ezek a vívmányok, és ez a jövőben is így lesz, ha meg tudjuk őrizni a saját európaiságunkat és a saját gyökereinket.

Mint említettem, az Európai Unió kereszténydemokrata gyökerű. Ma a jövőre vonatkozó vitákban a kereszténydemokrácia, a politikai katolicizmus, vagy éppenséggel a kereszténység kisebbségi pozícióban van. Ez nem szabad, hogy elvegye a kedvünket az európai jövőtől, vagy az Európába vetett hittől, hiszen ha mi lemondunk róla, akkor biztos, hogy el fogjuk veszíteni ezt a perspektívát. Amit nekünk kell tenni az, hogy itt helyben, Magyarországon, Közép-Európában kell európainak lennünk, kell kereszténydemokratának lennünk és kell vállaltan képviselnünk a kereszténység értékeit, akár a politikában, akár az élet más területein. Biztos vagyok benne, hogy akkor nem lesz baj a jövőben sem. Ugyanis a kultúra és a jövő nem olyan dolog, amit mi előre meghatározhatnánk, mi csak alakíthatjuk a saját magunk életpályájával és közösségi életünkkel. Ezeket az alapokkal nem lehet hibázni. Én optimista vagyok Európa jövőjét illetően is, Magyarország jövőjét illetően is, ha helyesen tartjuk az irányt és rendszeren végezzük a munkánkat.

A migráció jelensége egy erkölcsteológus szemével

AZ AKTUÁLIS HELYZET BEMUTATÁSA

A globalizáció folyamatán keresztül láthatjuk, hogy a világ, amelyben élünk, „egyre kisebb” lesz, érezhetjük a kommunikáció, az áruk és a személyek mozgásának felgyorsult ritmusát. Ezzel együtt az idáig távolinak tűnő problémák is sokkal közelebb kerültek hozzánk, és sok szegény ország helyzetét immár nem ignorálhatjuk, és el kell ismernünk, hogy esetenként helyzetüket közvetett módon vagy közvetlenül a mi tevékenységünk eredményezte. A migráció jelensége lecsökkentette azt a „kényelmes távolságot”, amely a világ nagy gazdagságban és nagy szegénységben élő népeit egymástól elválasztotta.

2017-ben az ENSZ adatai szerint a migráció hozzávetőlegesen 740 millió embert érintett, amelynek nagyobb része a belső migrációból adódik. Nemzetközi migránsként (avagy úton lévőként) kb. 258 millió embert tartunk számon. A legfontosabb célszörzágok a magasan fejlett országok (*high-income countries*), ahol a nemzetközi migránsok 64 százaléka tartózkodik, 32 százalékkuk a közepesen fejlett országok felé indult el (*middle-income countries*), és 4 százalékkuk él alacsonyan fejlett országokban (*low-income countries*).

Meg kell még különböztetnünk azokat, akiknél a lakóhely elhagyását valamely erőszakos cselekmény váltotta ki (*forcibly displaced population*). Ez 2017 végén 68,5 millió embert érintett, akikből 25,4 millió személyt nevezhetünk elismerten menekültnek (*refugees*). 40 millióan kényyszerültek valamilyen okból elhagyni lakóhelyüket, de nem vándoroltak el más országokba (*internally displaced people*) és 3,1 millió embernek vár még menedékkérelme elbírálására (*asylum-seekers*). A migránsok nagyjából fele kiskorú, ami igen nagy szám, tekintve, hogy a világ lakosságának kb. 30 százalékát számíthatjuk a kiskorúak közé. Hozzávetőlegesen 10 millió a hontalanok száma (*stateless people*), vagyis azoké, akik nem rendelkeznek állampolgársággal, azért mert elveszítették azt, vagy soha nem is rendelkeztek semmilyen állampolgársággal. A menekültek jelentős többsége (84%) csupán a közepesen és alacsonyan fejlett országokat tudja elérni.

Néhány éve a Közel-Keletről és Afrikából elmenekülök nagy száma soha nem látott próbatétel elé állította az Európai Unió migrációt kezelő mechanizmusát és egyértelműen kítűnt, hogy az eddig alkalmazott szabályozás nem felel meg az aktuális és a

Czapkó Mihály

jövőben várható kihívások mértékének. Az Európába érkezők száma 2015-ben érte el a csúcst, amikor több mint 1 millió ember (1 322 825) kért menedéket. Az ENSZ adatai a kontinensünkre érkezők nemi és korosztályi összetételéről is megbízható képet adnak: majd 70 százalékuk férfi és kisebb hányaduk nő vagy gyermek. 2018-ban már csak 123 109 fő érkezett a tengeren keresztül, de még mindig több mint kétezer ember halt meg a sikertelen tengeri átkelés következtében.

IGAZSÁGOSSÁG ÉS IRGALMASSÁG

A migrációs krízis felszínre hozta az európai országok és a nemzetközi szövetségek között lévő egység törékeny mivoltát is, hiszen egymástól olykor homlokegyenest eltérő véleményekről, megoldási javaslatokról hallhatunk. Hasonló törésvonalakat láthatunk az egyházon belül is. Míg sok krisztushívó a migrációs krízist reményéggel szemléli, és konkrét tettekkel akar segíteni a migránsoknak, addig sokan másokat a társadalmat átalakító változások félelemmel és gyanakvással töltik el. A keresztények egy része a helyzet kezelésében inkább az igazságosság erényéből következő intézkedéseket tartja fontosabbnak, kiemeli a migrációt szabályozó törvények fontosságát és több következetességet kíván. Mások viszont az igazságosság túlhangsúlyozása miatt veszélyeztetve érzik az irgalmasság erényét és felhívják a figyelmet a hozzánk érkező személyek és a körülöttünk zajló folyamatok különlegességére, kivételességére, amelyek maguk után vonhatják bizonyos törvények módosítását is. A két erény között érzékelhető egyfajta feszültség, De vajon ez pozitív feszültség van közöttük, avagy egymás értelmét kölcsönösen kioltó erényekről beszélhetünk? Mielőtt a migráció jelenségét megvizsgálánk, e két fontos erényt kell mélyebben megismernünk.

Az igazságosság erényét az igazság fogalmán keresztül ismerhetjük meg. A két fogalom között szoros kapcsolat van (igazság – igazságosság), melyek a nyelvtani köteléken túl a szemantikai összefüggésre is ráirányítják figyelmünket. Hiszen a felismert és megvalóított igazság szolgál cselekedeteink alapjául, az határozza meg, milyen módon képzeljük el és akarjuk megvalósítani az igazságosságot. Az igazság az igazságosság formája, amelyet az ember felismer, épít és elmélyít önmagában. Mivel a teológia szempontjából közelítjük meg a kérdést, ezért számunkra a keresztény igazság képezi az alapot, és az igazságosság keresztény értelmét keressük az evangélium és az egyház tanításán keresztül. Az igazságosság keresztény értelme nem csupán a jogi, hanem a jutalmazás és a megigazulás szempontját is kihangsúlyozza. Az igazságosság nem csupán arra törekszik, hogy megadja a másiknak, ami neki jár, hanem bizonyos esetben azt is, amit nem érdemelt ki. Nem kevés helyen az Ószövetségben fellelhető kifejezés (*sedaqah*) még az irgalmasság árnyalatait is magában hordozza. A keresztény értelmezés ezért termékeny hatással lehet az erény nem vallásos értelmére is, és így a társadalomban pozitív változásokat hozhat, többek között egymás iránti felelősségünk tudatosítása terén.

Az irgalmasság erényének keresztény értelme Isten szeretetére mutat rá, de nem merül ki csupán a megbocsátás gesztusában vagy alamizna osztásában. A héberben két fontos kifejezés van. Az egyik a *rahamim*, mely az anyaméh szerető, életadó gondosságát fejezi ki, a másik a *hesed*, mely Isten hűségére és el nem múló kegyelmé-

re vonatkozik. Az irgalmasság megjelenítése a keresztény ember alapvető hivatása, amelynek különféle formái lehetnek, amelyek az irgalmas szeretetgyakorlás erkölcsi vonzatára is utalnak, hiszen Krisztus követése az örök életünk előkészítése. Az irgalmasság ugyan nem szinonimája a szolidaritásnak, ám kétségtől igen szoros kapcsolatban van vele. Az irgalmasság hozzájárul Isten jóságának megismertetéséhez is, így a szeretet gyakorlása egyben a misszió, a tanúságtétel eszköze is. A két erény közötti összefüggést Ferenc pápa következőképpen fejezi ki: „az igazságosság és az irgalmasság kapcsolata nem egymással ellentétes értékek, hanem egy és ugyanazon valóság két fokozatosan kibontakozó dimenziója, mely a szeretet beteljesedésében éri el csúcspontját” (*Misericordiae vultus*, 20). Aquinói Szent Tamás pedig Isten mindenhatóságára vezeti vissza a két erény kapcsolatát, amely együtt jeleníti meg az ő jóságát és szeretetét. Vagyis az irgalmasság erénynek gyakorlása fogja megkoronázni és beteljesíteni az igazságosság erényét (*Summa Theologiae*, I^a, q. 21, a. 3, ad 3).

A SZOLIDARITÁS KÉRDÉSE

A fogalom önmagában nem kizárólagos szinonimája a befogadásnak, a pénzügyi vagy gazdasági segítségnek, ezért a befogadás elutasítását sem lehet minden esetben a szolidaritás elmulasztásaként értelmezni. A szolidaritásnak számtalan arca lehet, ezért fő célunk, hogy ha segíteni akarunk, akkor találjuk meg azt az utat, amely leginkább megfelel a szolidaritásnak, ha kell a befogadással, ha kell másféle segítségnyújtással is.

Az irgalmasságból fakadó magatartás nem ellentétes az igazságosság logikájával, hanem azt jelenti, hogy meghatározott esetekben képessé válunk arra, hogy kilépjünk az egyszerű arányosság és a törvénynek való pusztá megfelelés logikájából. Az irgalmasság fő szempontja a személy lesz, akiért élünk és tenni akarunk. Ezzel Istent utánozzuk, hozzá leszünk hasonlók, hiszen számára a „fő mérték” az ember élete. Az igazságosság bibliai fogalmának megismerése egyrészt konkrét társadalmi vállalások felé indít el bennünket, másrészt kifejezi Isten üdvözítő tervét, amely cselekvésünkhöz egy még mélyebb motivációt ad hozzá. Isten üdvözítő tervének igazsága növeli bennünk az irgalmas lelkületet, hogy egy sokkal inkább igazságosabb világot építsünk fel. Az irgalmasság erénye kitágítja szemléletünket és kinyit bennünket a másik felé. Megtanít, hogy hálaadó lelkületűek legyünk, és értékeljük azt, amink már van, ahelyett, hogy – a fogyasztói szelemből kifolyólag – csupán siránkozzunk, hogy még mennyi mindent nem birtoklunk.

A szolidaritás kifejeződhet a hozzánk érkezők integrációs programjainak erősítésében, a tanulmányi ösztöndíjak kibővítésében, kifejezve, hogy célunk nem az otthonukat is gazdagító „tudás elszívása” (*brain drain*), hanem éppen társadalmuk segítése, amelyet a nálunk megszerzett szellemi tőke erősít. Bizonyára egyes más létező karitatív programok határfokát és sikerességét is felül kell vizsgálni, hogy elérték-e a remélt eredményt, ill. hogy elérték-e azokat a társadalmi csoportokat, személyeket, akiknek azokat szántuk. Legfontosabb, hogy segítsünk otthonaik életminőségén javítani, a képzés, az infrastruktúra és az egészségügy fejlesztése által. Figyelnünk kell viszont arra is, hogy segélyezésünk nem lehet paternalisztikus, ideológiai jellegű, mert ezzel megáláznánk őket. Sajnos vannak példák, amikor a pénzügyi segítség feltételül olyan

„értékek” (pl. homoszexuálisok közötti házasság elfogadása, abortusz legalizálása) bevezetését követelik meg bizonyos „segítő szándékú” államok, amelyet egy hagyományos társadalom elutasít és az alapvető keresztény értékekkel is ellenkezik. Ilyen esetekben mind az igazságosság, mind az irgalmasság elveszíti erejét és eredetei értelmét.

FELELŐSSÉGTELJES NYITOTTSÁG ÉS BIZTONSÁGI SZEMPONTOK

A nemzetközi migráció számos sürgős segítséget igénylő helyzet elé állíthat minket, amikor az emberek azonnali segítséget igényelnek, és nem sikerül betartani a hivatali ügyintézés megszokott rendjét. Mindazonáltal nem felejtethetjük el, hogy a sürgősségi segítségnyújtás is a beteg megmentésére, stabilizálására szolgál, ami után újabb vizsgálatok, akár egy hosszabb terápia szükséges. Így a sürgős segítségnyújtás helyzetei semmiképpen sem jelentik az utólagos vizsgálatok elutasítását, amelyeket a biztonság és a transzparencia érdekében el kell végezni. Az irgalmasság nem butaságot, nem naivságot jelent. Az irgalmasság nem azt jelenti, hogy anarchiába torkolló, az objektív szabályokat mellőző rendszert hozunk létre, hanem azt, hogy teret engedünk a „szeretet kreativitásának”, amelynek különféle megnyilvánulási formái lehetnek. A biztonság szempontja nem csupán a befogadott személyre vonatkozik, hanem a befogadó közösségre is. A befogadó irgalmasság gyakorlása kéz a kézben jár a biztonsággal.

Az igazi szolidaritás nem csupán a befogadást jelentheti, és nem csupán az alimizsnára utal, hanem azt keresi, hogy a teljes embert szolgálja és magában foglalja az emberi kapcsolatok helyreállítására vonatkozó igényt is, hogy új jövőt építsen az elesetteknek. Aki így cselekszik, Isten irgalmas szeretetét valósítja meg, aki leginkább úgy mutatta meg irgalmasságát, hogy elhozta számunkra a megigazulást, amivel visszaadja elveszített méltóságunkat.

Fontos és megosztó kérdés a fizikai akadályok (kerítések, falak) építése is. Összesen 63 falat vagy kerítést találunk a világon különböző országok határain (Európán kívül 36 található Ázsiában és Közel-Keleten, 12 Afrikában és 2 Amerikában). Ezek nem minden esetben jelzik szomszédos országok, és népek ellenséges kapcsolatát, ugyanakkor jelenthetik a befogadás csökkentett, moderált módját, de akár teljes elutasítást is. Nem vonhatjuk kétségbe a falak építésének közvetlen eredményeit, mindazonáltal be kell látnunk, hogy gyakran csupán átmeneti és felszínes eredményt érhetünk el, ha nem társul hozzá állandó emberi jelenlét, magas szintű tárgyalókészség és diplomáciai erőfeszítés, hogy első sorban a kiváltó okokat meg tudjuk szüntetni.

Nem rejthetjük véka alá azt sem, hogy a szabályozatlan migrációval együtt a terrorizmus veszélye is beszivárog, illetve – még rosszabb esetben – visszatér hozzánk. Részigazság és túlzott leegyszerűsítés lenne, ha az ideérkezőkkel kapcsolatban azt a megállapítást tennénk, hogy nagy többségük a terrorizmus konkrét veszélyét hozza el országainkba. De ugyanígy az sem állíthatjuk, hogy az irreguláris migráció és a terrorizmus terjedése között semmilyen kapcsolatot nem tudunk felfedezni. A terrorizmus súlyos probléma, amely a védelmi intézkedéseken túl a társadalmon belüli és a vallások közötti párbeszéd fenntartását és intenzifikálását követeli meg. Továbbá meg kell

találunk a radikalizálódás okait – többek között a második generációs bevándorlók radikalizálódás – amely okkeresést maga az iszlám sem spórolhat meg.

Az igazságosság és az irgalmasság erényének együttes látásából olyan intézkedések foganatosításának kell megszületnie, amelyek megszilárdítják a békét, elindítják a szétrombolt otthonok, akár egész régiók újjáépítését, hogy az elüldözött személyek, családok visszatérhessenek országaikba. Ennek a folyamatnak elengedhetetlen elemét képezi, hogy a véres konfliktusokat kirobbantók elismerjék felelősségüket a béke megbontásában és a gyakran sajnos visszafordíthatatlan folyamatok elindításában, amelylyel népeket, kultúrákat, vallásokat támadtak meg.

A KULTÚRÁK TALÁLKOZÁSA ÉS AZ INTEGRÁCIÓ LEHETŐSÉGEI

A kultúrák találkozása és együttélése – amelynek különféle megvalósuló formáit láthatjuk mai világunkban – alapvetően feltételezik, hogy egy bizonyos szintű integráció megtörténjen. Ez alatt legtöbbször a nyelv elsajátítását, a kultúra, a hagyományok és a hatályos törvények megismerését érthetjük. De megelégedhetünk-e ennyivel? Az integráció hasonlítható-e egy kurzus elvégzéséhez, amiről – bármilyen érdemjeggyel is – papírunk lesz? Miben mérhető az integráció határfoka, sikere? Ezekre a kérdésekre egymástól eltérő válaszok vannak. Az integrációról alkotott fogalmunk sokszínűsége véleményem szerint egy mélyebb kérdéshez vezet el minket: mégpedig egy ország, egy nép önazonosságának konkrét meghatározása. Kik vagyunk mi, mit akarunk feltétlen átadni, miből nem engedhetünk? Hiszen ez a magunkról alkotott „*igazság*” lesz az alapja, hogy milyen módon képzeljük el az *igazságos*, azaz megkövetelhető integrációt, miben lehet s miben nem lehet *irgalmasságot*, méltányosságot gyakorolnunk. A jól körülhatárolható identitásunk határozza meg tehát az integráció irányát. Hamis elgondolás, miszerint a „magas követelmények” kirekesztést és diszkriminációt jelentenek. Az értékek tisztasága és következetes megélése nem az intolerancia jelei, hanem a befogadó társadalom gazdagságát és vonzó tulajdonságát mutatja, amely büszke értékeire és ideális esetben hitére is, amelynek talajából fakadnak, s amelyen nyugszanak fontos értékei és hagyományai. Úgy érzékelem, hogy számos európai integrációs intézkedésből éppen ez utóbbi szempont hiányzik. Hitünk és értékeink feladása, azokkal való szembefordulás nem mutat kellő biztosságot magunkról sem. Vajon a most hozzánk érkező népeknek, más vallású embereknek milyen értékeket tudunk felmutatni? Vonzóvá tudjuk tenni kereszténységünk értékeit vagy inkább a jólétünk vonzza őket? A relativizmus, a fogyasztásközpontú szemlélet, hagyományos értékek megvetése milyen képet vetít magunkról?

Egyházunk sokféle értéket közvetít az emberiség számára. Ezen értékek közül kiemelném az egyetemességet, mely minden keresztény „örökítő anyagában” megtalálható. Ez a spirituális értelemben hordozott genetikai karakter a keresztségünkkel beépül életünkbe és megajándékoz egy alapképességgel, amely segít összekötni a legkülönbébb társadalmi és történelmi valóságokat az egy hit megvallása alatt. Az evangélium nem akadályozza meg, hogy jó állampolgárai legyünk földi hazánknak, sőt éppen erre biztat minket. De nem szűnik meg arra emlékeztetni, hogy a látható ország mellett kezdjük

el a még most láthatatlan, de reménybeli otthonunk állampolgárai lenni. A keresztények egy meghatározott ország állampolgárai, de lelki értelemben mindannyian „hontalanok”, hiszen a megígért Országra, az igazi hazára való várakozás jellemzi őket.

Az egyetemesség tulajdonsága nem szünteti meg az egyház „látóképességének” másik szempontját, amely kiterjed a részletekre, a helyi viszony megfigyelésére is. Az előbbi segít, hogy az egyház egységét, a keresztények sokaságát figyelembe véve olyan válaszokat adjon, melyek figyelembe veszik a világban zajló és globális hatású folyamatokat, és a legkülönbélebb országokban élő keresztények helyzetét. Ezzel egyidejűleg az egyház nem csak elnagyolva, átlagot vonva tekint a világra, hanem a helyi közösségek sajátos problémáira is választ keres. Az egyház társadalmi tanítását és Szentatyánk megnyilvánulásait is így kell látnunk, aki az egész világhoz, a római katolikusok millióihoz, de az egyes népekhez is szólni kíván. Törekednünk kell, hogy megértsük szándékait, érvelését és szavait sem hamis öngazolás, sem rosszándékú kiforgatás céljából nem használhatjuk.

Az egyház egyetemes mivolta értéként tekint a sokszínűsége, a különbözőségeinkből fakadó tényezőkre, sajátos jelekre, melyeket nem összeros, hanem integrál az egy közösség életébe. Az egyház nem jelent uniformizmust, nem akarja megszüntetni az egyes identitásokat, ezért nem is hasonlítható pl. az internacionalizmus fogalmához. Az egyháznak igen nagy tapasztalata van a kultúrákkal és a más vallásokkal való találkozásban. Az evangélium terjedése is bizonyos értelemben a „migráció eredménye”. Az egyház pedig, aki mindenhová elviszi az örömhírt, maga is vándorló, úton lévő és idegen – konkrét és lelki értelemben is, tagjait – de minden embert – az örök haza felé irányítja.

Megállapíthatjuk, hogy egyrészt szükséges a szabályokat betartani, másrészt létre kell hoznunk „az emberiség határátkelőhelyeit” (olaszul: *valichi umanitari*), azaz olyan humanitárius folyosókat, lehetőségeket melyek az irgalmasság kapujának analógiájában értendők. A kapu feltételezi, hogy az átkelőhely nem teljesen nyitott, hanem annak meghatározott helye és módja van. Mindazonáltal a „kapukulcs” az emberek kezében van. A teljes bezártságra irányuló szemlélet nem illeszkedik bele az evangélium szellemiségébe és nem tölti be annak alapvető hivatását. Továbbá azt sem felejtethetjük el, hogy mindent meg kell tennünk a béke megőrzéséért és a szegénységben lévők felemeléséért, hogy minden ember hazája, otthona és családja körében emberi méltóságának megfelelően élhessen.

Úgy gondolom, hogy a két erény abban segít, hogy ne felejtjük el kötelességünket, amely egyrészt a történelem megismerésére sarkall minket, másrészt az evangélium fénye hassa át a jelenre vonatkozó megismerő képességünket. Biztos vagyok benne, hogy keresztény hitünk arra sarkall minket, hogy segítsünk mindazokon, akik rászorulnak, találjuk meg a szolidaritás helyes módjait, amit Szent Pál apostol buzdítása alapján különösképpen hittestvéreinkkel szemben kell gyakorolnunk: „Ne fáradjunk bele tenni a jót, mert ha kitartunk, annak idején aratni is fogunk. Amíg tehát időnk van, tegyünk jót mindenkivel, főképpen hittestvéreinkkel” (Gal 6,9-10).

(A Fráter György Katolikus Gimnáziumban március 7-én tartott előadás szerkesztett változata)

SZEBIK IMRE

Emlékek miskolci szolgálatom két évtizedes múltjából

1962-ben fejeztem be teológiai tanulmányaimat, s lelkésszé szentelésemet követően akkori püspököm, dr. Vető Lajos rögtön a nagy múltú miskolci evangélikus gyülekezetbe küldött kápláni szolgálatra. Főnököm, dr. Weiszer Elek nőtlen ember lévén – nővérel lakott együtt a paróchián – jogvégezttként inkább a félelem érzését ültette lelkembe, mint a kezdő kollégát biztató reménysugarat. Meg lehet utólag érteni sajátos lelki világát, hiszen ők mindketten Eperjesről menekültek „trianoni árvákként” a mai Magyarország területére, s a legközelebb eső nagyvárosban, Miskolcon igyekeztek gyökeret ereszteni. A miskolci evangélikusság az 1920-as években létszámában a felvidékről száműzött evangélikusok érkezésével jelentősen megerősödött. A két tanintézmény, az Evangélikus Jogakadémia és az Evangélikus Tanítóképző a város és a gyülekezet szellemi-lelki felemelkedését biztosította. A professzorok és tanárok a városban találtak új otthonukra, jelenlétük növelte mind a gyülekezet, mind a létszámában növekvő Szinva parti város tekintélyét. Közülük is kiemelkedett Csengey Gusztáv költő és énekiró, teológiai tanár, akit „utolsó kuruc”-ként emlegettek, s mellszobra ma is az evangélikus templom-udvart díszíti. A fogoly lengyel című versével írta be magát a magyar költők sorába. Ennek a sajátos történelmi háttérnek az ismeretében kezdtem meg három éves kápláni szolgálatomat hazánk akkori második legnagyobb városában.

A gyülekezet jóhangulatú, nagyon sok helyről verbuválódott közösség. Egybekapcsolja őket az evangélikus hagyomány, az énekeink, a bibliás kegyesség, a menedék keresése a politikai kiszolgáltatottság korában. Orvosok, mérnökök, ügyvédek, más beosztású jogászok, pedagógusok, – a nyilvános tilalom ellenére – itt vannak az istentiszteleten szakmunkások, adminisztrátorok, nyugdíjasok közösségében. Megható a ragaszkodásuk az egyházhoz a sokat hangsúlyozott hivatalos világnézet ellenére. Megrendítette a gyülekezetet 1964-ben a Vető püspök által kezdeményezett, a gyülekezet lelkészét, dr. Weiszer Eleket „közegyházi érdekből” történő áthelyezési leirata. Ez a törvényi rendelkezés lehetővé tette, hogy bármely lelkésszt indoklás nélkül a püspök

Szabik Imre

bárhonnan bárhova áthelyezhetett, s fellebbezésnek nem biztosított az intézkedés lehetőségét. A munkáját becsülettel ellátó, igényes igehirdető, a gyülekezet közösségét összetartó lelkészt Kisvárdára kívánta a püspök áthelyezni, aki ezt nem fogadta el. A gyülekezet több száz aláírással küldött levélben juttatta kifejezésre a lelkészük iránti ragaszkodását, aki 1951 óta állt az egyházközség élén, előtte közel két évtizedig vallásitanító lelkészként szolgált a hívek megalégedésére. A tiltakozás nem vezetett eredményre. Több hónapi helyettes lelkészi szolgálat után – melyet Túrmezei Sándor hernádvécsei lelkész végzett –, végül dr. Fabiny Tibor csöglei lelkészt küldte ki az egyházkerület főpásztora a gyülekezet lelkészéül, miután az egyházközség presbitériuma lemondott lelkészválasztói jogáról. A válságosnak mondható időszakot káplánként éltem át, s végeztem a szolgálatot, tekintettel arra, hogy a kinevezett helyettes lelkész havonta egyszer prédikált, de más szolgálatot nem végzett.

Dr. Fabiny Tibor nagy lendülettel fogott a munkához, rendkívül szimpatikus egyénisége hamar megnyerte a híveket, evangéliumi lelkületű lelkészként prédikációi elérték a gyülekezet tagjainak szívét-lelkét. Jómagam még nyolc hónapot töltöttem vele együtt a gyülekezetben, jó volt vele együtt szolgálni, sokat tanultam az idősebb, jogtudományban és teológiában egyaránt jártas principálistól. Jómagam Komáromba kerültem rövid időre, miután pedig dr. Fabiny Tibort az Evangélikus Teológiai Akadémiára egyháztörténet professzornak hívták és – egy évi próbaidő után – kinevezték, személyemet előbb helyettes lelkészként hívták vissza Miskolcra, majd pedig a gyülekezet egyhangú meghívása alapján 1968. október 6-án beiktattak az egyházközség lelkészi állásába, 29 évesen. Ilyen fiatal paróchusa nem volt még a gyülekezetnek. 1985-ig töltöttem be a lelkészi állást, úgy hogy közben 1975-től 1985-ig a Borsod-Hevesi Egyházmegye esperesi tisztét is viseltem. Szívesen prédikáltam, szép emlékeim közé tartozik a karácsonyi és húsvéti nagy gyülekezet több százas népes serege. Nem volt mindig könnyű a szolgálat, mivel egyszer az aktív gyermek és ifjúsági munkát kifogásolta az illetékes állami hatóság, másszor a temető kisajátítások körüli jogi bizonytalanságok nehezítették ihletett munkámat.

Utóbbira érdekes példa volt az a temetői kisajátítási procedúra, amelyben a Legfelsőbb Bíróság az egyházközséget akkor nagy összegnek számító 250 ezer Ft visszafizetésére kötelezte „sajátos jogértelmezés” alapján, amelyet az Állami Egyházügyi Hivatal is túlzásnak ítélt, de írásba nem adta álláspontját. Az Egyházközség perújrafelvételt kívánt kezdeményezni, de ezt nem engedélyezték, viszont az összeg visszafizetését öt évig halasztották azzal az indoklással, hogy az behajthatatlan. A havonta megjelent végrehajtó ezt jegyzőkönyvben minden alkalommal rögzítette. Öt év után pedig közzölték az adósság elévülését. Nagy kő esett le a szívünkről. Az üggyel kapcsolatos valamennyi iratot Budapestről a miskolci egyházközség levéltárába szállították. A kor egyházpolitikai intézkedéseinek hű tükré az eset, amely akár egy egyházjogi doktori munka témája is lehetne.

Úgy éltük meg, Isten igazságot szolgáltatott nekünk a Legfelsőbb Bírósággal szemben, amelynek jogsértő törvényértelmezése és rosszindulata átsütött kisajátítási határozatukon, amely abban is megmutatkozott, hogy az eljárás során a tárgya-

lason az egyházközség képviselőit szóhoz sem engedték jutni – rendkívül megalázó módon.

Egyik legszebb emlékem, amikor öt jogász együtt dolgozott egyházközségünket érintő nehéz jogi kérdés megoldásán, s amely igen eredményesnek bizonyult. Lelkesedésük, segítőkészségük példaértékű emlékként él bennem. Az eset a Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Tanács jogi osztályán zajlott, ott dolgozó kiváló szakemberek bátor helytállásával, dr. Sömjéni Miklós felügyelőnk vezetésével.

Nem kevésbé volt izgalmas magas állami vagy párttisztiséget viselő személyek egyházi esküvőjének diszkrét lebonyolítása, anélkül, hogy azt illetékes hivatalok megtudták volna. Jogászok, rendőrök, katonatisztek családjai gyakran kértek szolgálatot templomunkban.

1983-ban volt a gyülekezet megalakulásának 200 éves jubileuma. Dr. Várhegyi Miklós egykori jogakadémiai professzor, presbiter testvérünkkel együtt megírtuk az egyházközség történetét. Állami és egyházi engedélyek sokaságát megszerelve elkészült a kézirat, melybe több formális elismerő köszönet és *captatio benevolentiae* is beleíratott, még sem akadt egyetlen nyomda sem, amely hajlandó lett volna kiadni a szóban forgó egyháztörténeti munkát. Hiába volt püspöki engedély, professzori ajánlás, állami szervek írásbeli hozzájárulása a mű megjelentetéséhez. S amikor ebbéli keserűségemet megosztottam a gyülekezet tagjaival, akkor egy hűséges templomba járó testvérünk felajánlotta férje segítségét. Ő a városi Fodrász KTSZ igazgatói tisztét töltötte be és sokszorosító géppel rendelkeztek, amelyen 1000 példányban végül is kinyomtatták a szóban forgó kéziratot. A gyülekezet rendkívül örült a történelmi múltat feldolgozó könyvnek, egy hónap alatt elfogyott a kiadvány. Ma már alig olvasható, betűi elhalványodtak, akkor sem voltak igazán könnyedén olvashatók. Az 1950 óta fennálló szigorú könyvkiadási előírások bevezetése után ez volt az első egyházközségi kiadvány, amely az Országos Sajtóosztály által kiadott könyvek mellett megjelenhetett. Még ma is örömmel veszem kézbe, mint a kor különös emlékét, amely sok harc, megannyi utánjárás és összeköttetés felkutatása nyomán született meg sokak csodálkozására és a gyülekezet híveinek örömére.

Püspöki szolgálati időmben hivatalos külföldi útjaim alkalmával többször találkoztam egykori miskolci konfirmandusokkal Kanadában, Németországban. Kedves emlékként őrzöm ezeket a váratlan viszontlátásokat. Az esetek jelzik „széthulló kéve” helyzetünket, szórványsorsunkat.

A város különböző felekezetekhez tartozó gyülekezetei általában példás testvéri kapcsolatban éltek és szolgáltak egymás mellett. Ha akadt feszültség köztünk, az nem hit és erkölcsi felfogásbeli különbségből fakadt, hanem az emberi természet gyarlóságából. Érdekességként említem azt az esetet, amikor a lelkészek számára rendezett Hazafias Népfront gyűlésen elhangzott, hogy a Népfront miként fogja össze a párton kívüliek csoportjait, s ez a társadalom nagyobbik hányada, tehát a többség. Amikor ennek a logikának a mentén azt javasoltam, hogy akkor ennek a többségnek nagyobb jogkört kellene biztosítani, mint amivel rendelkezett, akkor a következő összejövetelel arról tartottak fejtágító előadást, hogy a szocializmusban a hatalmat egyedül és kizárólagosan a magyar szocialista munkáspárt gyakorolja.

Minden nehézség ellenére szép alkalmaink voltak az évente visszatérő konfirmációi istentiszteletek, a zsúfolt templom népes serege, az ökumenikus ifjúsági órák, akiknek résztvevői közül két református lelkész, egy evangélikus lelkészné, öt evangélikus lelkész verbuválódott. Örömteli volt a mellettem kezdő káplánként szolgáló ifjú lelkészek bevezetése a szolgálat gyakorlati területére, heten emlékezhetnek vissza miskolci éveikre.

Már püspökként éltem meg a gyülekezet templomának 200 éves jubileumát, amely a Miskolcra elköltözött hittestvérek találkozója is formálódott, s igen emlékezetes ünnep maradt a távolról érkezettek és a helyben élők között egyaránt.

Hogy a *glaznoszty* és a *peresztrojka* korszakának beköszöntével miként alakult át az egyházak és a helyi állami s pártvezetők viszonya, arról már tiszteletre méltó és szeretett utódom, Sárkány Tibor esperes tudott volna beszámolni, de az Egyház Ura őt már elszóltotta közülünk.

Szép és biztató vallomás a templomuk oltára felett olvasható jézusi ige: Én vagyok az út, az igazság és az élet. S alatta az értünk szüntelenül Imádkozó Jézus örök alakja, amely a kiváló katolikus festőművész, Székely Bertalan alkotása. Amíg számunkra Jézus út, igazság és élet, addig Ő imádkozik értünk. Nekünk pedig a meggyőződés tűzével és az igazság szeretetével felszabadultan lehet végezni szolgálatunkat, Ő bizonyosan könyörög értünk s megáldja igyekezetünket, munkánkat!

*(D. Szebik Imre püspök 2019-ben töltötte be 80. életévét.
Ezzel az írásával miskolci szolgálati éveire emlékezünk.)*

HEVESI ATTILA

Visszaemlékezés Petőfi Sándor Miskolcon megünnepeelt 150. születésnapjára

1972. XII. 31.–1973. I. 1.

Bevezetés

Mínthogy 1941. november 4-én születtem, kortársaimhoz hasonlóan a felnőtté érés kezdetén az 1956-os eseményeket és korai minősítésüket – forradalom, ellenforradalom, a későbbiek: népfölkelés, forradalom és szabadságharc – már meglett férfiként éltem meg. 1959 júniusában érettségiztem a budapesti I. István, ma ismét Szent István Gimnáziumban, és 1965 januárjában kaptam meg középiskolai tanári oklevelemet az Eötvös Loránd Tudományegyetem Természettudományi Karán. (Évfolyamtársaim fél évvel korábban, de én 1964 áprilisában hivatalosan négy és fél hónapot tölthettem Kanadában élő Édesapámnál, s így államvizsgáimat fél évvel – szintént hivatalosan – elhalaszthattam.

Hevesi Attila

1972 őszén földrajz-biológia szakos tanárként, és mint az iskola Természetjáró Szakosztályának vezetője 9. tanévetem kezdtem a miskolci Földes Ferenc Gimnáziumban. Az 1970-es évek március 15-i ünnepségeit követő-kísérő – nacionalistának minősített – megmozdulásainak, s gyakran durva elfojtásainak ideje volt. (Előzmény: a 60-as évek vége felé labdarúgó válogatotunk mérkőzésein Himnuszunk „hivatalos zenéjét” a magyar szurkolók énekükkel „kísérték”). Az 1970-es évek – egyebek mellett – a létező és leendő – egyetemi és középiskolás diákság nemzeti öntudatra vergődése és a „Kádár-rendszer” „proletár nemzetköziségének” jegyében teltek el.

1972 szilvesztere és 1973 első napja Petőfi Sándor születésének 150. évfordulója volt. A „Forradalmi Munkás-Paraszt kormány” tudta, hogy „Petőfi népének” utódai még nem felejtették el 1956 őszét és az utána való hatalomféltő és bosszúálló megtorlásokat. Az akkori fiatal értelmiség itthon maradt része a harmincas éveiben járt, és nem csak a Szabad Európa adásaiból ismerte a közelmúltat, többségük saját és szülei tapasztalataiból „válogatható”. A közép- és felsőoktatás diákságának java nem énekelte meggyőződéssel a hivatalos ünnepélyek elején fölállva az Internacionálét; a magyar Himnuszt és a Szózatot egyre inkább. 1972/73 fordulóján a „Hatalom” már készült a következő Március 15-ére. De Pe-

tófi Sándor 150. születésnapjáról mégsem lehetett hivatalosan megfeledezni. Csakhogy az állami megemlékezések hitelességüket addigra többnyire már elvesztették, az őszinteség már az országos készülődésből is hiányzott. Valamivel 1972 Karácsonya előtt Major Tamás, a közismert színész a Kossuth Rádió egyik adásában mintegy nyugalomra intve a hazai ifjúságot, fő föladatuknak a fegyelmezett tanulást ajánlotta, mert a „lázongás” nem vezet jóra... Ugyanakkor a tömegtájékoztató hírlap adta, hogy Petőfi Sándor szülőhelyén, Kiskőrösön a költő születésének 150. évfordulóján a helybeliek fátylós fölvonulással fognak ünnepelni.

„Tanár Úr, és mi itt, Miskolcon nem fogunk csinálni semmit?” – kérdezte több tanítványom is. Földrajzot és biológiát a „saját” osztályom mellett még legalább négy osztályban tanítottam, és a Természetjáró Szakosztállyal – amelynek olyan tagjai is voltak, akiket nem – szinte minden hétvégén jártuk a Bükköt, ritkábban a Tokaji-hegységet, hosszabb szünetekben a Tiszahátat, a Bodroghözt, sőt Kőszeg-hegyaljára és az Őrségbe is eljutottunk. Országot, növény- és állatvilágot a „valóságban” lehet legjobban megismerni, megszeretni ... és persze egymást is. Így jött a kérdés: „Tanár úr, mi nem ünnepeljük meg Petőfi Sándor 150. születésnapját?”

„Talán igen: Szilveszterkor éjfél előtt háromnegyed 12-kor találkozunk a Petőfi téren, a Petőfi szobor előtt, hozzon mindenki magával egy szál virágot és egy szál gyertyát, azokat oda tesszük a szobor talapzatára és amikor éjfél harangoznak, meggyújtjuk a gyertyákat, elénekeljük a Himnuszot, aztán Boldog Új Évet kívánunk egymásnak, és hazamegyünk...”

Valakik – nem tudom, kik – megelőztek minket, amikor a virágokkal és a gyertyákkal odaértünk, a szobor talapzatához már oda volt támasztva egy kemény papírlapra nagybetűvel írva: „Isten éltesen Petőfi Sándor!” (Akkor is sajnáltam, hogy ez nem nekünk jutott eszünkbe.) És 1973. január havának első órájában mindannyian hazamentünk.

Hamarosan hallottam, hogy a hivatalos hatóság (vagy valaki más?) figyelt ott minket, és beszámolt rólunk az iskola vezetésének. A Földes Ferenc Gimnázium akkori igazgatója hamarosan fölírta nekem, hogy nem kértem engedélyt ehhez a megemlékezéshez. Igaz. Tudnom kellett-e, hogy ehhez engedély szükséges? Máig sem tudom.

Amikor 1973 áprilisában „határozatlan időre” szóló tanári tisztségemet fölmondták, annak egyik fő oka az volt, hogy engedély nélkül szerveztem 1972/73 szilveszterére, illetve Újév napjára tanítványaimmal gyertyagyújtást a miskolci Petőfi szobornál. Mint a Földes Ferenc Gimnázium földrajz-biológia szakos tanárának 1965 nyarán nem kellett engedélyt kérnem, hogy a Gimnázium Természetjáró Szakosztályával Csehszlovákián át Lengyelországba mehessünk, 1966-ban az Alacsony-Tátrába, 1970-ben a Liptói-Havasokba. 1969 tavaszán a Földes Ferenc Gimnázium Igazgatóságának jóváhagyásával vittük Zimonyi Zoltán Tanártársammal érettségi előtt álló osztályomat (IV.h) Erdélybe.

Főleg ezután lettem a „hivatalos körökben” „nacionalista”. Valakik – fogalmam sincs, hogy kik – elterjesztették, hogy Kolozsvárott tanítványaimat letérdeltettem Mátyás király szobra előtt, 1969-ben. Hát képes lettem volna ilyen akárcsak kitalálni is?

Az 1970-es évek elejétől számos változás történt a Földes Ferenc Gimnázium vezetésében. Új lett az igazgató, a KISZ nevelési igazgatóhelyettes és a párttitkár. És jött a tananyag-csökkentés „kérdéses” időszaka. Ettől kezdve ezeknek az igénytelenségi irányzatoknak egyik fő ellenzője lettem. Így az átcserelődött iskolavezetés mellett és az ún. „új gazdasági mechanizmus” hanyatlása után egyre kevésbé értettem egyet a gimnázium vezetőségével.

Utószó

78. életévemet élem. Sokan kérdezték – tudva, hogy a Földes Ferenc Gimnáziumból 1973 áprilisában eltávolítottak – ha újra kezdhetné a pályádat, hol kezdenéd?

A miskolci Földes Ferenc Gimnáziumban. Azokkal a tanártársaimmal és azokkal a tanítványaimmal, akik az 1964/65-ös tanévben voltak ott. Akik közül már sokan odafönn tanulnak, és odafönn tanítanak meg gyógyítanak. Mindannyioktól – az élőkötől is – sokat tanultam. 1973 őszétől 1986 szilveszteréig a Magyar Tudományos Akadémia Földrajz Tudományi Kutatóintézetének tudományos munkatársa voltam. Onnan sem saját akaratomból jöttem el. Rövid ideig a Magyar Nemzeti Múzeum Természettudományi Részlegének főmunkatársaként, majd a budatétényi Kempelen Farkas Kísérleti Gimnázium tanáráként dolgoztam. 1990-ben a Miskolci Bölcsész Egyesület vezetősége fölkerít a Földrajz-Környezettani Tanszék megalapítására és vezetésére. (A bűnös visszatér a tetthelyre.) Ott 1994-ig taníthattam, de az egyesület vezetőségének sem tudtam maradéktalanul megfelelni. Azóta a Miskolci Egyetem Földrajz-Környezettan Tanszékén – újabb nevén Földrajz-Geoinformatika Intézetében – tanítok, néhány éve már ingyen és bérmentve, és már leginkább csak a Bükköt, a Bükkalját meg a Kárpát-medencét járom, többnyire bottal. Afféle botcsinálta miskolci lettem...

KABDEBÓ LÓRÁNT

Ingyen kegyelem?

„Ahol azonban elbatalmasodott a bűn, túlláradt a kegyelem,”
(Róm 5,21)

A bűn ugyanis többé nem uralkodik rajtatok, mert nem a törvény alá vetve éltök, hanem a kegyelemben. (Róm 6.15)

„Megigazulásukat azonban ingyen kapják, Isten kegyelmének erejéből, Jézus Krisztus megváltása árán.” (Róm 3,25)

Kabdebó Lóránt

Szabó Lőrinc összefoglaló utolsó kötetének, az 1957-es második kiadású *Tücsökzenének*¹ két záró darabjában sűríti össze teljes költészete ellentmondásait és egyben kétségei és reményei összefoglalását. Bemutatva az 1956. október 23-i miskolci szereplésének, utolsó miskolci látogatásának² emlékeztetőtől is ihletett *A miskolci »Deszkatemplom«-ban* és egy Balaton-parti holdfogyatkozásnak ezt feloldó sugallatát³.

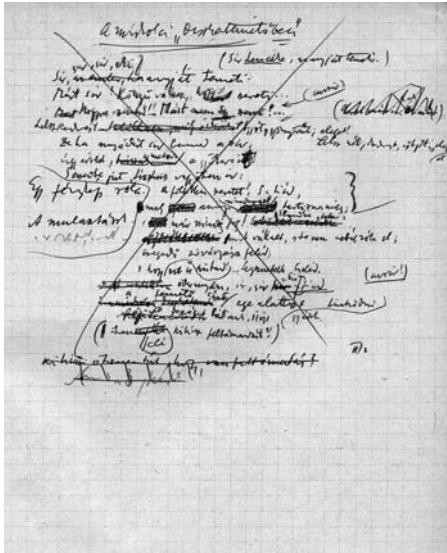
¹ A *Tücsökzene* első változata (1945–1947) fejezetekre bontás nélkül, a strófák egymást követő római számozásával készült, „a megjelenés június elejére esedékes, tehát a könyvnap i időpontban, s mint tudod, nem könyvnap i jellegben” (Kardos Lászlónak, Budapest, 1947. május 14., Szabó Lőrinc, *Napló, levelek, cikkek, vál.*, s. a. r., jegyz. KABDEBÓ LÓRÁNT, Szépirodalmi Könyvkiadó, Bp., 1974. 440.); második kiadása a számozást arab számjegyekkel jelölve megtartja, de a strófákat fejezetekbe osztva 1957. augusztus végén jött ki a nyomdából, alkalmi versekből összeállított fejezettel (*Helyzetek és pillanatok* címmel) megtoldva.

² Fazekas Csaba, *A ciklon szélcsendjében: Emlékezések, dokumentumok Szabó Lőrinc 1956. október 23-i miskolci irodalmi estjéről, illetve Miskolc életének szerepéről az 1956-os forradalomban*, Bíbor, Miskolc, 2000.

³ Monográfia-sorozatunk zárókötetében (*Az összegezés ideje. Szabó Lőrinc 1945–1957*, Szépirodalmi, Bp., 1980, interneten: *A szerző által javított, bővített változat*: <http://mek.oszk.hu/05500/05590.>) imígyen foglalom össze a történeteket: Június 18-án még igali barátainak panaszkodik, hogy „az első és második korrektúra közt csodálatos módon ellassult, vagy éppen megállt” a *Tücsökzene*. Szerencsére, mert így a május 16-án véglegesített *Holdfogyatkozás* elkészülhetett, és jellegzetes záró darabjává válhatott a műnek, sőt végül is az életműnek (MTA Könyvtár és Információs Központ Kézirattára (a továbbiakban: MTA KIK Kézirattára), Ms 2272/15. versfüzet – 29. lap). Talán éppen azon az egyetlen „balatonozós” hétvégén merítve hozzá ihletet, amelyet egy másik levelében említ július 10-én: „A Balatonon eddig az idén csak egyetlen vikendert voltunk lent, Nagykárával Füreden.” Május 13. hétfő éjjelének „eseménye” volt a Szabó Lőrinc utolsó befejezett versében megörökített holdfogyatkozás. De „[v]alahogy homályosan, de mélyen belejátszott egy nemrég, 1954. június 30-i napfogyatkozásnak az emléke is, egy különlegesen boldog napomé. Búcsúzóznak

A két vers torz materialitásában és ideális spiritualitásában életre varázsolt oximoronra költészete teológiáját, poétikáját és létszemléletét jeleníti meg. Az eredetileg *A miskolci „Deszkatemplomban”* címmel felvázolt, majd áthúzott vers a költő kései, oximoronokat verssé alakító szerkezeteit tartalmazó pepita-négyzethalós füzetében került a kéziratárba⁴:

A vers véglegesre formált szövege pedig az 1957 nyárvégén megjelent könyvében olvasható:

A miskolci „deszkatemplom”-ban

Sír kint az ég... Sír s anyját temeti
a költő... „Hogy sír! Óh, hogy szereti!”...
Férfi fáj benne s zokog a gyerek.
Mert lelhez asszonyt, jót is, eleget;
de ha anyádtól búcsúzik a szív,
úgy érzed, metszik a gyökereid...
S eszedbe jut tíz év. Húsz. Negyven év.
A föltétlen szeretet! S a tiéd:
az nem az volt! S eszedbe sok teher:
Ó hordta! s te mit vettél róla el?
S öregedő sóvárgása feléd;
s hogy (hányszor) úntad!... Legszentebb Cseléd,
te, Egyetlen, sírhat a *kisfiad*
a „deszkatemplom” duc-ege alatt –
vesztve szeretünk csak igazán,
döbbsen, mint most én, édesanyám,
hogy üres a vég s mind hiú a gyász:
Jaj, nincs holnap! Jaj, nincs föltámadás.

szánom ezt a verset.” (SZABÓ Lőrinc, *Vers és valóság, Bizalmas adatok és megjegyzések*, a szöveggon-
dozást végezte LENGYEL TÓTH Krisztina, a jegyzeteket készítette Kiss Katalin és LENGYEL TÓTH
Krisztina, Bp., Osiris, 2001; [A digitális kiadás javított, kiegészített szöveget tartalmaz.], Digitá-
lis Irodalmi Akadémia – Petőfi Irodalmi Múzeum, Bp., 2011., [https://reader.dia.hu/document/
Szabo_Lorinc-Vers_es_valosag_Bizalmas_adatok_es_megjegyzesek-1020](https://reader.dia.hu/document/Szabo_Lorinc-Vers_es_valosag_Bizalmas_adatok_es_megjegyzesek-1020) [Letöltés ideje: 2019.
04. 02.] 274–275). Magát a kész kötetet azután augusztus végén kapja kézhez: „Tegnap, szom-
baton, meghozta a posta a *Tücsökzenét*, [...] Roppantul megörültem neki. Folyton nézegettem,
vittem ide-oda magammal. De még nem volt rá lelkiérem nyugodtan átolvasni” – írja augusz-
tus 25-én feleségének Tihanyból. (*Harminchat év. Szabó Lőrinc és felesége levelezése. Párhuzamosok.*
(1945–1957), s. a. r., bev., jegyz. KABDEBŐ Lóránt, Magvető, Bp., 1993. [https://reader.dia.hu/
document/Szabo_Lorinc-Harminchat_ev_1945_1957_199](https://reader.dia.hu/document/Szabo_Lorinc-Harminchat_ev_1945_1957_199) [Letöltés ideje: 2019. 04. 02.]

⁴ *A miskolci „deszkatemplom”-ban* című anyasírató vers dátuma: MTA KIK Kézirattára Ms 2272/16.
számú füzetben [1957] II. 2. KÖRMENDY Kinga, Szabó Lőrinc kéziratosa hagyatéka II., 2007 című
kéziratjegyzéke leírása szerint: „Ms 2272/16. SZABÓ LŐRINC versfüzete. A Meglepetés c. vers-
ciklus és a Tücsökzene 353–355., 357–361., 364., 366–369. fogalmazványvariánsai, versfogalmaz-
vány-törödékek, fordításfogalmazványok, gyorsíráso feljegyzések. 1957. Autogr., gépirat autogr.
jav., gyorsíráso jegyz. 1 db. 53 f. – f. III. A miskolci „Deszkatemplomban”. [1957.] II. 2. [Tücsökzene
369. Fogalmazványvariáns.]”

Tanulmányom elején közlöm a kegyetlen materialitást felidézõ gyászverset, hogy majd írásom zárásaként eljussak a létezés átérzésének idilli öröméhez. Oda idézve a *Holdfogyatkozás* kéziratának képét, a létezés metafizikai megjelenítését. Jelentve a bennük rejlõ alfát és omegát.

A két záró versben megjelenített poétikai oximoron szememben összekapcsolódik a miskolci honpolgárok hálaadásának helyszínével, az újjáépített templommal. Megéltük örült pusztulásának gyászát, majd dicsõsége föltámadásának ünnepélyét.

Szabó Lõrinc életrajzi meditációja, az 1947-es *Tücsökzene* az életrajznak, és a metafizikai spekulációknak tudatos összeszõvésébõl ered⁵. Az egymásba fonódó záró versek Szabó Lõrinc emlékezõ szavával: „Lényegében véve egy materialista-panteista megsemmisülés leírt elképzelése.”⁶ Ihletét az 1928-ban készült versek (fõként a csak gyorsírásos vázlataiból ismert elvetélt Jeszenyin-ciklus) akkor kidolgozatlanul hagyott poétikai problematikájából eredeztetem⁷, hozzávéve az ostrom utáni években fordítani készült Milton-mû stilsztikai sugalmát⁸, valamint Goethe *Faustja* egyik zárókórusának továbbírásaként fogadom⁹. Maga a Jeszenyin-ciklus a meghalás egyrészt bevallottan „orvosi” leírásának materialisztikus valóságát éli át¹⁰, melyet késõbb

⁵ Szabó Lõrinc életrajzi versezetként emlegette megalkotása idején, mégis készülésének fele idejében belátta, hogy a strófákat át kell hangolnia, metafizikai töltettel kell telítenie, és akkor az életrajziség is egy a huszadik századi ember léthelyzetére pontosabban rákérdezõ szöveg együttest fog végsõ soron kialakítani. „Irtlétem alatt 45 verset írtam, a Tücsökök összlétszáma tehát 160. Ezek túlnyomórészt nehezebb témák [...] nagyon sok elképesztõen meglepõ lesz, s oly fokon viszi a spiritualizmust a lírában, mint ameddig én eddig sose tudtam. Viszont a hang és a szellem emeltebb volta s az egész mû kompozíciója miatt a már meglevõk egésze némi áthangolásra szorul” (1946. január 11., Sóstóhegy). „Hát elég jól haladtam, tíz darabbal elõbbre jutott az egész mû, viszont rájöttem, hogy a meglevõbõl nagyon sok a használhatatlan. Ugyanis háttérbe kell szorítani a pusztán életrajzi jellegûeket, s vagy másképp kezelni az anyagukat, másképp feldolgozni, vagy pedig egészen mellõzni, úgyhogy a teljes könyv elsõsorban, legelsõsorban lírai hatású legyen.” (1946. július 23., Igal) = *Harmínchat év. Szabó Lõrinc és felesége levelezése, 1945–1957, i. m., 34, ill. 42–43.*

⁶ SZABÓ LÕRINC, *Vers és valóság. i. m., 268.*

⁷ KABDEBÓ LÓRÁNT, *Kedves Pista Barátom!* [Szabó Lõrinc: Szergej Jeszenin utolsó éjszakája] = *Serta Padocica: Tanulmányok Fried István 70. születésnapjára*, szerk. ARMEÁN OTTILIA, KÜRTÖSI KATALIN, ODORICS FERENC ÉS SZÖRÉNYI LÁSZLÓ. Szeged, Pompeji Alapítvány, 2004, 9–18; UÕ, „Szergej Jeszenin utolsó éjszakája” = UÕ, „*Ritkûl és derûl az éjszaka*”: *Harc az elégiáért*, Csokonai Kiadó, Debrecen, 2006, 57–72.

⁸ „és Milton modorában üdvözöltem Istent a vers utolsó sorával”. (SZABÓ LÕRINC, *Vers és valóság, i. m., 268.*)

⁹ KABDEBÓ LÓRÁNT, *Mesék a költõrõl: Szabó Lõrinc-tanulmányok*, Ráció Kiadó, Budapest, 2011, 288–289.

¹⁰ „õnmagam orvosi szempontból véleményt formálok a költemények tartalmi realitásai felõl. (Néha-néha találgatásokra voltam utalva.)” – írja az MTA KIK Kézirattára Ms 4675/6. tömbjének 12. lapján „Szergej Jeszenin utolsó éjszakája” (rendes írással ekként rögzített) címmel bevezetett és Sz. L. szignóval ellátott kopfban, a gyorsírásos szöveget Dr Gergely Pál átírta és Schelken Pálma revíziója alapján közlöm.

a *Bajrárm ünnepén* című balladai hangvételű meghalás-vers¹¹ ötletelésében mesterien dolgoz ki, másrészt a ciklussal egyidős „harc az ünnepért”-jellegű vágyakozások¹² talán első végiggondolása. Ezeknek összszövéséhez pedig a hernyó-lepke átváltozás misztériumának az emberi létezésre vonatkoztatott elképzelését társítja¹³. Ennek a látszólag legezártabb, a költő saját meghalását is szcenírozó Szabó Lőrinc-versnek lehet a továbbgondolása is a *Tücsökzene Az elképzelt halál* című fejezetének¹⁴ első darabja, a

¹¹ Szabó Lőrinc, *Bajrárm ünnepén*, Pesti Napló, 1937. február 28., 13. „Az újságban volt egy kis hír, hogy a Rózsadomb tövében, a Gül Baba mecsetnél valamilyen mohamedán ünnep lesz [...] kíváncsiságból elmentem, és a családomból is elvittem valamelyik Klárát. Először láttam élő áldozatot, először még csak ekkora állatot is leszúrni. Nagyon figyeltem, nagyon átszenvedtem a bárány halálát. [...] Régi felfedezésem, hogy ti. »minden halál fulladásos halál«, amit én eszeltem ki a *Bajrárm ünnepén* élményekor (és amit egy későbbi bécsi nemzetközi orvoskongresszus előadásai között meglepetve olvastam a Neues Wiener Journalban).” (SZABÓ LŐRINC, *Vers és valóság*, i. m., 100., ill., 268). Ezt a verset olvastatta fel magának halálos ágyán a Gömöri klinikán, amint ezt leánya, Gáborjáni Klára utóbb leírta: „Saját versei közül utoljára a *Bajrárm ünnepét* olvastatta fel anyukával s az utolsó két szakaszt Gláz Edit dr.-nővel, mert ő nem bírta tovább olvasni a fulladásos halálról szóló, részben előre megsejtett sorokat.” GÁBORJÁNI KLÁRA, *Édesapámmal Szabó Lőrincce*l (Szabó Lőrinc utolsó napjairól), = *Szabó Lőrinc környezetének naplói*, vál., s. a. r., utószót írta TÓTH Mariann, a Miskolci Egyetem Szabó Lőrinc Kutatóhelyének kiadványa, Miskolc, 2006 (Szabó Lőrinc Füzetek 8) 205.; ; interneten: *Szabó Lőrinc • Vers és valóság*, A Miskolci Egyetem Szabó Lőrinc Kutatóhelyének és az MTA Könyvtárának Szabó Lőrinc-honlapja <http://lkrk.szabolorinc.hu/>. Tartalom fül alatt [Letöltés: 2019. 04.02.].

¹² A „harc az ünnepért” korszak (SZABÓ LŐRINC, *Harc az ünnepért*, Kecskemét, Bartha Miklós Társaság, 1938; utóbb a kötet a Singer és Wolfner emblémájával jelent meg a könyvtárosi forgalomban) költői világa a *Tücsökzene* alapozó kérdészmódját és „univerzalizmusát” jelzi előre. Részben az 1927–1928-ban keletkezett verseiből alakítja át a „harc az ünnepért” korszak legjelentősebb verseit, a *Vezértől* a kötet címét adó darabig (amely 1928-ban még ezt a címet viseli: *Falba léptem s ajtót nyitott a fal*, Pesti Napló, 1928. január 22., 36. átdolgozva: *Harc az ünnepért* [1928–1938-as dátumozással], Az Est, 1938. április 17., 8; ua. = SZABÓ LŐRINC *Összes versei*, Singer és Wolfner, Budapest, 1943, 465–467; interneten: *Szabó Lőrinc • Vers és valóság* <http://lkrk.szabolorinc.hu/>, *Verskötetek* fül alatt [Letöltés: 2019. 04.02.].

¹³ „A könyv [...] új kiadása [1957] részére, amely mintegy szellemi térképet kap a kötet áttekintésének könnyítése kedvéért, azt a címet is kapta, hogy *Az elképzelt halál*. A tartalom azzal indul, hogy amiként az állati világban, főképp a rovarokéban, tudunk valami »mindennél nagyobb meglepetésről«, amely egyenrangú »titok« a születéssel, ugyanúgy létezhet valami halállal egyenrangú meglepetés, az, hogy bonyolult módon nem halunk meg, hanem átváltozunk olyasmivé, amiről most sejtelmünk sincs. Egyes »szörnyű előjelek« tehát életünk folyamán nem a halállal ijesztgetnek, hanem ezt a metamorfózist jelzik.[...] S ugyanígy szuggesztió vagy autoszuggesztió révén hittem el magammal, hogy a szitakötőlárva módján esetleg én is árváltozom, s az említett fájdalmak azonosak a lárvákéival, akik előzetesen vízben éltek, és azután fulladási érzéseik elől másztak fel valami sás- vagy nádszálon a víz fölé, a levegőre, ahol viszont azelőtt nem bírtak volna lélegzeni [...] Egyszóval, hogy lehetnek még meglepetések, erre gondoltam”. (SZABÓ LŐRINC, *Vers és valóság*, i. m., 268).

¹⁴ SZABÓ LŐRINC, *Az elképzelt halál* = *Uő Összes versei I–II.*, s. a. r. KABDEBŐ LÓRÁNT, LENGYEL TÓTH Krisztina, Bp., Osiris, 2003² II. kötet, 210–212.; (interneten: https://reader.dia.hu/document/szabo_lorinc-szabo_lorinc_osszes Versei-1053 [Letöltés ideje: 2019. 04. 02.]

Valami történt. Egészében a goethei epilógus utánamondásának előkészítése, a *Faust* zárókórusaiból a *Boldog fiúk karának* parafrázisa:¹⁵

Freudig empfangen wir
Diesen im Puppenstand;
Also erlangen wir
Englisches Unterpfand.
Löset die Flocken los,
Die ihn umgeben!
Schon ist er schön und groß
Von heiligem Leben.

Valami történt

Aztán – lárván, mely tavából kimegy –
valami történt – szűk burka reped –
valami történt: mindennél nagyobb
meglepetés és éppoly szent titok,
mint amely megteremtett: valami,
aminek szörnyű előjelei
a sok kínban, negyvenhét év alatt,
éjenkint, mikor szívem elakadt
és valahányszor néma fájdalom
fuldokolt fel szoruló torkomon,
azt súgták (ahogy az áldozati
oltáron látott, elvérző bari
teste is), hogy, új lét kövesse bár,
minden halál fulladásos halál:
mondom: valami történt, valami,
ami mást hozott: a lép férgei
elhagyták küszöbüket, a vizet...
Üdvözlég, Fény, testvérem, Örök-Egy!

A Jeszenyin-ciklus akkor, 1928-ban a költő megújulásának poétikai és retorikai esélyét licitálta ki, előkészítve az életmű egyik csúcscaként megjelenő *Té meg a világ* kötetet¹⁶. Aktuálisan a rím, a strófa és a szonett burkában egy a személyiség mene-

¹⁵ Johann Wolfgang v. GOETHE, *Faust: Der Tragödie erster und zweiter Teil, Urfaust*, hg., kommentiert v. Erich Trunz, München, Verlag C. H. Beck, 1999, 360. Zeilen (sorok): 11981–11988. A ma közközen forgó két magyar fordítás (a Kálnoky Lászlóé, a Csorba Győzőé, majd a Márton Lászlóé) jóval a *Tücsökzene* megjelenése után keletkezett.

¹⁶ SZABÓ Lőrinc, *Té meg a világ*, Budapest, Pantheon, 1932. Megjelenését megelőzve, majd követve a kor két meghatározó esszéírója, Németh László és Halász Gábor mondja ki máig érvényesen értékítéletét (*Szabó Lőrinc pályaképe* című könyvben a kötet poétikai eredményeinek létrejöttét és

külésének, felbomlásának és poétikai megkomponáltsága visszaperelésének poétikai eseményét kinyitva. És látszólag zárva hagyva egy évtizedre az újjászületés metafizikai élményének átgondolását. Amelyet majdan a *Tücsökgzene* zárásaként fog majd poétikailag érvényesíteni.

Ugyanakkor a szövegben találkozunk egy jellegzetesen Szent Pál-i ihletettségu fordulattal, amely a protestáns műveltségű és igény szintű Szabó Lőrinc versében éppen az étellel való számvetés, a létezés folyamatosságát mérlegelő ciklus esetében nem lehet csak véletlen rímhívó megjelenés. Annál inkább nem, mivel csak harmadszorra kerül maga a szó rímhelyzetbe! A szó keresésekor kövessük Németh László megfigyelését a Szabó Lőrinc-vers átalakulásáról¹⁷: először még egy folyamatos, a „sátános” versmondásnak a görög himnuszokra emlékeztető hangvételébe rejtve jelenik meg az „ingyen” kifejezés.

S valakiért, ím, ezt a gög-lírárt
Sekély mesével, önmagát titkolva,
Csak úgy és akkor, ingyen fölcseréli,
Mikor életét nem írja, ha éli.
S te elfogadod reménytelenül
ezt is, meg azt is, amit nem kívánsz.

Majd strófás versben, ellentétéként reménnyel teljesen, már részben a rímbe is belevadva:

És egyszerre oly könnyű minden
és olyan égies a hit,
hogy ami csak kell,
Megjön ingyen is.

kritikai leírásait részletesen bemutatom: Osiris, Budapest, 2001, 71–73, interneten: https://reader.dia.hu/document/Kabdebo_Lorant-Szabo_Lorinc_palyakepe-8474. [Letöltés ideje: 2019. 04. 02.].) Lásd még: KABDEBÓ Lóránt, *Szabó Lőrinc személyiséglátomása = Uő, Útkeresés és különbeke: Szabó Lőrinc 1929–1944*, Szépirodalmi Könyvkiadó, Budapest, 1974, 59–104, interneten: <http://mek.oszk.hu/05200/05232> [Letöltés ideje: 2019. 04. 02.]; KULCSÁR-SZABÓ Zoltán, „Sötétben nézem magamat”: *Az individualitás formái a Te meg a világban*, valamint *Különbség – másként: Az Egy álmai = Uő, Tükörszínhátéka agyadnak: Poétikai problémák Szabó Lőrinc költészetében*, Ráció Kiadó, Budapest, 2010, 59–90, valamint 91–104.

¹⁷ „Az anarchikus iramú vers, melyet gazdája a görög kórus modernizált változatának nevez [...] [a] szöketett jambus fokról fokra belevész egy merevebb, gögösebb mértékbe, a strófák felhúzzák láncos várhidjait, az egy szuszra elfúható vers mondatokra szakad; a költő elzárkózik, gombolkozik, s aki annyi szonettet fordított, felfedezi a maga számára is a szonettet. A Szabó Lőrinc-vers nem szavalható költemény többé, mely tetőt, hullát, elkapott szénásszekeret hoz árvíz hátán. A kompozíció egyszerre nagyon fontos lett, és egyszerre száműzött minden fölöslegest.” Németh László, *Új nemzedék, 1931: Szabó Lőrinc*, Nyugat 24(1931), II, 236–240; ua. = Uő, *Két nemzedék*, Bp., Magvető, Szépirodalmi, 1970, 326–332.)

hogy aztán ezt a versszakot már a szonettszövében alakítsa tovább egy terzinában, magát a szót hangsúlyos rímhelyzetbe emelve:

És egyszerre oly könnyű minden
és oly mélységes a hit,
hogy ami csak kell, fog jönni ingyen.

Érzem és rámnéz az uj táj
s tükrében együtt szállnak
vágyaim és a megvalósulás.

Nem sokkal azután, hogy mindezt tudatosan kompozícióba szövi majd 1947-ben, a *Tücsökzene* első kiadásában, rászakadt kedvesének a költő életét megpróbáltatások sorává avató „dupla-házasságban-lét”-ét megszüntető öngyilkossága. Ezt követően vezeklésként újabb poétikai „ingyen kegyelemben” részesülhetett, amikor a politikai hallgattatás éveiben megteremtette a magyar líra példázatos „műfordítás-klasszicizmusának”¹⁸ remekét, *A huszonhatodik évet*, a stilizált téridőt betöltő gyász-sonetteket.

De ebből kikeveredve egy újabb szerelmet követő versekben megváltozik a költő poétikai pozíciója¹⁹: úgy érzékeli, hogy vele játszik egy kiváló intellektusú asszony – az Arany János-i balladás szójárassal: – „[m]int macska szokott az egérrel!”. Ennek következtében kezdi személyes sorsára vonatkoztatni az általa korábban fordított Shakespeare dráma hősnőjének, Cressidának kínjait és kegyetlenségét²⁰. Miként a Jeszenyin-ciklus után éppen az „ingyen kegyelem” vágyott adományától szakadt el a *Te meg a világ* személyiséglátomása idején, úgy a személyiség széthullásának fázisait mérlegelve a *Tücsökzene* záró strófáiban (*Helyzetek és pillanatok*) *A huszonhatodik év* és a *Hálaadás* során átélt önmegtisztulás után, az anyavesztettség felidézett kétségbeesésében az „ingyen kegyelem” ismételt hiányát fogalmazza, mintha visszavetették volna a Jeszenyin-ciklusban benne rejlett materialista pokolba: „üres a vég s mind hiú a gyász: /Jaj, nincs holnap! Jaj, nincs föltámadás.”

Ha így tekintjük, át kell értékelnünk a költő pályázáródásának eddigi értelmezését. A lezártágra utaló egyensúly képe megbomlik, a *Valami szép* címből és a „csak a derű

¹⁸ KABDEBÓ Lóránt, „A magyar költészet az én nyelvemen beszél.” A kései Nyugat-líra összegződése Szabó Lőrinc költészetében, Argumentum, Budapest, 1996², interneten: <http://mek.oszk.hu/05400/05488>, 152. oldalhoz csatlakoztatott 173. számú jegyzet.

¹⁹ KABDEBÓ Lóránt, *Tücsök egy élet/mű-ben: Szabó Lőrinc utolsó versciklusának poétikai és filológiai szembesítése* [átdolgozott változat], Miskolc, Miskolci Egyetem BTK Szabó Lőrinc Kutatóhely, 2010 (Szabó Lőrinc Füzetek II), interneten: *Szabó Lőrinc • Vers és valóság* <http://krk.szabolorinc.hu/>. Tartalom fül alatt, Szabó Lőrinc Füzetek II.

²⁰ WILLIAM SHAKESPEARE *Összes drámái*, Franklin, Budapest, 1948. [Benne SZABÓ LŐRINC fordításában: *Ahogy tetszik, Athéni Timon, Macbeth, Troilus és Cressida*]. A *Tücsökzene* Cressida-versének fogalmazványai a Petőfi Irodalmi Múzeum Szabó Lőrinc letétében, Horányi Károly feldolgozásában File 20. 096–099. 1957. III. 27. dátumozással.

óráit számolom” szlogenből kiválik a „valami” és a „csak”, – és ezek a környező pokol poétikai ábrázoltságára irányíthatják figyelmünket.

„Mi lesz ebből, milyen új szörnyűség?!” – átveszi az emlékezetben megtisztulás vágyára hangszerelt *A rossz szerető* című verset az első *Tücsökzene* zárása utánról, és átírva ellenkező hangsúlyt ad a vers korábbi, a Válaszban közölt változatával szemben. Ezzel alakítva sorozattá a titokzatos *Káprázat*-ciklust, majd a második *Tücsökzene* zárófejezetét²¹. De felülírja *A huszonhatodik év* zárását is, az öngyilkosok sorozatának pusztulás-képét beleépítve (109. *Öngyilkosok*), majd átértelmezi még az Erzsike-szerelmet is, visszaéltetve általa valahai féltékenységi rohamait: Erzsike alakjában újra megjelenik a korai „ledér” Bözsi lehetősége (115. *De hátha te is...?*)

Személyes sorsában mintha éppen a Jeszenyin- és Majakovszkij-siratóiban átélt önpusztító megsemmisüléssel kellene szembenéznie²². És ezt követi szörnyű lefolyású halála, a búcsúzás napja, és a még tíz perc életért könyörgő orvoshoz fordulása, miközben a *Bajrám ünnepén* haláltörténetét olvastatja fel önmaga hősi pusztulásra való fölkészítéseként²³.

Végül is költészete mindezzel ismét új utat nyitott meg a magyar líra számára, mint tette a *Te meg a világ* kötettel valaha, ismét szintre verekedte magát poétikailag a világlíra eseményei közé, a „szexuális forradalomként” regisztrált személyiség-elemzési módszer elsőként való bevezetésével a magyar irodalomba.

Avagy megadatott neki a Jeszenyin-versek másik lehetősége is, az oly igen tudottvágyott-elérni vélt „ingyen kegyelem”? A Szent Pál-i értelemben? A mi feladatunk és tudásunk a poézis felé fordítja tekintetünket!

De ehhez számba kell vennünk egy újabb politikai „alkalom” poétikáját is 1957-ben: szembenézését a forradalom végleges elvesztésével, a „kimondhatatlan” ekkor valóban jelenlévő poétikai kihívását, amely kapcsolódik a világháborús évek verseihez az 1943-as *Összes verseiben*²⁴. Miként már az 1947-es *Tücsökzenében* ki is mondja: „te csak alkalom /

²¹ A kettős címmel átdolgozott vers értelmezését, és a kései ciklusba illesztését a *Titkok egy élet/műben* című könyvem 50–54 oldalain gondolom végig. A verset a költő az átdolgozásban a *Káprázat* ciklus előhangjaként értelmezi át. „És megszületik immár egy szerelmes vers is, megint folytatásként, szinte az 1949-es *A gyáva szerető* című vers intenzívebb tematikai leszármazottjaként, az utóbb két változatban is befejezett-véglegesített *Káprázat*. Csak míg 1949-ben a vers végén megtörik a varázs: a tiltás felerősödése visszajára fordítja a jelenetet, itt a témába felejtkezés a férfi és a nő egymás felé sodródását-vágyakozását élteni tovább, káprázataként gondolva át a szerelmi együttlét lehetőségét.” (*i. m.*, 24.)

²² SZABÓ Lőrinc, *Hiúságból tetted, Majakovszkij?*, Pesti Napló, 1930. április 23. 22; = Uő., *Emlékezések és publicisztikai írások, szövegg., jegyz., utószó* KEMÉNY Aranka. Osiris Kiadó, Bp., 2003 (Osiris Klasszikusok), 313–314.; interneten: https://reader.dia.hu/document/Szabo_Lorinc-Emlékezések_es_publicisztikai_írárok-640. [Letöltés ideje: 2019. 04. 02.]

²³ Lásd a 7. számú jegyzetet, valamint G. SZABÓ Lőrinc, *Az utolsó háromszázöt perc... A fiú gondolatai az apa mellett*, Budapest, 1993.

²⁴ SZABÓ Lőrinc, *Lecke*, Pesti Napló, 1938. szeptember 25; 29.; *A kimondhatatlan*, Új Idők, 1940. január 7. 27; *Valami fáj*t, Magyar Csillag, 1942. 7. sz. (július 1.) 28 = Uő. *Összes versei*, 1943, *i. m.*, 649., 673., 675; interneten: Szabó Lőrinc • Vers és valóság. <http://krk.szabolorinc.hu/>., Verskötetek fül alatt.

lettél a veszteségre”. És ugyanezt a szót alkalmazza *A huszonhatodik év* kései, 101. szonettjében is: „Alkalmom voltál, hogy boldog legyek. / Alkalmom, hogy meg ne becsüljelek. / Alkalmom, hogy sose felejtselek.” Poétikai összegezőként: „Ha látomás, tüntödben is vigasz!”

Hasonlóképpen kaphat új hangsúlyt az eddig inkább alkalmi verseknek tekintett politikai ihletettségű két verse (*Vereség után, Meglepetések*). Az 1954-es berni futball-világbajnokság döntőjében elszenvedett vereség fájdalmát visszhangzó *Vereség után* címűben ekként jelöli ki az összefonódó közösségi és személyes veszteség diktálta poétikai leckét:

„Föld, figyelj:
ELSŐ:...” S ekkor... Mi az? Átok?!... Óh, pfuj!
Szirt? Tört villám? Le, le, roncs hajó!...
– Lőtt sas? Vagy: A hit, s ami megvalósúl? –
gúnyolt a nagy nap búcsuzóul;
– no, Szabó Lőrinc, a téma jó s uj,
ezt ird meg: tenekedvaló!”

Ugyanez az 1956-os versciklus, a *Meglepetések* a kétségbeesés summázása a forradalom előtti pillanatban²⁵, majd ismét a pusztulás: „S Budapest köré / vashernyók gyűrűje szorult.” Visszatér a hernyó képzet, a földi lét végzetének materiális gyötrellem rajzolata, amelyik itt a tankok hatalmi menetének leírásává kétségessedik. Ezt visszhangozza majd *A huszonhatodik év* zárásának eredeti változata is: „Felzúgó hit, láng. Tipró tanktömeg.”²⁶ Sőt feltételezhetem ezek után az emlékezetéből kiemelt anyatemetési emlék alkalom-voltát is, a metafizikus tagadás mellé a történelem való világát mondaná szorongó ítéletként: „Jaj, nincs holnap! Jaj, nincs föltámadás!” A hit Magyarország feltámadásában is elveszett.

Duplán vesztesként távozott ebből a világból Szabó Lőrinc? De hát mindkét témában is felvillan az „ingyen kegyelem” reménysége!

Hiszen szülővárosában, Miskolcon megélhette 1956. október 23-án a győzelem ünnepe is²⁷. Aztán az asznapi, öt ünneplő irodalmi estet követően a Szabó Lőrinc költészetét bemutató jóbarát a kortársi legenda szerint éppen akkor írja le a társaságukban lévő Flóra asszony segítségével az *Egy mondat a zsarnokságról* addig emlékezetükben

²⁵ *Meglepetések* című ciklusában az 1956-os forradalmi eseményeket követi a költő. A kezdő torzkép a múlt látomása (*Gyanútlan vers október 15.-én*; az 1960-as *Összegyűjtött versei* kötetből kezdve csak ez a részlet szerepel *Meglepetések* címmel a költő gyűjteményes kötetekben; a teljes ciklus kötetben először az 1990-ben megjelent *Vers és valóság* című gyűjteményben vált közölhetővé), a folytatás a forradalmat és szabadságharcot ünnepli (*Egy hét múlva*), a zárás a keserű *December közepét* idézi fel. A rendszerváltás után általam publikált versciklus: SZABÓ LŐRINC *Összes versei*, [2003] i. m., II. kötet. 721.

²⁶ A Szabó Lőrinc szóhasználatával „gyászsonettek” utolsóelőtti, 119-es darabjának (*Úgy legyen!*) a megjelent könyvben publikált végső (szerintem poétikailag jobb, metafizikusabb hangoltságú) szövege: „Felcsapó hit, láng. Omlás, rémület.” (Az idézett variánst lásd interneten: *Szabó Lőrinc • Vers és valóság*. <http://krk.szabolorinc.hu/>. Verskötetek. *A huszonhatodik év* gépiratos példánya Szabó Lőrinc autográf javításaival, bejegyzéseivel. Magántulajdon. [Letöltés ideje: 2019. 04. 02.]

²⁷ Fazekas Csaba, *A ciklon szélcsenijében*, i. m.

őrzött szövegét. És ebben a felforrósodott hangulatban ír bele Illyés Gyula költőtársának a *Szózattal* összszövődő alakuló versébe, a *Meglepetések* második, diadalmas részletébe saját kézírásával két himnikus sort, melyet aztán Szabó Lőrinc végül elfogadva belealakít a veszteséget eljajogó ciklus egészébe²⁸:

Szabadság, itt hordozta hős
zászlaidat az ifjuság!
S a sírt, melyből nép lép ki, már
ámúlva nézte a világ.

Tíz nap szabadság? Tizenegy!
Csók, szívre, minden pillanat!
És nem volt többé szégyen az,
hogy a magyar nép fia vagy.

A *Káprázat* ciklus utolsó szonettje pedig a címmel ellenkezően (*Kétségbeesés*) a szerelmi hűség apoteózisával koronázza meg a költője által a *Vita nuova*-ra visszhangzó-nak készülő verssorozatot: „Tarts meg hűséged gyönyörű hitében!”²⁹.

És ott van a véletlenül utolsóknak maradt elkészült vers: az 1947-es zárásra visszaválaszó *Holdfogyatkozás*. Epizód vagy zárás? A vers keletkezése az előbbi helyzetbe utalja. *Helyzetek és pillanatok* cím alatt illeszt *Utójátékként* az 1947-es *Tücsökezene* után egy ciklust. Ezért a korábbi zárást *Közjáték* elnevezéssel *Az elképzelt halál* alcímmel jelölve a strófáknak nem záró sorozataként, hanem beosztott részeként tartja meg. Véltethetjük: az 1957-ben készült újabb verseket osztja a kötet végére, mint gyors megjelenési lehetőségbe, melyeket majd utóbb akart elrendezni a kötet egészében. Özvegye magyarázata szerint a *Tücsökezene* torzó lehetett csak, hiszen nem olyan világban éltünk 1957-ben, hogy saját teljes élet-ideológiai-politikai és metafizikai koncepcióját beleírhatta volna a költő. „Mint egy kerítésnek, csak a tartóoszlopait verte le, és utóbb akarta megtölteni újabb kiegészítő versekkel.” Torzó tehát a második *Tücsökezene*, zárásába bele rejte egy szenvedő ember fájdalmas „sebesültségeit”, az élet során kísértő-szenvedtető, nagy ritkán kis diadalmakat felmutató pillanatait felvillantó jeleneteket. Pontosan fogalmaz. A *Holdfogyatkozás* beleillik ezek közé is. Mint egy éppen az adott pillanatra reagáló remekművű rézkarc³⁰. Somlyó György ma is érvényes korabeli jellemzésével szólva: „[E] lsősorban a rajz mestere ő. S mikor valamely természeti jelenséget idéz fel, az egyszerű párrímes jambusok vonalas rajzával, szinte eszköztelenül, különösen utolsó korszakának [...] egyes darabjaiban, akkor egyenesen utólréhetetlen, világirodalmi mértékkel mérve páratlan. [...] Itt a valóság a maga legbenső természetében válik önmaga ké-

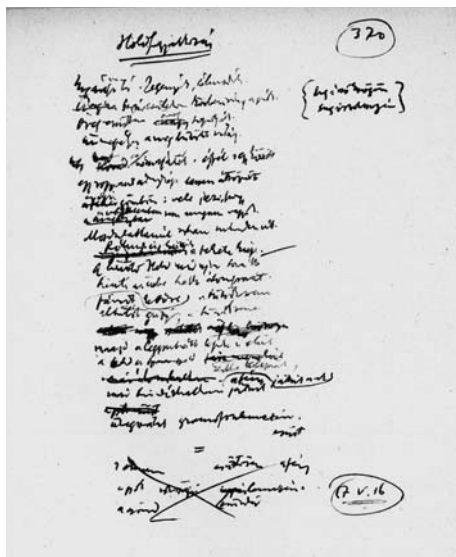
²⁸ MTA KIK Kézirattára Ms 2271/182–188. [SZABÓ Lőrinc: *Meglepetések*. I–III. Fogalmazvány, variáns.] – 254. [Meglepetések. 2–3. tétel. Fogalmazvány töredék.] Illyés Gyula kiegészítésével. 2 f.

²⁹ KABDEBŐ Lóránt, *Titkok egy élet/mű-ben*, i. m., 84.

³⁰ SOMLYÓ György, *Szabó Lőrinc összegyűjtött versei* = Uő, *A költészet évadai*, Magvető Könyvkiadó, Budapest, 1963. 324–326.

pévé, a tudományos megismerésnek és művészi beleérzésnek, a mértani ábrának és a költői ábrázolásnak oly bonthatatlan ötvözetével, ami – hogy a legmagasabb mértéktől se riadjunk vissza – engem mindig egyenesen Leonardo anatómiai és hidrológiai vázlatainak egyedülálló varázsára emlékeztet. [...] Ez a hibátlan szabályok szerint »kötött« vers kötetlenebbnek érződik a legszabadabb »szabadversnél«. [...] éppígy elemezhetnénk a *Tücsökzene* bűvöletes záróképének, a *Holdfogyatkozásnak* »nagy némajátékát.«

De a rajzolat visszakapcsolódik *Az elképzelt halál* motívumaihoz is. Az ott megfogalmazódott metafizikai hangoltságú létkérdés tovább gondolása. „Üzenet”-értékű, amely nemcsak egyetlen ember életútjának, valamint a benne foglalódó pillanatnak a megörögzítése, hanem (miként *A földvári mólón* esetében, az 1947-es *Tücsökzene* után) a létezés metafizikájának megérzékítése: a kézirat geometriai fogalmazásától („Mozdulatlanul rohan minden út”) a poétikailag tökéletesített, a filozófiába belefutó összegezésig: „Bár meg se moccan, rohan minden út.” Ez az egész sorra ráfeszülő, enjambement-nal szét nem szakított mondat teszi ezt a verset az „ingyen kegyelem” részévé. Azzá a poétikai találattá, amely éppen a „helyzetek és pillanatok” materialisztikus rajzait egy időtlen világ részeként képes elhelyezni a személyes létezésben, és ugyanakkor beleemelni a tőle függetlenedő világegészbe. A költő-személy lát egy pillanattal jelentkező földi-élettrajzi epizódot, amely poétikai „üzenetté” válik, általa a világ teljessége (túl a mozgáson-változáson!) néz rá erre a személyre, amint az beledöbben a létezés teljességének őt is néző egész-ségébe.

Ezzel a versben kiszabadul a költő az élettrajzisaig kötött halál-végzetszerűségéből, felszabadul a végesség félelmétől. A természet lerajzolása nem a mulandóság elleni félelem megragadásának kapaszkodása, hanem épp ellenkezőleg, minden roha-

nást, az élet minden időbeli jelenetezettségét képes ebben a pillanatban elhelyezni az időtlen létezés fenségességének mozdulatlanságában. A Verlaine-i „suprême” souveraine-sége ekkor tud poétikailag maradandóan megfogalmazódni, amit valaha az 1926-os *Válogatott versei* fordítása idején még nem tudott szöveggé átlényegíteni: „a ’fejedelmi’ gyötrellem nem nagyon szerencsés: souverain a suprême szó megfelelője, általában végtelent, végtelent jelent, legfőbbet, legnagyobbat, nem éppen fejedelmit”³¹.

Ebben a mondatban válik poétikailag értelmezhetővé a „harc az ünnepért” korszak lényege, az 1940-ben egy húsvéti rádióelőadásban kimondott poétikai meggyőződés: „Ateista verset még nem írtak”³², és az 1945 és 1948 között alakuló a *Hálaadás* című versben a világvallásokból kiszűrt lényegi ars poeticája: „Ima a gyönyör, a gyönyör ima.” A létezés egésze válik általa megérezkítetté, ugyanakkor mindez leosztódik a most-pontokra-szakadt időben megjelenő ember által érzékelhető pillanatra. A véges-végtelen egyszerre érzékelése szakad ki a versből ezáltal a mondat által. A poétika ritka csodás adománya születik meg ebben a mondatban. „[S] ahogy a modern fizika sugárzássá differenciálja az egész anyagi világot, úgy finomul szellemmé a földi matéria sok tüntetően materialista költeményben. [...] Még esetleges kételyük, lázadásuk és panteista önistenítésük is csak új és rejtettebb kísérlet a csöndes vagy rettentő titok, az igazság megközelítésére és megvilágítására; s ebben is nem egyszer filozófusoknak és egyházatyáknak a rokonai.”³³

Hihette ekkor a költő: epizód. Mely éppen még elérte a nyomdai munka okozta késést. Mégis miként az ablakkeret kettős értelmezhetőségű fekete keresztje a Jeszenyin-versek zárásaként³⁴, a hernyó-lepke hasonlat az 1947-es, első *Tücsökzene* végezetében, akként mozdul rá a költő poétikai fantáziája keserves személyes szenvedélyek közepette, és készülő fizikai szenvedéseinek előtte. Beleépül a múlt század világirodalmának „tragic joy” üzenetébe, *A miskolci „deszkateplom”-ban* kétségbeesésével vitatkozó párversként a *Duinói elégiáktól* Yeats kései versein át a *Költőnk és kora* József Attilájáig, és Eliot vonósnegyeseiig, kapcsolódóan közé simulva a Weöres-líra mára tekintő üzenetéhez. A derű poétikai sugárzásává differenciálva, „hogyan van a Földön túl is esemény.”

³¹ Miként azt a Pesti Naplóban 1926. október 17. 32. oldalon megjelentetett (korrektúrája: MTA KIK Kézirattára Ms 4666/192.) *Jégbe-fagytam* [a *Bonheur* kötet 21. darabja] fordítással kapcsolatban Gyergyai Albert megjegyzi („Bp, 1926. nov. 25.” dátumozású levelében, MTA KIK Kézirattára, Ms 4681/183.

³² SZABÓ Lőrinc, Irodalmi tanulmányok, előadások, kritikák, szöveggy., jegyz., utószó KEMÉNY Aranka. Osiris Kiadó, Bp., 2013 (Osiris Klasszikusok), 566.

³³ *Uo.* 566.

³⁴ „De merre néz az ébredő nap és / mi lesz majd az égen? Az ablak fekete keresztje.” Lásd MTA KIK Kézirattára Ms 4675/6. tömb, 9. záró versét, valamint a 7.. és 10. számú jegyzeteket.

Miskolc kalandos sorsú Szent Borbála szobra

ZENTAI TÓTH ISTVÁN ALKOTÁSA

Miskolcon a *görömbölyi* temető kertben található egy háborús emlékmű, közepén egy kecses női szobor, feje fölött glória, talpzatán pedig egy jellegzetes szimbólum: egy ágyúcső. Ezek a szimbólumok arra engedtek következtetni, hogy a fiatal nőt ábrázoló szobor valószínűleg a tüzerek védőszentjének, Szent Borbálának¹ a szobra. A bizonyosságot e tekintetben a 2011-es év hozta el számunkra!

2011 nyarán a miskolci Rákóczi Könyvtár munkatársai a Herman Ottó Múzeum könyvtárába továbbítottak egy Zentáról érkezett megkeresést, melyben az érdeklődő hölgy egy – a nagybátyja által készített – szobrot keresett. Leveléhez mellékelte a szoborról készült régi képeslapot. A képeslap alapján a múzeum munkatársai próbálták beazonosítani a műalkotást, míg végül Kárpáti László művészettörténész – görömbölyi lakos – felismerte a kép és a temetői szobor közti azonosságot. A zentai hölgytől tudtuk meg azt is, hogy a szobor alkotója a nemzetközileg is elismert *Zentai Tóth István* szobrászművész.

Tóth István születési helyéről a felvett „zentai” melléknév is tanúskodik. A szegénysorsú családba született fiú 2 évesen veszítette el édesanyját, 14 évesen pedig édesapját. Megélhetése érdekében eleinte alkalmi fizikai munkákat vállalt, később pedig egy kézimunka-sablonkészítő műhelyben dolgozott, mint rajzoló/mintatervező. Sorkatonai szolgálatának letöltése után visszatért a kézimunka műhelybe, közben szabadidejében

Szent Borbála szobra Miskolcon a görömbölyi temetőben. Anyaga ón, magassága 160 cm, szélessége 54 cm.

(Fotó: Szerző, 2019)

¹ Szent Borbála a bányászok, kohászok, tüzerek, építészek, tűzserészek, ágyú- és harangöntők védőszentje és vértanú a keresztény kultúrában, a tizennégy segítőszent egyike. Ünnepe december 4-e. Borbála alakját az elmúlt évszázadokban az irodalomban és a képzőművészetben is gyakran megjelenítették. A lópor feltalálása után a tüzerek védőszentje lett. A tüzerek Borbála-napi megemlékezései a fegyvernem tradíciójához tartoztak és növelték az összetartozás érzését. Ld: Sárközi Andor: Szent Borbála, a tüzérég védőszentje. Bp. 1994.

szenvedélyesen gyúrta a környéken található agyagból szobrait. Östehetségét látva a zentai magyar értelmiség összefogott, és kijárták, hogy a tehetséges fiút ösztöndíjjal felvegyék a budapesti Képzőművészeti Főiskolára. A Főiskolát summa cum laude elvégezte, majd kétszer is elnyerte a Collegium Hungaricum római ösztöndíját. 1949-ben Dél-Amerikába vándorolt és Venezuela fővárosában, Caracasban telepedett le. A kezdeti nehézségek ellenére hamarosan a caracasi művészvilág egyik vezető személyisége és legfoglalkoztatottabb szobrásza lett. Évente kiállításokat rendezett, díjakat nyert, művei galériákba, múzeumokba, ill. közterekre kerültek. Tizennégy év után, sikerei csúcán hagyta el Venezuelát azért, hogy Los Angelesben, az Isabelle Buckley Collegeben képzőművészetet tanítson. Később a Barnsdall Art Center tanára lett, galériákban, múzeumokban állított ki, neve egyre ismertebbé vált. 1968-ban végleg letelepedett; Hollywood egyik dombján telket vásárolt és házat építtetett, mellé pedig egy műtermet. Az 1975-ös los angelesi Bicentennial kiállításon „Reaching for the Stars” (A csillagok elérése) című szobra elnyerte az Árpád Akadémia aranyérmét. Négyszer nősült, de gyermeke nem született. 2002. január 18-án, 90 éves korában egy Los Angeles-i kórházban halt meg; ott is temették el.²

Zentai Tóth István a régi és új művészeti fajták tanulmányozása céljából sokat utazott, ennek eredményeképpen alkotásai különböző országok múzeumaiba is bekerültek. Tanulmányútjai során különösen a régi és a modern szobrászművészet összehasonlítására fordított nagy figyelmet. Művei Venezuelában megtalálhatók Caracasban, Maracaibóban, El Junquitóban és El Palmarban. Amerikában rendszeresen kiállított különböző múzeumokban, az ottani újságok, folyóiratok dicsérték modern, absztrakt szobrait.³ Szülővárosában, a zentai Városi Múzeumban is több alkotása található. Budapesti évei alatt (1937-1944) gyakran szerepelt szobortervekkel és portrékkal a hazai tárlatokon,⁴ ez idő alatt készült szobrai közül a Magyar Nemzeti Galériában található az Ülő nő, a Lány madárral, a Parasztasszony és az Anya gyermekkel című alkotásai.

Domány Katalin életrajzi könyvében Tóth István több szobráról közöl képeket, emellett levélrészleteket, újságcikkeket, katalógusokat, visszaemlékezéseket is bemutat nagybátyjával kapcsolatban. Ebben a kötetben két helyen találunk adatokat a számunkra is fontos miskolci szoborról! A kötet 23. oldalán írja a szerző: *„István 1943 nyarán többek között elkészítette Szent Borbála szobrát a magyar királyi miskolci VII. légvédelmi tüzérsztag számára. Ezzel kapcsolatban Andruskó Károly⁵ így emlékezett vissza: Segítettem Pistának becsomagolni és felrakni Szent Borbála szobrát a teherautóra, amely elszállította Miskolcra.”* A 65. oldalon pedig a szoborról készült képeslap látható. Ugyanez a képeslap megjelent 1944-ben a Kalangya című Délvidéki irodalmi és mű-

² Életrajza Domány Katalin Zentától Hollywoodig című könyve alapján. A könyv megtalálható a miskolci Herman Ottó Múzeum könyvtárában az 54453 leltári számon és a II. Rákóczi Ferenc Megyei és Városi Könyvtár gyűjteményében.

³ Gyimesy Kásás Ernő: Külföldi magyar hivatásos képzőművészek, 123. o.

⁴ Ld! Domány Katalin i. m. 125. oldalán a szobrászművész alkotásai budapesti tárlatokon!

⁵ Nyomdász, grafikus- és festőművész (1915-2008). A család jó barátja volt, emlékeit személyesen mesélte el Domány Katalinnak.

vészeti folyóirat 8–9. számának borítóján is. A levéltári kutatások⁶ azonban nem jártak sikerrel sem a szobor, sem a megrendelés körülményeivel kapcsolatban, ráadásul újsághírek sem szólnak a Szent Borbála szobor miskolci felavatásáról vagy elhelyezéséről.⁷ Valószínű, hogy szállítása és megérkezése után a katonák a Baross utcai tüzérlaktanyában állíthatták fel védőszentjük „kézzel fogható” megtestesítőjét. A háborús évek azonban nem kedveztek a szobornak. A görömbölyi szóbeszéd szerint abban az időben a városban minden fémet begyűjtöttek, és a Diósgyőri vasgyárba szállítottak további feldolgozásra. Görömbölyről sokan jártak dolgozni a gyárba, s hogy-hogy nem a megsemmisülésre váró szobor valami módon megmenekült a beolvasztástól. (Tettükért hálás lehet az utókor!) Idős görömbölyi emberek úgy emlékeznek, hogy a 60-as,70-es években a szobor a dombtetőn magasodó templomban állt, onnan került ki mai helyére, a közelben lévő temetőbe, ahol ma az 1. és 2. világháborúban elhunyt katonák emlékét őrzi.

Az mindenesetre figyelemre méltó lehet, hogy a Magyar Nemzeti Galériában található Zentai Tóth István szobrok mellett talán csak Miskolc büszkélkedhet még e neves szobrászművész ily gyönyörű alkotásával, Szent Borbála szobrával!?

Zentai Tóth Istvánról szóló irodalom:

2009. DOMÁNY KATALIN: Zentától Hollywoodig. Tóth István szobrászművész életútja. Zenta, Vajdasági Magyar Művelődési Intézet kiadása, 139 o.
2008. FÁBIÁN SÁNDOR: A világ szobrászainak lexikona. Bp. [797. o. Tóth István]
2003. Balás Róbert (szerk.): Amerikai magyarok arcképcsarnoka. Bp. Médiamix Kiadó, [334. o. Tóth István]
2001. Fitz Péter (főszerk.): Kortárs magyar művészeti lexikon P-Z. Bp. Enciklopédia Kiadó, [721. o. Tóth István]
2000. Szegedi László (összeáll.): Magyar szobrászok adattára. Bp. Alinea Kiadó, [145. o. Tóth István, Z.]
1977. GYIMESY KÁSÁS ERNŐ–KÖNNYŰ LÁSZLÓ: Külföldi magyar hivatásos képzőművészek. New York, [123. o. Tóth István]
1965. Csap Erzsébet–Elischer Brigitta (összeáll.): Százados úti művésztelep. Bp. MNG [25. o. Z. Tóth István]
- A Kalangya irodalmi folyóiratban Csuka Zoltán írásai. 1943. 2. sz. 1944. 4. 5. sz. Új Világ 1981. január 23. – Film Tóth Istvánról.

(További adatokat szívesen fogad: hidega@freemail.hu)

⁶ B.-A.-Z. Megyei Levéltár (Miskolc) és Hadtörténelmi Levéltár (Bp.) anyaga.

⁷ Magyar Jövő és Magyar Élet napilapok 1943. évfolyama.

• KÖNYVISMERTETÉS •

DOBOS MARIANNE

Mint Noé idejében...???

IDEOLOGIAI SZEMFEDŐ

„Egyébként, amikor eltűntek a kelet-európai csatlós rezsimek, egykori funkcionáriusaik rögtön elnyerték a nyugati közvélemény szimpátiáját, ellentétben a deklarált antikommunistákkal, akiket nyílt ellenszenvvel fogadtak. A volt kommunisták egyik kormányát sem ítélte el az Európai Unió, a legrosszabbat is beleértve, az antikommunista kormányok viszont – a lengyel Jog és Igazságosság, valamint a magyar Fidesz – dühödt nemzetközi reakciót váltottak ki. A kommunisták mindmáig az Európai Unió, a fősodor és a legbefolyásosabb véleményformáló csoportok védelme alatt állnak.”

A mottó sorokat Ryszard Legutko *A közönséges ember diadala* a FELCZAK KÖNYVEK SOROZAT keretében készült kötetéből választottam. A könyvet Pálfalvi Lajos fordította a 2012-ben megjelent kiadásból.

Ezt megelőzően 2005-ben jelent meg *A Demokrácia Csúfsága* címmel magyar nyelven Legutko összegyűjtött esszéinek kötete a budapesti LENGYEL INTÉZET és az ATTRAKTOR KÖNYVKIADÓ közös sorozatában, melyet szintén Pálfalvi Lajos, a sorozatszerkesztő fordított.

A szerző magyar kiadáshoz írt soraiból idézek, mert már akkor, amikor megjelentek is nagy jelentőséggel bírtak: „Mi, Közép-Európa lakói, mellékszereplőknek tartjuk magunkat, jeleneteinket a mai világ legnagyobb forgatókönyvírói és rendezői írták, nincs nagy mozgásterünk, már eldöntötték nélkülünk, mi történik a világban, legyen az jó vagy rossz. Tehát a demokrácia csúfságát egyrészt a mi közép-európai fogyatékoságaink, civilizációs megkésettységünk projekciójának látjuk, másrészt pedig nem sok mindent teszünk annak érdekében, hogy szebbé alakítsuk, nyilván úgy gondoljuk, hogy a politikai rendszerekben és az erkölcsökben megfigyelhető tendenciák mindenütt ugyanolyanok, igazából nem tehetünk ellenük semmit.” De nincs ez így jól, mert országaink történelmi tapasztalatai olyan bölcsességek a forrását adják, melyek alapján: „Mindenesetre nem ítéltjük magunkat rögtön statisztaszerepre”.

Elgondolkoztató jelentőséggel bír egy XX. század eleji francia szerző mellbevágó mondata: „Lengyelországban, vagyis schol”. De legyen meghatározó e mondat visz-

Dobos Marianne

szájára fordított szövege a közép-európai népek számára: „Lengyelországban, vagyis mindenhol”, „Magyarországban, vagyis mindenhol”. Tehát: „Ha ugyanazokkal a kihívásokkal szembesülünk, amelyekkel más országok, akkor nyugodtan kijelenthetjük, hogy a mai világban betöltött szerepünk ugyanolyan nagy vagy ugyanolyan kicsi, mint másoké. Remélem, ilyen értelmű állásfoglalásként olvassák a könyvet.”

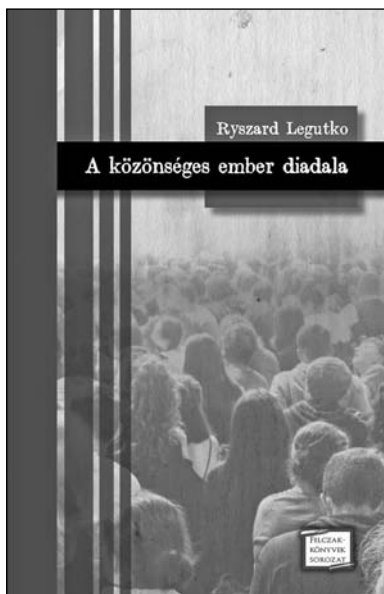
Mikor a könyvet elolvastuk, kíváncsivá váltunk arra, hogy ki is a szerző? De ebben a könyvben csak annyit írnak róla, hogy „...az ARKA szamizdat folyóirat szerkesztője volt 1984-89 között. Jelenleg a krakkói Jagelló Egyetem professzora. Főbb kutatási területe az ókori görög filozófia és modern politikai elméletek.”

Jogos kérdés ezután, ki is Ryszard Legutko: filozófus, aki politikus is? Vagy politikus, aki filozófus is? A választ Hörcher Ferenc zárszavából

idézem, melyet a most magyarul megjelent kötetben így fogalmaz: „...Legutko nem a pálya széléről kiabál be, hanem beáll a pályára (profi) játékosként. Ez azt jelenti, hogy pártot választott: a Kaczynski ikrek által 2001-ben alapított Jog és Igazság nevű, keresztény konzervatív (mások szerint nemzeti konzervatív, vagy kereszténydemokrata, egyesek szerint egyenesen populista) politikai párt tagja lett. A párt és elnökjelöltjének 2005-ös győzelme idején őt magát a szenátus tagjává választják, annak helyettes vezetője lesz. 2007-ben oktatási miniszter – emlékezzünk Platónnak a nevelés fontosságát hangsúlyozó tanítására. Majd az elnök melletti kabinetminiszter 2007–2009 között. Ezután az Európai Parlamentben lesz képviselő, a konzervatív frakció (Európai Konzervatívok és Reformok) tagja, a csoport helyettes vezetője. Mint látható, nem csak egyszerűen pártkatonára, hanem vezető beosztásokat viselő államférfi, akinek befolyása és tekintélye is van.”

A kommunista diktatúra idején felnövő szerző a hozzá hasonlóan gondolkodó közép-európaiak millióival együtt kommunistaellenes volt. Aktívan kommunista ellenes. A kommunista ellenesség gyökerei a párizsi kommünig nyúlnak vissza, és igen megerősödtek az első világháborút, de különösen a második világháborút követően.

Szívesen idézem Leopold Okulicki tábornok mondatát, amely 1945. január 19-én hangzott el: „A jelenlegi szovjet győzelem nem jelenti a háború végét.” Ezt így hitte sok magyar és lengyel hazafi, akik az antikommunista ellenállás harcosai voltak 1944–1956 között, az életüket áldozva a szabadságért. Milyen keveset tudunk erről a fejezetéről is nemzeteink történetének. Ezért volt – nem teszem zárójelbe, mert felkiáltójeles – nem zárójelbe illő esemény volt a konferencia, melynek a Pázmány Péter Katolikus Egyetem adott helyet 2018 tavaszán. Az egyetem, a Nemzeti Emlékezet Bizottsága, és a Lengyel Intézet rendezésében elhangzott előadások olyan sok évtize-

den át volt tabutémákról szóltak, melyekről le kell vennünk a felejtés, és elhallgatás szemfödélét, és ehhez már az utolsó pillanatokban vagyunk. A konferencia lengyel előadói, Piotr Szubarczyk (A Nemzeti Emlékezet Intézet gdanski oktatási irodájának igazgatója), és Jacek Pawlowicz (A Kiátkozott Katonák és a Lengyel Népköztársaság Politikai Foglyainak Múzeuma igazgatója) voltak.

Tovább lapozva a történelemben, 1956–1990 között működött az SB, a Sluzba Bezpieczenstwa, a lengyel ÁVÓ.

Az 1956-os Poznani Munkásfelkelés után pedig létrehozták a páncélozott járművekkel, gázfegyverrel és vízágyúkkal felszerelt, a katonai alakulatokhoz hasonlóan működő Zmotoryzowane Odwody Milicji Obywatelskiej (ZOMO) névvel a rendőrségi harcegségeket.

Bár mindig volt gazdasági alapjuk a nagyjából évtizedenként kitört lázadásoknak, de függetlenségi mozgalmaknak is tekinthetők ezek közvetve. A lengyelek maguk akarnak dönteni a sorsukról az ideologikus kormányok diktatúrájával szemben.

„A lengyel lélek ilyen olvasata sosem volt világosabb és hihetőbb, mint 1980-81-ben, az úgynevezett első Szolidaritás idején. 1980 júliusában és augusztusában tömegek sztrájkoltak, tiltakozva a jogtalanság és a gazdasági káosz ellen, ennek eredményeképpen alakult meg a dolgozók érdekeit védő szakszervezet. De az első Szolidaritás más jelszavakat is hangoztatott, nem csak igazságosabb elosztást, magasabb fizetést, táppénzt, munkavállalói garanciákat követeltek (bár egyértelműen ezek alkották a nevezetes gdanski követelések többségét). Voltak olyan jelszavak is, amelyek a hétköznapi emberi ambíciókból nem következő magasabb rendű kritériumokra utaltak, ilyen a méltóság (e szó eredeti, nem pedig misztifikált értelmében véve), az alanyiség, a szellemi fejlődés, az alkotói szabadság. Az volt az érzése az embernek, hogy egyszer csak nagy eszméket kezdett képviselni a szakszervezet, amelyekről a nyugati civilizáció már kezdett lassan megfeledkezni. Nyilván ez volt az egyik oka annak, hogy a Szolidaritás világszerte csodálatot keltett, egy pillanatra a figyelem középpontjába került. Egyszer csak valahol az Isten háta mögött színre lépett egy mozgalom, amely nemcsak kihívást intézett a politikához, a Gonosz Birodalomhoz, hanem emlékezetébe idézte az emberi lét szellemi dimenzióját, az igazságot, Istent, a hősiességet, a magaskultúrát, a történelmi tapasztalat fontosságát, akárcsak más magasabb rendű erkölcsi értékeket.” 1981. december 13-án hirdették ki a hadiállapotot a kb. tízmillió tagot számoló mozgalommal, és a lakossággal szemben. Az állam szemben a néppel. A hadiállapotban 80 ezer katona, és 30 ezer belügyi funkcionárius vett részt. Bevetettek 1750 tankot, 1400 páncélozott járművet, 500 könnyű gyalogsági harckocsit, és 9000 gépkocsit.

Mennyi erőre, és mennyi lelkierepre volt szüksége mindezzel szembeállni azoknak az embereknek akik: „Ha elkapnak, akkor vizsgázzol, most viszed a szamizdatot, és hős vagy, de majd akkor teszel igazi vizsgát, amikor elkezdik kitépni a körmöd, vagy rád kapcsolják az áramot, és megkínóznak”.

Ezek az emberek az életüket tették fel a hazájukért folytatott harcra. Elszántság, intelligencia, és áldozatkészség volt az, ami lehetetlenné tette a mozgalom felszámol-

lását. Pedig igencsak készült velük szemben a hatalom a tevékenységük felderítésére, és felszámolására. Az ügynökeiket azonban sikerült rendszeresen félrevezetni a konspiratív körülmények között. Ott ahol a picinyke hiba, figyelmetlenség, pontatlanság a legkisebb „ember-csavardefekt”, egy nehéz pillanatban rosszul meghozott döntés igen sokba kerülhetett.

Hiszen a hadiállapot idején tízezer embert internáltak, betiltották a sztrájkokat, felfüggesztették a szakszervezetek, és a társadalmi szervezetek többségét. Katonai irányítás alá vonták a népgazdaság számos területét. Bevezették a kijárási tilalmat.

Egy ország történelmében egy „laza” generáció elég a felejtéshez, elég a folytonosság széteséséhez. De abba a szorításba, melyben a lengyel nemzet történelme telt addig nem fért bele, hogy „laza” generáció növekedjen fel. Így vagy úgy, ilyen vagy olyan mélységben a társadalom többsége mindig ellenzéki volt. Az ellenzéki körökben is (talán) a legradikálisabb volt a Harcoló Szolidaritás. Célja az ellenzéki szellem fenntartása volt. A második Szolidaritás idején 1988–89-ben már nem volt olyan a hangulat, pedig nagyobb esélyek voltak a győzelemre, eltűnt a szellemi dimenzió. Ismeretlen tettesek, ismeretlen körülmények között 1982–1989 között jóval több, mint száz résztvevőjét gyilkolták meg a Haladó Szolidaritásnak. Akik nem kértek a kompromisszumokból, nem csatlakoztak a haszonszerzőkhöz, rájuk jobbra ez a sors várt. Azután elérkeztek a kerekasztal-tárgyalások. Megindult a vita, hogy leüljenek-e tárgyalni a kommunistákkal.

És történt, ami történt, és történik, meg féltő, hogy történni is fog. Bár: a többség nehezen fogadta el a valóságot, nem akart beletörődni abba, hogy olyan kiváltságos társadalmi csoportok tevékenykedhettek még hosszú éveken át – és tevékenykedhetnek sajnos még ma is – nem csupán az üzleti életben, de az államigazgatásban is, amelyek kapcsolatban álltak a korábbi rendszerrel.

Mit kaptak ők a Harcoló Szolidaritás tagjai, akik mindent odaadtak Lengyelországnak????!!!

A második Szolidaritás az új Lengyelországban gyorsan lemondott az első által hirdetett magasabb rendű ambíciókról.

A kommunizmusban volt egy „nyelvi ideológiai liturgia”, az ember úgy érezte, hogy fantomok között él. Az ideológiai maszkok letépését kezdte a hetvenes, nyolcvanas évek irodalma. Friss új levegőt hozott az újra felfedezett valóság, a rég elfelejtett valóság gazdagságának a felfedezése, a hiteles világézés vágya ösztönözte cselekvésre az embereket, ébresztette fel őket az ideologikus szendergésből. Az objektivitásra vágyóknak azonban hamar csalódnuk kellett az új rendszerben. „Bár egy pillanatra feltárult a valóság, megint ideológiai szemfödő borult rá, a nyelv pedig megint átalakult az új beszéd zsargonjává, arra kényszerítve használóit, hogy vegyenek részt az ideológiai misztifikációban. Feléledtek a lojalitás és a megbélyegzés kötelező rituáléi, bár ezúttal az előbbi más rendszerre, az utóbbi más ellenségre vonatkozott. Színré léptek a nyelv komisszárjai, bitorlóként kaparintotta meg a hatalmat a hitvány középzsér akárcsak korábban, hogy azok után nyomozzon, akik megtagadják az ideológiát, elítélje a helytelenül gondolkodókat, mindezt természetesen a rend-

szer dicsőségére, és az ember érdekében tette. A média kifinomultabb volt, mint a kommunista időkben, de csatlakozott a jobb világot építő élcsoporthoz, a nyelv lezüllesztésével segítette a társadalom átalakulását.” Míg a régi korokban, amikor valóban konvencionálisak voltak a közösségek ezt az erkölcsi szféra és nem az ideológia határozta meg. A mai helyzetben egyre gyengül az erkölcs, helyette egy ideologizált véleményközösség bénítja a gondolkodást a maga „vakmerő eszméivel”, melyeknél jobbak nem lehetnek, és melyek „éleslátását” bizonyítják. Mint a szocializmusban, úgy a liberális demokráciában: „könnyen lehet hasonlóságot találni az ifjú kommunista, a felnőtt mozgalmi ember és a feminista, vagy a homoszexuális aktivista vagy a liberális demokrata lumpenértelmiségi között. Ugyanaz a dogmatizálás, ugyanaz az abszolút kiszámíthatóság, ugyanaz a parlagi szint, ugyanazok a faékegyszerűségű szillogizmusok, ugyanaz a hitbuzgalom.”

„Azokat az elveket, amelyek nem kapcsolódtak szorosan a liberális demokráciához, ezeket pedig manapság rendszerint figyelmen kívül hagyják: ilyen a hazaszeretet, a jog és az igazságosság tisztelete, a kommunisták által meggyalázott nemzeti impoterábiákhoz való ragaszkodás a vallás”. Bizony ezekre a figyelmen kívül hagyott értékekre, melyekért a kelet-európai antikommunisták (több hasonló értékkel együtt) harcoltak, kellett volna a régi kommunista rendszer romjain az új rendszert építeni. De Nyugat-Európát (ugyancsak történelmileg) a kommunistabarátság jellemezte. Miért jellemezte? Mert az „a világ nem látott kommunizmus ellen harcoló munkásokat, katolikus papokat és írókat, akik Istenhez imádkoznak, és börtönbe mennek az igazságért és a szépségért.” És ezt a világot kezdte utánózni, mintegy belső kapitulációval elfogadva, azt az igazságot, hogy a szovjet sikerekről szóló beszámolókkal szemben a nyugati sikerek reálisak. Szomorú igazság, hogy míg a rabság idején hőstettekre voltak képesek a lengyelek, a szabadság ideje nem cselekvésekre vezetett, de az alávetettség hangulatába torkollott.

Ahogy az Isten teremtette természeti környezet megváltoztatására törekedtek a kommunizmus irányába haladva a szovjet tudósok, fordítsák visszafelé az Amudarja és a Szirdarja folyását, úgy a liberális demokráciában, az Isten teremtette emberi lélek megváltoztatása lett a cél. A kommunista időkben a reakciós volt az a vád, amivel szemben nem volt védekezés, a liberális demokráciában az intolerancia ezer neve az a vád, amivel szemben nem lehet vitát nyitni. Akkor intoleráns valaki, amikor valójában a józanésszel szembemenő elveket próbál vitatni. „Akinék bármiféle fenntartásai lennének e tekintetben, például be akarná írni ma az alkotmányba – mint nemrég Magyarországon tették – azt, hogy a házasság nő és férfi kapcsolata, az annak a veszélynek teszi ki magát, hogy szinte az egész világ elítéli, mindezt pedig a dühös indulat és gyűlölet retorikájával fejezi ki.”

Az anti-antikommunista, a mai liberális demokratikus világ elnyomottként kezeli, hiszen így a fősodor támogatását is élvezik a homoszexuálisok, főként azért, mert így a keresztény családmodell rombolásának eszközeiként is használhatóak.

A vallásban, ahogyan a kommunisták, úgy a liberálisok is látják az erőt, mellyel ellenséges viszonyban állnak. „A keresztény politikai gondolkodásról egyik sem képzel-

te, hogy olyan erő lehet, amely ésszerűen korrigálja, joggal bírálja vagy vonja kétségbe a társadalmi modernizáció nagy terv dogmáit, abban viszont mélyen hittek, hogy marginalizálása az emberi szabadság, kreativitás és fejlődés szükséges feltétele.”

Miközben Ryszard Legutko, minden felelősen gondoldó európai polgár, nemcsak keresztény emberek számára mintegy kötelező irodalomként íródott kötetét olvassuk, semmiként ne felejtjük, hogy most is olyan történelmi pillanatban élünk, amelyet semmiként sem szabad elrontani. Hiszen ma Kelet-Európa véleménye, az átélt háború, a megszállás, a felszámolt szabadság, az elvesztett nemzeti függetlenség és sok más tapasztalatának alapján nem egyezik az EU vezetésének véleményével. Az oly hasonló történelmi viharokat átélt kelet-európai szakrális nemzetállamok szoros együttműködésére van szükség, mert bizony ma is hozzánk szól a mennyből az angyal:

„És kérdik, egyre többen kérdik.
Hebegve, mert végképp nem értik –
Ők, akik örökségbe kapták – :
Ilyen nagy dolog a Szabadság?”
(Márai Sándor)

NOÉ METAFORÁJA

„Ma számos ügyet a feje tetejére állítottak az Európai Unióban. Akkora zűrzavar támadt, hogy minden intézmény saját maga próbálja kijelölni a hatáskörét, megszerelve azt a jogot, hogy mások helyett dönthessen. Áldozatul esik ennek az Unió politikai rendszere, amely logikátlan, vagyis értelmetlen lesz. Ennek következményeit a tagállamok polgárai viselik, akik egyre inkább úgy érzik, hogy sanyargatja őket a hatalom, amelyet nem tudnak befolyásolni. Ne higgye senki, hogy hosszabb ideig maradhat változatlan ez a helyzet. Ellenkezőleg, már érzékelhető a változás dinamikája. A társadalom reakciója sem várát sokáig magára, ez pedig véget vethet az egyesült Európának”

A mű lengyel eredetiben 2017-ben, nem véletlenül, hatalmas könyvsiker lett Lengyelországban. Remélem, hogy nem különben itthon is széleskörű olvasótáborra fog találni. Mindenesetre ezt már a bemutató is előre jelezte. A Lengyel Intézetben, a résztvevők száma jóval meghaladta az érdeklődők egyébként is szokásosan magas létszámát.

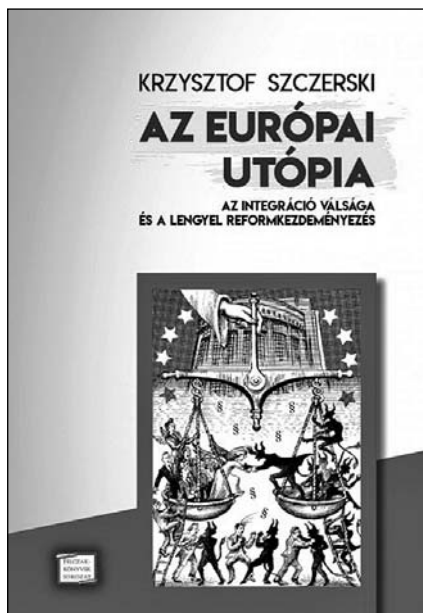
Amit a szerzőről megtudhatunk, abból a legfontosabb következtetésként levonható, hogy nemcsak elméleti szakember, aki doktora a politika tudományának, hanem igen magas szinten gyakorlója is annak a lengyel és az európai politikában. 1973-ban született Krakkóban. 1997-ben a Jagelló Egyetemen szerzett politikatudományi diplomát, majd 2001-ben doktori fokozatot. 2013-tól a Jagelló Egyetem docense. 1998-tól 2001-ig a Miniszterelnöki Hivatal munkatársa volt, 2007-08-ban külügyi államtitkár, 2009-10-ben miniszterelnöki tanácsadó, majd a szejm alel-

nőke 2011-től 2015-ig. 2015 januárjában a lengyel parlament képviselője az Európa Tanács Parlamenti Közgyűlésében. 2015 augusztusától Andrzej Duda lengyel elnök kabinetvezetője.

Mit is jelent a szó, hogy utópia?

A lexikon szerint:

„Az **utópia** (görög u fosztóképző és toposz 'hely' szóból, melynek jelentése 'seholsincs-ország') a szó eredeti, legszűkebb jelentésében olyan átfogó társadalomelméleti-államelméleti elképzelés, amely az adott korban megvalósíthatatlannak látszó, eszményi társadalmi berendezkedést rögzít. A kifejezés Morus Tamás *Utópiájának* (1516) címéből származik, de a mű előzményei már az ókorban megtalálhatók; a legnevezetesebb közülük Platon *Állama*.”

Gondoljunk csak bele a szó fent leírt jelentésébe! Sőt gondoljunk bele a jelentésébe, a kötet címéül adott jelzős szerkezetben: Európai Utópia! Az ismert tény, és ezzel kezdi a kötet előszavát Zdzisław Krasnodebski is, amikor megfogalmazza: „Manapság általánosan elterjedt az a vélemény, hogy válságba került az Európai Unió. Ebben mind az euroszeptikusok, mind az eurorajongók egyetértenek.” A válságból pedig kiutat kell keresni, de nem mindegy, hogy milyen kiutat, és erről már különböznek, és összecsapnak egymással a vélemények. A kötet „eurorealista” szerzője nemcsak leírja a betegséget, a válság okait, de kivezető utat is ajánl a lengyel történelmi tapasztalat alapján, amely csaknem azonos a kelet-, közép-európai rabállamok tapasztalatával. A 123 évig tartó feloszlata után, száz éve függetlenségét kivívó lengyel állam tapasztalatából, szakrális nemzetállami tapasztalatából tudja, hogy a legfontosabb megőrizni a közép-európai államok alanyiságát, és külön-külön mindegyiket, de a régióét, mint egészet is. Közép-Európának új helye és új szerepe van – kell, hogy legyen –, Európában. Regionális szolidaritásra van szükség, sorolja fel a közös érdekeinket mintegy katalógusba foglalva, mert nélküle „előbb lesz itt Mitteleurópa, mint Közép-Európa. Sors-közösségünkben fakad, hogy mennyire fontos a „hétköznapi közösség”, amely nem a versengésről, de a gazdasági, kulturális stb. együttműködésről szól.

Különösen fontos ez azért, mert a liszaboni egyezményben nincs egyértelműen eldöntve, hogy milyen relációk legyenek az Unió, mint az egész és a tagállamok között. Kit illet az intézményes elsőség az európai politikai döntésekben részt vevő alanyok közül?

A föderalisták által erőltetett Európai Utópia, azaz egy „sehol-sincs” ország, egy nemzetek feletti szintér hatalmas demokrácia deficittel. Ezzel szemben kell megteremteni a demokráciák demokráciáját, ahol a „demokráciák” alatt az egyes nemzetállamok értendők. Az egyes államok demokráciája alatt pedig az a joguk értendő, hogy azonos elvek alapján vehetnek részt a döntésekben. Így kialakítható a nemzeti demokráciák élő közössége, amely garantálni tudja magának a szabadság megőrzését, az alanyisága védelmét, mert nem egy elvi alapon létező közeg része csupán.

Miután a történelem során kelet-Európa országai megtapasztalták, hogy minden nemzetközi konfliktusban a vesztesek, mindig a kisebb, és a fejletlenebb országok, egy instabil – mint a mai – Európa, a számukra jár nagy veszedelemmel. Amikor pedig kimondható, hogy az egész világot jellemzi az instabilitás, akkor a nemzeti identitást megőrizve, kell egységben maradni egy a jog és igazság alapján működően kialakítandó közösségben. A „Nép” a „Demos”, az Állampolgárok megkérdezésével működik a demokrácia. Mennyire szükséges a nép megkérdezése, mikor ilyen súlyos a migrációs fenyegetettség! A kis államokra rá akarják kényszeríteni a nagy államok vezetőinek a nézőpontját, ebben a kérdésben is, miközben nem kérdezik meg ezeknek az államok népeinek a véleményét sem. Kimondható, hogy Brüsszel olyan messzire került az átlagos európai élettől, mint még soha. Az európai politika nem vonzó az európai polgárok számára.

Marx „meglátásai”-hoz – melyeket Engels rendszerezett és népszerűsített – Owen, Saint-Simon, Fourier utópista szocialisták, valamint Hegel, Feurbach filozófiája, Malthus, Ricardo, Smith közgazdaságtana alapján jutott el, miszerint a „tudatot a lét határozza meg.” A szerintük fejtetetjére állítottnak nevezett világról azt állították, hogy ők talpra állították. Ilyen talpra állított világ az a mai is, melyben nincsenek leszögezve Európa keresztény gyökerei. Európa pedig, ahogyan ezt az európai integrációt megálmódó, megteremtő atyák tudták, lélek nélkül halott. A függetlenség szentje, Szent II. János Pál tanításai azt hirdették Európa számára, hogy civilizációs és mindenekelőtt szellemi egységének értékei, mind a keresztény identitásban gyökereznek. Az útnak, -- Európa vagy keresztény lesz, vagy nem lesz -- vissza kell vezetnie a keresztény hagyományokhoz. Az európai utópia nem helyezhető az európai nemzetek és államok valódi identitása, és valódi szükségletei fölé. A kontinens nem áll két részből, régi és új Európából. Nem lehet kétsebességes Európa, amelyet a valóságtól elszakadt, a pozíciójukban önmagukat megerősítő brüsszeli eurokraták utópista elitje ural.

Vagy ha mégis... Igen az is megtörténhet... Minden forgatókönyvre fel kell készülni. Adott ugyanis a hétköznapi eseménysor, ahogyan Jézus az idők végezetét megjövendöli. Az egyik oldalon, a társadalmi fővonulat, az emberek, nem vesznek észre semmit, mert csak a hétköznapi eseményekre figyelnek: esznek, isznak, házasodnak. A másik oldalon épül, a bárka mielőtt kitor a mindent elsöprő özönvíz.

Krzysztof Szczerski kötetének bevezetője a Noé napjai címet viseli. Lelitalálat. Fenygető, vészterhes „idők jeleinek” felismerése. Útkeresés, vagy még több, Isten, haza család szellemében, útmutatás a megújulásra.

A záró sorok is a Noé metaforára rímelnek: „Legyen ezért ez a könyv felhívás vitára, töprengésre, gondoljuk végig az európai megújulás útjait. Mi pedig építsünk egy elsüllyeszthetetlen Lengyelországot, hogy minden forгатókönyvre fel tudjunk készülni. Mint Noé.”

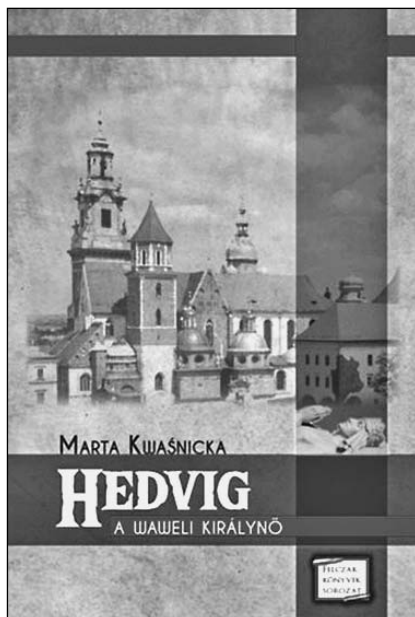
A lengyel politikai irodalom új remekműve a kötet, és nincs az a dicséret, amely ne bizonyulna kevésnek a fordító, Pálfalvi Lajos munkáját illetően.

„... MINT TÖRTÉNELMET JÁTSZANI”

„Közösségként fennmaradni annyit tesz, mint folyamatos műveltséget létrehozni. Műveltséget viszont mindig csak olyan közösségek alkottak, amelyek a létükhöz alapot biztosító múltjukról szóló közös tudást – ez a nemzettudat – küzdelem, bukás és felemelkedés dialektikájából fogalmaztak meg, és élték át. Az a nemzet, amely bezárja panteonját, egyetemlegesen készülhet a köztemetőbe. A nemzeti lét átélése nem gátja, hanem feltétele az emberiségről, az embervoltunkról megszerezhető egyetemes tudásnak.”

„Azt is szeretném, ha az olyan nagy etikai és szellemi feladványokkal, mint a nemzet, elsősorban az egyéneket szembebesítenénk, és csak utánuk a közösségeket, mert a nemzetek csak akkor lehetnek nagyok, ha nagyok a tagjaik. Túl sokszor rejtegetjük egyéni kicsinységünket a közös küldetésről szóló frázisok mögé. A romantikának pedig, ha aktuális marad, akkor az egyén megerősítésére kell törekednie, az emberi lélek elpusztíthatatlanságába vetett hitre kell építenie, amiről Mickiewicz beszélt. A XXI. századi romantikus hős álljon ellen a képlékeny világnak, legyen támpont a közösség számára, legyen só az íztelen világban.”

Ezt a két gondolatsort variálták a budapesti Lengyel Intézetben, a könyv magyar nyelvű változata bemutatója alkalmával. Szörényi László professzor, az irodalom és a történelem csodálatos összefüggéseinek varázslatos ismerője, és a francia-olasz-magyar származású lengyel szent királynő, Hedvig élete felvetette problémákba oly igen érzékenyen belegondoló Marta Kwasnicka, a Hedvig, a waweli királynő esszékötet szerzője beszélgettek. Nem is a könyvről. Az csak szerencsés kiindulópontja lehetett a lengyel és magyar nemzet keresztény szellemiségű létszemlélete összehasonlításának.

Arról a csodáról beszélgettek, amit még a romantika korában Miczkiewicz kezdett átgondolni, párizsi száműzetése idején, Krasziński Pokoli színjátékához kapcsolódva. Ő a szláv létszemléletet követte, mi hozzátehetjük az oly hasonló magyar kapcsolódást és helykeresést a létezésben. Az itt létünk értelmét keresték, amely összekötheti a teljes létezésben való helytalálásunk elképzelhető ok-okozati összefüggését. Mit kell tennünk itt, ebben a mulandó világban, hogy helyünk lehessen a földi léten túli teljességben is. Végig kell járni „a költészet minden lépcsőfokát a daltól az eposzig”, hogy előszólítsa a sírból a szentek és a hősök alakjait, a költő számára elérhető összes eszközt be kell vetnie, hogy eljuthasson a csodák szférájába. A könyv szerzője ehhez kapcsolja Mickiewicz drámáját, az Ősöket, és Wyspiański Akropolis című drámáját is. És általánosít. Mindkettőben szent éjszakával találkozunk, amikor kilép a kereteiből a történelmi, a létező, a létező és a természetfeletti világ, és ezek összekeverednek. Emberi gesztus rombolja le a világokat elválasztó falakat. Feltárul a jelenségek valódi, mélységi jelentése; a tektonika, amely a felszíni változásokért felel. Mindaz, amit Krakko és a Wawel a szétszórás idején is összekapcsolt.

Azt a lengyel drámát idézték fel, ahol a holtak szellemével való találkozásból, a szertartásokból fakad, ezért maradt erős a szlávoknál az emberi lélek elpusztíthatatlan individualitásába vetett hit. Ennek a hitnek a heroinája Hedvig, és ennek szelleme kapcsolja össze – reméljük – a lengyel és a magyar szakrális államot. És e két állam teljes népességét. Kulturáját, vágyakozását, létformáját éltetve az évszázadokon át.

Igen, igaz van Marta Kwasnickának: „Az élet olyan, mint történelmet játszani.” Az irodalomnak meg az lenne a kötelessége, hogy ehhez jó történeteket adjon. Olyan történeteket, melyek alapján meghozott morális döntéseinkkel, nem a könnyebb, de a nehezebb úton indulunk el, és nem a rosszabb, vagy rossz, de a jó úton haladó „színeszek” leszünk.

Valóban archetipusokból áll az életünk. Évszázadok óta ismert változatok jönnek szembe minden nap új alakban, de rajtunk múlik, hogy melyiket választjuk a szerepek közül. Árulók vagy megmentők leszünk, illetve pártütők vagy meg nem alkuvók.

A könyv szerzője Krakóban a Jagelló Egyetem filozófia és régészet szakán diplomázott. Doktori fokozatot a Jagelló Egyetem egykori Teológiai Karából lett Pápai Egyetemen szerzett történelem és a kulturális örökség doktori iskolájában.

„Mi is bővítettük a hírességek körét, akik egykor itt tanultak. Kopernikusz diáktársai lettünk, meg tudtuk volna állítani a Napot.” – Lehet-e ennél természetesebb életérzés egy hallgatóban, mikor beiratkozik a sok évszázados egyetemre, megkapja az indexét.

Az egyetemi évek az az „egészen rendkívüli időszak, a kultúrával való érintkezés-re, amikor két kézzel, zsigerileg tömjük magunkba a művészetet, mert a szem és az agy nem elegendő.” A felismert legnagyobbakhoz mérve magát alakítja személyisége kontúrját a fiatal, példaképet választ, olyan akar lenni, mint ő. „Ez az egész örült tűz- és fényjáték valamikor harmincéves korunk körül ér véget. Akkor lassan elnyugszik minden.” Az eltérőzolt egykori hevület helyén, ha nem marad szükség esetére, vagy inkább mindennapi szükségletként, bármikor felizzítható parázs, akkor jobb esetben csak a rutin, rosszabban pedig csödtömeg alakul ki.

A múlt századi latin tankönyv első mondatai jutnak az eszembe: *Agricola terram arat. Agricola vineam quoque curat. Agricolae semper laborant.* Értette-e vajon a nyolcosztályos gimnázium első évfolyamára kerülő, alig több mint tíz éves kisdíák, hogy mire szeretnék őt rávezetni, mire szeretnék őt megtanítani ezekkel a mondatokkal? Azután, mondjuk szűk két évtizeddel később felismerte-e, megélte-e, belátta-e a bölcsességet, hogy ez az, ami az élet fennmaradásának, és évszázadokon átívelő folytatásának a nélkülözhetetlen feltétele? Mikorra belenőtt az *agricola* feladatba, hogy művelje a földet, gondolja a szőlőt is, és belátta, hogy a földművesek mindig dolgoznak. Miért is kell dolgozniuk? Azért például, hogy meg tudjanak oldani olyan *nagy etikai, és szellemi feladványokat, mint a nemzet. Mert a nemzetek csak akkor lehetnek nagyok, ha nagyok a tagjaik. Túl sokszor rejtegetjük egyéni kicsinységünket a közös küldetésről szóló frázisok mögé. A romantikának pedig, ha aktuális marad, akkor az egyén megerősítésére kell törekednie, az emberi lélek elpusztíthatatlanságába vetett hitre kell építenie, amiről Mickiewicz beszélt. A XXI. századi romantikus hős álljon ellen a képlékeny világnak, legyen támpont a közösség számára; legyen só az ízetlen világban.*”

Tudományos igényességgel, ugyanakkor olvasmányos stílusban íródott könyvet tartunk a kezünkben. A kötet címe alapján azt hinnénk, hogy a születése után hatszáz évvel szentté avatott Hedvigről fogunk olvasni. Azután, ahogyan fogynak a hátralévő, és szaporodnak a már elolvasott oldalak, kiderül számunkra, hogy a könyv nem róla szól, pontosabban az derül ki, hogy mégis róla szól, Lengyelország egyik kulcsszereplőjéről, az Anjou királynőről. És rólunk, akiknek nem szabad elszakadnia ettől a megszentelt hagyománytól. Ha azt akarjuk, hogy nemzetünk, és általa mi magunk is megtaláljuk létfeladatunkat a világban.

* * *

Jedlowszky Rezső: Golgota

• SZERKESZTŐSÉGI ÜZENETEK •

• Címlapunkon szerepel negyedéves lapunk vállalt mottója, s ennek szellemében állítjuk össze tartalmát: ökumenikus kulturális folyóirat. A folyóirat „szemle” jellegéhez igazodóan megemlékezünk az elmúlt időszak jelentős eseményeiről, közöljük a városban lezajlott egyházi és kulturális eseményekhez kapcsolódó írásokat.

• Ez év áprilisában ünnepeltük a miskolci deszkatemplom két évtizeddel ezelőtti újjáépítését, mely egyben a lakosság összefogásának is jelképévé válhatott. A Miskolc-Tetemvári Református Gyülekezet ünnepi istentiszteletéről szóló tudósítás mellett jelenik meg Szabó Lőrinc *A miskolci „deszkatemplom”-ban* című versének a költő életművében elfoglalt helyét és jelentőségét méltató írás. A tanulmány szerzője, *Prof. Kabdebó Lóránt* a deszkatemplom sorsáról szóló írásában a következő szavakkal tett személyes vallomást: **„Megéltük örült pusztulásának gyászát, majd dicsőséges föl-tamadásának ünnepélyét.”**

• A városunkban mintegy két évtizedig szolgáló *D. Szebik Imre* püspök ez év februárjában töltötte be 80. életévét. Ebből az alkalmából közöljük életének e szakaszát felidéző emlékezését. *Prof. Hevesi Attila* a 70-es évek elejének szájhagyomány által terjedő eseményének részvevőjeként és „szenvető alanyként” írja le Petőfi Sándor születése 150. évfordulója megünneplésével kapcsolatos személyes emlékeit.

• Folyóiratunk „szemle” jellege azonban nemcsak visszatekintő jellegű, hanem a jövőendő feltérképezésének igényét is jelenti. *Dr. Székely János* szombathelyi megyéspüspök írásának közlését azért tartjuk fontosnak, mert hazánk leszakadó térségeit fenyegető kilátástalanság miatt egy új Trianon veszélyére hívja fel a figyelmet. *Dr. Czapkó Mihály* egri szeminárium prefektus tanulmányában az igazságosság és az irgalmasság fogalmának erkölcszociológiai összefüggéseit értelmezi a migráció kapcsán.

• E hónap végén kerül sor az Európai Parlament tagjainak megválasztására. Az Európai Unió jövőjét fejtegető írásként közöljük *Dobos Marianne* írását a „*Könyvismeretés*” rovatban. A közelmúltban megjelent – három lengyel szerző által írt – mű magyar nyelvű kiadása kapcsán ismerteti azokat a gondolatokat, melyek a közép-európai népek felelősségéről szólnak az keresztény gyökerek, a nemzeti identitás és a családközpontság életben tartásában. A „Mint Noé idejében...???” cím utal arra, hogy a bibliai időkhöz hasonló körülmények között kell átmentenünk ezeket a veszélyeztetett értékeket egy „új özönvíz” fenyegetettsége ellenére.

• A kulturális események közül talán a zenei események azok, melyek spirituális jellege nemcsak a felekezeti különbségek felett áll, hanem alkalmas arra is, hogy a város polgárainak összességét megszólítsa. Ennek jegyében hívjuk fel olvasóink figyelmét a *Miskolci Kamarazenei Nyár 2019* eseménysorozatára: „A Kárpát-medence zenekultúrája a 19–20. században”. Az eseményre hagyományosan augusztus utolsó hetében kerül sor:

Augusztus 26. CSÁTH GÉZA – A ZENESZERZŐ

Augusztus 27. ADY ÉS A ZENE

Augusztus 28. SZÉNFY GUSZTÁV 200

Augusztus 29. SZENT-GÁLY GYULA EMLÉKÉRE

Augusztus 30. AZ ERKEL CSALÁD KAMARAZENÉJE

A 18 órákor kezdődő koncertek helyszíne: Miskolci Akadémiai Bizottság előadóterme (Erzsébet tér 3.). A belépés díjtalan, a támogatásukat örömmel fogadjuk.

A sorozat fő támogatói: a Budapesti Filharmonikus Hangversenybarátok Alapítványa valamint az Eszmék és Értékek Alapítvány.

E számunk szerzői

Bányainé Rónai Tímea mérnök, gyülekezeti tag, Miskolc-Tetemvár Református Egyházközség

Dr. Berkes László pápai prelátus, újgyőri plébános

Dr. Czapkó Mihály az egri szeminárium prefektusa

Dobos Marianne író, újságíró

Prof. Hevesi Attila MTA doktora, professzor emeritus, ME Földtudományi Kar

Hideg Ágnes ny. könyvtáros muzeológus, Herman Ottó Múzeum

Jedlovsky Rezső népi fafaragó művész

Prof. Kabdebó Lóránt professzor emeritus, ME Bölcsészettudományi Kar

Dr. Navracsics Tibor jogász, politológus, az Európai Bizottság oktatási ügyekért felelős biztosa

Dr. Pecsek Ottó PhD lelkész, főtítkár, Magyar Bibliatársulat Alapítvány

Pehm G. Antal ferences kistestvér, vasgyári plébános

D. Szabó Dániel elnök, Magyar Református Presbiteri Szövetség

D. Szévik Imre püspök, elnök, Magyar Bibliatársulat Alapítvány

Dr. Székely János szombathelyi megyéspüspök

Dr. Ternyák Csaba egri érsek

A szerkesztőség kíváncsian várja az Olvasók észrevételeit, visszajelzéseit, melyeket a szerkesztőségi üzenetek rovatunkban közlünk, amennyiben közérdeklődésre tarthatnak számot. Elektronikus leveleiket a jzsugyel@lutheran.hu címen fogadjuk

A szerkesztőbizottság:
*Alakszainé dr. Oláh Annamária, Demjén Péter,
Gróf Lajos, Papp András, Pethő Judit, Rácsok András,
Sasvári István, Várhelyi Krisztina,
Zsugyel János (főszerkesztő)*

Lapalapító: *Gróf Lajos*
Tipográfia: *Keglovics János*

ISSN 2676-8127

Kiadja a Keresztény Értelmisségek Szövetsége
miskolci csoportja,
az Eszmék és értékek Alapítvány támogatásával.
Felelős kiadó: *Alakszainé dr. Oláh Annamária*

**Olvasóink a folyóirat megjelentetését
az Eszmék és Értékek Alapítvány
Korona Takarékszövetkezetenél vezetett
54500181-10024656
számlájára történő átutalással támogathatják.
Hozzájárulásukat köszönjük!**